RAPORT O SYTUACJI BANKÓW W OKRESIE I-IX 2011 R.

URZĄD KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO
WARSZAWA, 2011

OPRACOWANIE:
ANDRZEJ KOTOWICZ
PRZY WSPÓŁPRACY DEPARTAMENTU BANKOWOŚCI KOMERCYJNEJ I SPECJALISTYCZNEJ
ORAZ INSTYTUCJI PŁATNICZYCH
URZĄD KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO

Materiał stanowi syntezę raportu opracowanego dla KNF
i przyjętego przez KNF na 147 posiedzeniu w dniu 24/01/2012

NAJWAŻNIEJSZE SPOSTRZEŻENIA I WNIOSKI

W okresie I-IX 2011 r. sytuacja **sektora bankowego pozostała stabilna**. Aktywność większości banków, mierzona tempem wzrostu sumy bilansowej, zatrudnienia i sieci sprzedaży była umiarkowana, co należy łączyć z utrzymującą się niepewnością, co do rozwoju koniunktury oraz procesami dostosowawczymi zmierzającymi do wzmocnienia zarządzania ryzykiem i poprawy efektywności działania. Oceniając poszczególne obszary można stwierdzić:

- Bieżąca **sytuacja w zakresie bazy kapitałowej jest dobra**. **Pomimo to, pożądane jest dalsze wzmocnienie pozycji kapitałowej**, co wynika zarówno z poziomu ryzyka zakumulowanego w bilansach banków, jak też pogorszenia uwarunkowań zewnętrznych działalności banków. **Mając to na uwadze, KNF zdecydowała się na wydanie bankom rekomendacji odnośnie wypłat z zysku za rok 2011**, które mają na celu zwiększenie stabilności i możliwości rozwoju polskiego systemu bankowego.

- Bieżąca **sytuacja w zakresie płynności jest zadowalająca**. **Głównym utrudnieniem w zarządzaniu płynnością jest spadek wzajemnego zaufania pomiędzy uczestnikami rynku finansowego**. Dlatego niezbędny jest wzrost stabilności źródeł finansowania oraz realizowanie strategii działania, które uwzględniają trudne uwarunkowania zewnętrzne. Trzeba jednak stwierdzić, że biorąc pod uwagę sytuację polskiego sektora bankowego **nie ma powodów, aby krajowy rynek międzybankowy funkcjonował w ograniczonym zakresie**.

- **Tempo wzrostu akcji kredytowej pozostaje umiarkowane**. Głównymi obszarami rozwoju akcji kredytowej były kredyty dla przedsiębiorstw, kredyty mieszkaniowe oraz kredyty dla przedsiębiorców indywidualnych i sektora budżetowego.

  Uwagę zwraca **znaczny wzrost akcji kredytowej dla przedsiębiorstw**, a zwłaszcza wzrost akcji kredytowej dla dużych przedsiębiorstw. Można zatem stwierdzić, że realizuje się scenariusz, w którym utrzymujące się relatywnie wysokie tempo wzrostu gospodarczego zaczyna przekładać się na wzrost popytu na kredyt ze strony przedsiębiorstw, a stabilizacja jakości portfela kredytowego na zwiększenie jego podaży ze strony banków.

  Silny wzrost kredytów mieszkaniowych wynikał z osłabienia złotego. Po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych tempo wzrostu byłoby zbliżone do poprzednich okresów, aczkolwiek w III kwartale odnotowano jego zmniejszenie.

  Z drugiej strony odnotowano **zmniejszenie zadłużenia z tytułu kredytów konsumpcyjnych**, co należy łączyć z zaostrzeniem polityki kredytowej banków, okresem adaptacji do zaleceń Rekomendacji T oraz sprzedażą części portfela złych kredytów.

  Zagrożeniem dla rozwoju akcji kredytowej w kolejnych okresach, może być pogorszenie klimatu inwestycyjnego, co może prowadzić do ponownego ograniczenia popytu na kredyt ze strony przedsiębiorstw i gospodarstw domowych, jak też jego bardziej selektywnej podaży ze strony banków.

- **Utrzymuje się relatywnie niskie tempo wzrostu bazy depozytowej**, co wynika z umiarkowanego tempa wzrostu depozytów gospodarstw domowych oraz spadku depozytów przedsiębiorstw (należy jednak odnotować silny przyrost depozytów gospodarstw domowych w III kwartale, co należy wiązać z uatrakcyjnieniem oferty depozytowej banków oraz dekoniunkturą na rynku kapitałowym). W strukturze terminowej depozytów **niepokoi bardzo wysoki stan tzw. "lokat antypodatkowych", co zmusiło KNF do reakcji w celu eliminacji zjawiska**. Za niekorzystny należy też uznać bardzo niski udział depozytów o okresach wymagalności powyżej 1 roku (około 5%), co wymaga zmian w polityce depozytowej banków, zachęt systemowych do długoterminowego oszczędzania w bankach, jak też rozwoju alternatywnych źródeł finansowania, m.in. w postaci emisji papierów dłużnych zabezpieczonych wierzytelnościami hipotecznymi opartymi o jednorodne portfele kredytowe o ściśle określonym profilu ryzyka oraz rozwoju rynku listów zastawnych emitowanych przez banki hipoteczne.

  W związku z relatywnie niską dynamiką wzrostu depozytów sektora niefinansowego, istotnym źródłem rozwoju działalności sektora bankowego były też środki pozyskane z rynku finansowego. Najważniejsze z nich stanowiły depozyty i kredyty od sektora finansowego, z których większość (blisko 70%) stanowiły

zobowiązania wobec nierezydentów i pochodziła głównie z podmiotów grupy macierzystej. Z jednej strony zwiększa stabilność tych środków, ale z drugiej uzależnia banki od sytuacji spółki matki (około połowy tych środków stanowiły zobowiązania wymagalne do 1 roku, co wiąże się z koniecznością ich szybkiego odnowienia).

- Odnotowano **silny wzrost zysku netto sektora bankowego**. Głównym źródłem poprawy był **wzrost wyniku odsetkowego oraz zmniejszenie ujemnego salda odpisów i rezerw** (pozostałe pozycje miały niewielki wpływ na poprawę wyników banków; tempo wzrostu kosztów było ograniczone).

  Uwagę, zwraca dodatni wynik finansowy większości banków, które w analogicznym okresie ubiegłego roku odnotowały znaczące straty.

  Głównym czynnikiem wzrostu wyniku odsetkowego był relatywnie wysoki wzrost przychodów odsetkowych, przy czym uwagę zwraca silny wzrost przychodów od kredytów mieszkaniowych i przedsiębiorstw oraz spadek przychodów z tytułu kredytów konsumpcyjnych. Po stronie kosztów uwagę zwraca niska dynamika odsetek płaconych na rzecz gospodarstw domowych, co świadczy o tym, że banki dążyły do poprawy wyniku odsetkowego „kosztem" klientów detalicznych.

  Poprawa ujemnego salda odpisów i rezerw wynikała głównie ze **spadku odpisów na kredyty konsumpcyjne**, a w mniejszym stopniu również ze spadku odpisów z tytułu kredytów dla sektora przedsiębiorstw. Z drugiej strony odnotowano wzrost odpisów na kredyty mieszkaniowe i IBNR.
  Zjawiska obserwowane w ostatnich kwartałach zdają się świadczyć o tym, że w większości banków doszło do przełomu w narastaniu niekorzystnych zjawisk. Jednak w związku z obawą o spowolnienie tempa wzrostu gospodarki oraz pewnym pogorszeniem jakości portfela kredytowego w III kwartale, **otwartym jest pytanie o kontynuację pozytywnych zjawisk w kolejnych okresach**.

- **Głównym obszarem ryzyka pozostaje portfel kredytowy**, którego jakość w latach 2009-2010 uległa silnemu pogorszeniu. W I półroczu br. **zaobserwowano wyhamowanie przyrostu kredytów zagrożonych** (część pozytywnych zmian wynikała ze zdarzeń o charakterze jednorazowym). Jednak **w III kwartale w niektórych obszarach odnotowano pogorszenie jakości kredytów**.

  Sytuacja w portfelu kredytów dla sektora finansowego i budżetowego pozostała stabilna, a jakość tych portfeli była wysoka.

  Jakość kredytów konsumpcyjnych wskazuje na oznaki stabilizacji (wzrost udziału kredytów zagrożonych należy łączyć m.in. ze spadkiem wartości portfela kredytowego), **chociaż w III kwartale zanotowano wzrost kredytów o opóźnieniu w spłacie powyżej 30 dni**, który może wywierać negatywną presję na przyszłe wyniki banków.

  Największy wpływ na odnotowany w br. przyrost portfela kredytów zagrożonych miało **pogorszenie jakości kredytów mieszkaniowych**, szczególnie wyraźne w III kwartale. Jednocześnie analiza opóźnień w spłacie do 30 dni i powyżej 30 dni **wskazuje na wysokie prawdopodobieństwo dalszego pogorszenia jakości portfela tych kredytów w przyszłych okresach**. W związku z tym, **za niekorzystny należy uznać dalszy wzrost udziału w nowo udzielanych kredytach, kredytów o LTV>80%** (ponad 50% nowo udzielanych kredytów) oraz kredytów o okresach spłaty powyżej 25 lat (blisko 70% nowo udzielanych kredytów), co prowadzi m.in. do wzrostu ryzyka na poziomie klienta i banku oraz ogranicza możliwości ewentualnej restrukturyzacji zadłużenia.

  Szczególnie ryzykowny jest stale rosnący udział kredytów o LTV>80%, zwłaszcza jeżeli uwzględni się, że już obecnie banki mają duży portfel kredytów, w przypadku których wartość nieruchomości stanowiących główne zabezpieczenie jest niższa od wartości udzielonych kredytów. Na podstawie danych nadzoru można szacować, że na skutek obserwowanego w br. spadku cen nieruchomości oraz znacznego osłabienia złotego, **liczba kredytów o LTV>100% wzrosła** z 149,4 tys. na koniec 2010 r. **do około 300 tys. na koniec września br., a ich wartość** zwiększyła się z 55,9 mld zł **do około 100 mld zł**. W przypadku istotnego pogorszenia jakości portfela tych kredytów i konieczności realizacji przez banki zabezpieczeń na masową skalę (przy braku możliwości skutecznej realizacji innych zabezpieczeń), część klientów i banków musiałaby ponieść wysokie straty. Dlatego też banki powinny ustanowić dodatkowe zabezpieczenia lub też zabezpieczyć wzrost ryzyka dodatkowym kapitałem. Ponadto wysoki udział kredytów o LTV>80% a zwłaszcza powyżej 100% może stanowić przeszkodę w rozwoju rynku instrumentów dłużnych opartych o jednorodne portfele wierzytelności hipotecznych.

Istotne jest też **ryzyko nadmiernej koncentracji produktowej** wynikające z wysokiego udziału kredytów mieszkaniowych w bilansach banków zajmujących kluczową pozycję na rynku. **Banki te uzależniły swoją sytuację finansową od jakości portfela kredytów mieszkaniowych** i sytuacji na rynku nieruchomości, a ze względu na wysoki udział kredytów walutowych również od sytuacji na rynku walutowym i poziomu stóp procentowych kształtowanych przez zagraniczne władze monetarne. Istotne jest też ryzyko płynności związane z finansowaniem ekspozycji walutowych. W kontekście kredytów walutowych trzeba też stwierdzić, że analizy nadzoru przeczą tezie o wyższej jakości portfela kredytów walutowych (**jakość kredytów złotowych i walutowych jest zbliżona**). Mając na uwadze ryzyka generowane przez portfel kredytów walutowych, jak też ich bardzo wysoki udział w portfelu, należy stwierdzić, że **ponad 20% udział kredytów walutowych w sprzedaży nowych kredytów jest zbyt wysoki** (nadal jest to produkt powszechnie dostępny, a nie ma charakteru niszowego).

Mając na uwadze powyższe zagrożenia, KNF nie wyklucza podjęcia dalszych działań na poziomie systemu i poszczególnych banków.

Jakość portfela kredytów sektora przedsiębiorstw uległa poprawie, chociaż w III kwartale odnotowano ponowny przyrost kredytów zagrożonych.

Pomimo utrzymania relatywnie wysokiego tempa wzrostu gospodarczego, **na przełomie II i III kwartału doszło do silnego wzrostu ryzyka w otoczeniu zewnętrznym polskiej gospodarki, a tym samym sektora bankowego.** Wynikało to m.in. z braku umiejętności znalezienia skutecznego rozwiązania kryzysu zadłużeniowego niektórych krajów strefy euro, przedłużającego się procesu uchwalenia przez Kongres USA podwyższenia limitów zadłużenia USA, narastania obaw o sytuację finansową niektórych europejskich grup bankowych, połączonych z sygnałami słabnięcia tempa wzrostu gospodarczego w UE i USA oraz pogorszeniem nastrojów przedsiębiorstw i konsumentów. Proces ten został pogłębiony przez całą serię obniżek ratingów poszczególnych krajów i instytucji finansowych.
Dodatkowym czynnikiem był też przekaz medialny, który w sposób nadmierny, a często i nierzetelny, eksponował kwestie faktycznych lub potencjalnych zagrożeń, co wpływało na postawy uczestników rynku finansowego, przedsiębiorców i konsumentów (m.in. pod wpływem spekulacji medialnych, instytucje finansowe ograniczały wzajemne ekspozycje).
Konsekwencją kumulacji tych zjawisk był gwałtowny wzrost awersji do ryzyka i pogorszenie klimatu inwestycyjnego, co doprowadziło m.in. do bardzo silnej przeceny na rynkach akcji, wyprzedaży walut z rynków wschodzących, jak też ograniczenia lub zaniku płynności rynku niezabezpieczonego finansowania średnio- i długoterminowego. Sytuację w zakresie płynności poprawiła dopiero interwencja głównych banków centralnych, które zobowiązały się do dostarczenia niezbędnej bankom płynności.

Pogorszenie klimatu inwestycyjnego, osłabienie koniunktury u głównych partnerów handlowych Polski oraz wzrost potrzeb kapitałowych niektórych europejskich grup bankowych niesie szereg potencjalnych zagrożeń dla polskiej gospodarki i banków. W szczególności **należy liczyć się z możliwością osłabienia tempa wzrostu gospodarczego, presją na wzrost relacji długu publicznego do PKB** oraz pogorszeniem sytuacji finansowej części kredytobiorców. Dodatkowo na skutek pogorszenia sytuacji finansowej niektórych podmiotów macierzystych w stosunku do polskich instytucji, nie można wykluczyć zmniejszenia ich wsparcia dla rozwoju biznesu w Polsce lub też jego sprzedaży (dodatkowo dochodzi kwestia przenoszenia ryzyka reputacji). W konsekwencji banki muszą liczyć się z możliwością negatywnej presji na ich sytuację płynnościową i finansową.
Dlatego **niezbędne jest, aby banki stale monitorowały potencjalne zagrożenia oraz kontynuowały działania zmierzające do zapewnienia odpowiedniego bufora płynności, jak też utrzymywały i wzmacniały swoją pozycję kapitałową.** W tym też kierunku zmierzają ostatnie działania KNF nakierowane na likwidację produktów antypodatkowych oraz zalecenia w sprawie podziału zysków za 2011 r.
Trzeba jednak dodać, że pomimo ponownej eskalacji zjawisk kryzysowych, **Polska jest dobrze postrzegana na tle innych krajów europejskich**, o czym świadczy podtrzymanie ratingów kraju przez główne agencje, jak też relatywna stabilność rentowności polskich papierów skarbowych oraz wzrost zaangażowania inwestorów zagranicznych na rynku polskiego długu.

Z drugiej strony, **kryzys to nie tylko zagrożenia, ale i potencjalne szanse dla polskiej gospodarki i polskich przedsiębiorstw.** W przypadku skutecznych działań ograniczających tempo narastania długu publicznego, jak też wykazania przez polską gospodarkę odporności na zjawiska kryzysowe, Polska ma szanse na zwiększenie napływu kapitału i inwestycji w średnim i długim okresie. Kryzys stwarza też okazję dla części przedsiębiorstw na szybszy rozwój oraz przejęcie słabszych konkurentów. W dłuższej perspektywie, obecny kryzys **może** zatem **stanowić impuls do przyspieszenia tempa wzrostu polskiej gospodarki**.

Wybrane charakterystyki sektora bankowego

	Wartość (mln zł; %)				Zmiana do 12/2010		Zmiana do 09/2010	
	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	mln zł	%	mln zł	%
EUR/PLN	3,9870	3,9603	3,9866	4,4112	0,4509	11,4%	0,4242	10,6%
CHF/PLN	2,9955	3,1639	3,3004	3,6165	0,4526	14,3%	0,6210	20,7%
USD/PLN	2,9250	2,9641	2,7517	3,2574	0,2933	9,9%	0,3324	11,4%
Suma bilansowa	1 142 293	1 159 358	1 224 372	1 280 401	121 043	10,4%	138 108	12,1%
Udział niedopasowania walutowego	-5,7%	-5,9%	-4,9%	-5,8%	x	x	x	x
Wybrane pozycje rachunku wyników								
1/ Wynik działalności bankowej	39 435	53 083	28 081	42 348	x	x	2 913	7,4%
- wynik z tytułu odsetek	22 731	30 899	16 827	25 643	x	x	2 912	12,8%
- wynik z tytułu opłat i prowizji	10 255	13 754	6 978	10 408	x	x	153	1,5%
- pozostałe pozycje	6 449	8 429	4 276	6 297	x	x	-152	-2,4%
2/ Koszty działania	18 737	25 477	13 165	19 596	x	x	859	4,6%
3/ Saldo rezerw i odpisów (ujemne)	8 717	11 235	4 292	6 415	x	x	-2 301	-26,4%
4/ Wynik finansowy netto	8 513	11 420	7 790	11 976	x	x	3 463	40,7%
Wybrane pozycje bilansu								
1/ Aktywa								
- kasa i należności od b centralnych	34 630	50 419	38 178	52 536	2 117	4,2%	17 906	51,7%
- należności od banków	66 978	68 472	69 446	82 106	13 634	19,9%	15 129	22,6%
- kredyty	728 910	753 641	794 461	845 360	91 719	12,2%	116 450	16,0%
- instrumenty dłużne i kapitałowe	251 567	231 193	265 991	232 178	985	0,4%	-19 389	-7,7%
2a/ Zobowiązania	1 026 533	1 043 378	1 107 841	1 155 333	111 955	10,7%	128 800	12,5%
- depozyty i kredyty sek. finansowego	235 216	244 831	266 082	269 419	24 589	10,0%	34 203	14,5%
- depozyty sektora niefinansowego	587 130	620 363	627 221	650 605	30 243	4,9%	63 475	10,8%
- gospodarstwa domowe	404 559	422 360	435 830	453 143	30 783	7,3%	48 584	12,0%
- przedsiębiorstwa	166 827	182 781	176 186	181 636	-1 145	-0,6%	14 809	8,9%
- depozyty sektora budżetowego	69 046	52 957	61 359	66 811	13 854	26,2%	-2 235	-3,2%
2b/ Kapitały	115 760	115 980	116 531	125 068	9 088	7,8%	9 308	8,0%
Kredyty ogółem (wartość bil. brutto)	762 083	787 454	829 657	881 905	94 452	12,0%	119 822	15,7%
1/ Kredyty dla sektora finansowego	23 388	25 534	25 686	25 989	455	1,8%	2 600	11,1%
2/ Kredyty dla sektora niefinansowego	683 676	698 532	737 987	780 668	82 136	11,8%	96 992	14,2%
Gospodarstwa domowe	459 082	475 425	497 599	526 035	50 609	10,6%	66 953	14,6%
- kredyty mieszkaniowe	251 085	267 508	287 609	311 889	44 381	16,6%	60 804	24,2%
- złotowe	91 405	98 225	109 707	115 901	17 676	18,0%	24 496	26,8%
- walutowe	159 680	169 283	177 903	195 988	26 705	15,8%	36 308	22,7%
- kredyty konsumpcyjne	134 543	134 057	129 767	131 897	-2 160	-1,6%	-2 646	-2,0%
- pozostałe	73 453	73 860	80 223	82 248	8 388	11,4%	8 795	12,0%
Przedsiębiorstwa	221 490	219 688	236 831	250 793	31 105	14,2%	29 302	13,2%
- MSP	128 255	126 999	138 610	145 344	18 345	14,4%	17 089	13,3%
- duże przedsiębiorstwa	93 235	92 688	98 221	105 449	12 760	13,8%	12 214	13,1%
3/ Kredyty dla sektora budżetowego	55 019	63 387	65 984	75 248	11 861	18,7%	20 229	36,8%
Udział kredytów zagrożonych								
Kredyty ogółem	7,9%	7,8%	7,5%	7,5%	x	x	x	x
Gospodarstwa domowe	7,2%	7,2%	7,2%	7,3%	x	x	x	x
- kredyty mieszkaniowe	1,8%	1,8%	2,1%	2,2%	x	x	x	x
- kredyty konsumpcyjne	17,0%	17,3%	17,9%	18,3%	x	x	x	x
- pozostałe	7,6%	8,1%	8,1%	9,1%	x	x	x	x
Przedsiębiorstwa	12,3%	12,4%	11,0%	10,7%	x	x	x	x
- MSP	14,2%	14,6%	13,0%	12,4%	x	x	x	x
- duże przedsiębiorstwa	9,7%	9,4%	8,2%	8,3%	x	x	x	x
Udział kr. opóźnionych w spłacie								
Sektor niefinansowy opóźnienia > 30 dni	7,4%	7,5%	7,4%	7,7%	x	x	x	x
w tym > 90 dni	6,2%	6,2%	6,0%	6,4%	x	x	x	x
Adekwatność kapitałowa								
Fundusze własne	99 853	100 599	105 246	110 155	9 556	9,5%	10 301	10,3%
Całkowity wymóg kapitałowy	57 378	58 151	61 416	66 841	8 690	14,9%	9 462	16,5%
Nadwyżka fund. własnych nad wymogiem	42 475	42 448	43 830	43 314	866	2,0%	839	2,0%
Współczynnik wypłacalności	13,9	13,8	13,7	13,2	x	x	x	x

CZYNNIKI KSZTAŁTUJĄCE WYNIK FINANSOWY

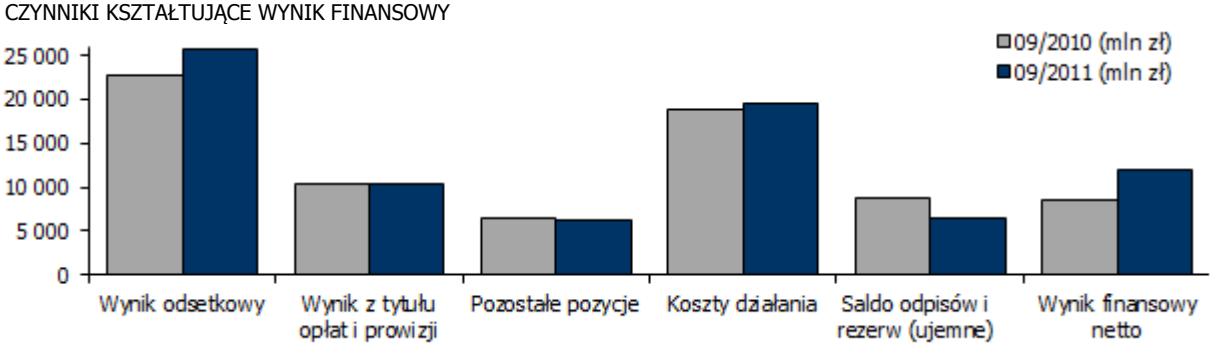

KIERUNKI ROZWOJU AKCJI KREDYTOWEJ

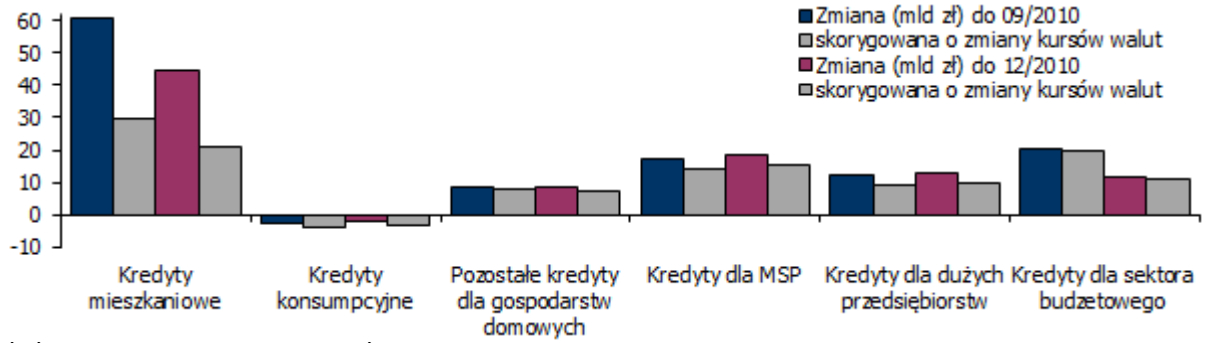

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA DZIAŁALNOŚCI

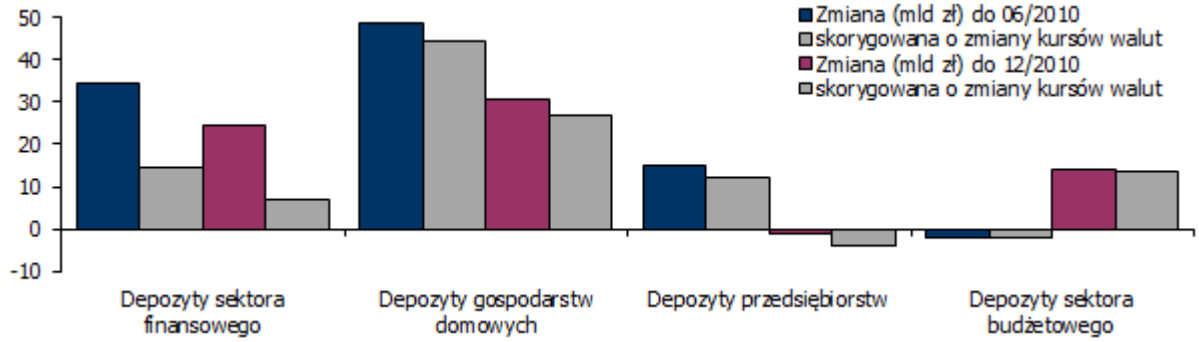

ZMIANA STANU KREDYTÓW ZAGROŻONNYCH

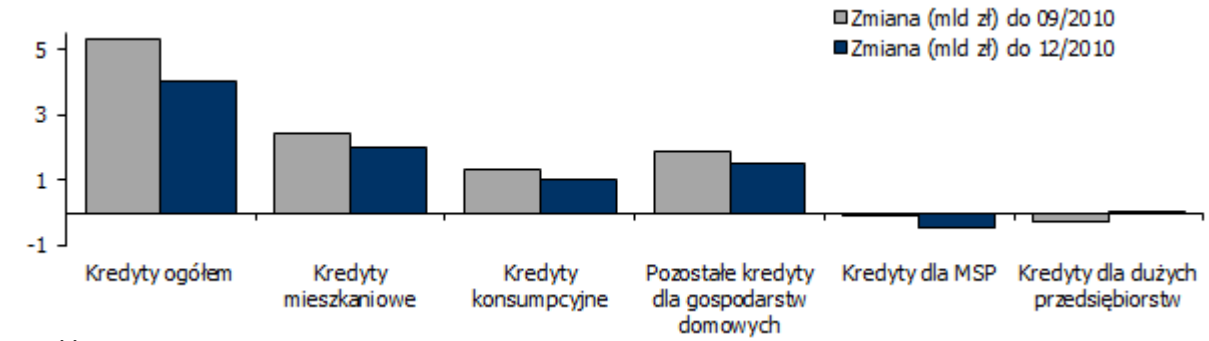

JAKOŚĆ PORTFELA KREDYTOWEGO

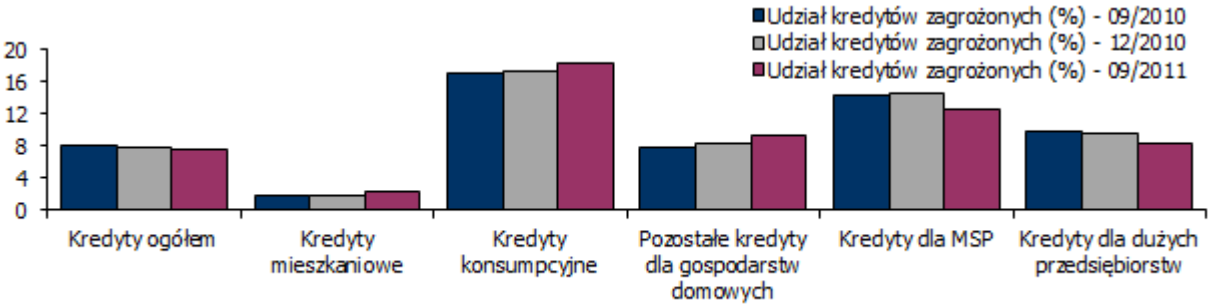

SPIS TREŚCI

1 UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE DZIAŁALNOŚCI BANKÓW 9

1.1 Sytuacja makroekonomiczna 9

1.2 Sytuacja na rynku finansowym 11

2 GŁÓWNE KIERUNKI ROZWOJU DZIAŁALNOŚCI SEKTORA BANKOWEGO 18

2.1 Działalność kredytowa i inwestycyjna 18

2.2 Źródła finansowania działalności 27

2.3 Operacje pozabilansowe 32

3 WYNIK FINANSOWY SEKTORA BANKOWEGO 37

4 GŁÓWNE OBSZARY RYZYKA I ADEKWATNOŚĆ KAPITAŁOWA 43

4.1 Płynność 43

4.2 Ryzyko kredytowe 45

4.3 Adekwatność kapitałowa 51

SPIS WYKRESÓW 54

SPIS TABEL 56

1 UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE DZIAŁALNOŚCI BANKÓW[1]

1.1 Sytuacja makroekonomiczna

W okresie I-IX br. utrzymało się umiarkowane, **stabilne tempo wzrostu gospodarczego** (według wstępnych szacunków tempo wzrostu PKB w III kwartale br. wyniosło 4,2%, wobec 4,5% w I kwartale oraz 4,3% w II kwartale). Pomimo niezłego tempa wzrostu gospodarczego, jest ono jednak o 1-2 pkt. proc. niższe niż w okresie poprzedzającym globalny kryzys finansowy. Odnotowano przy tym:

- **wzrost produkcji** sprzedanej przemysłu (o 7,0% w stosunku do okresu I-IX 2010 r.), produkcji budowlano-montażowej (o 18,2%) oraz wzrost sprzedaży detalicznej (o 7,4%);
- **wzrost wymiany handlowej** z zagranicą (eksport w złotych o 13,2%, w EUR o 13,9%; import odpowiednio o 13,3% i 14,1%);
- **poprawę wyników finansowych** sektora **przedsiębiorstw** (wynik finansowy netto wzrósł z 67,5 mld zł w okresie I-IX ub.r. do 77,4 mld zł w analogicznym okresie br., tj. o 14,6%), obniżenie wskaźnika poziomu kosztów, nieznaczne pogorszenie wskaźników płynności;

Wykres 1.
Roczne tempo wzrostu produkcji i sprzedaży detalicznej (%)

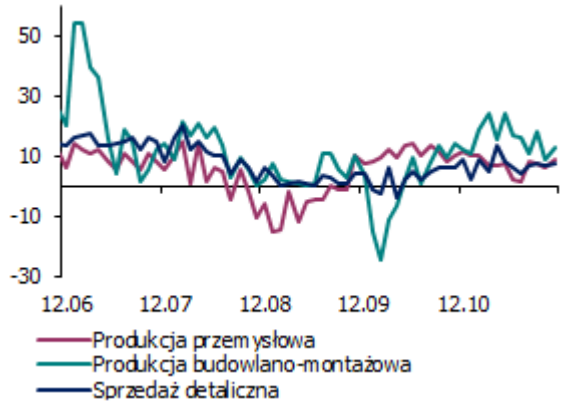

Wykres 2.
Wyniki finansowe sektora przedsiębiorstw (mld zł)

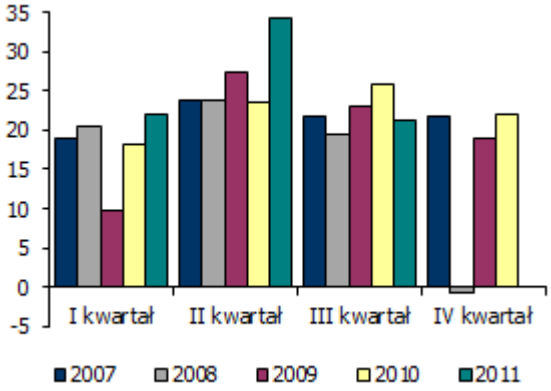

Wykres 3.
Wymiana handlowa w PLN (mld zł)

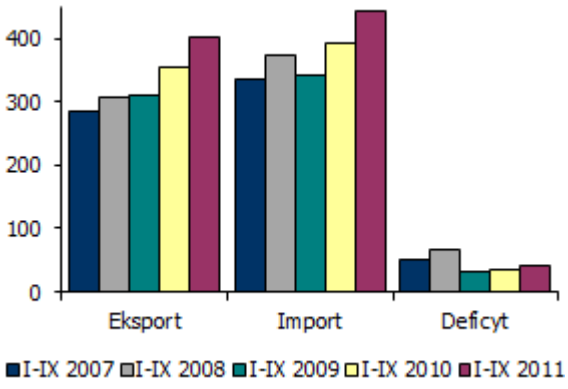

Wykres 4.
Wymiana handlowa w EUR (mld EUR)

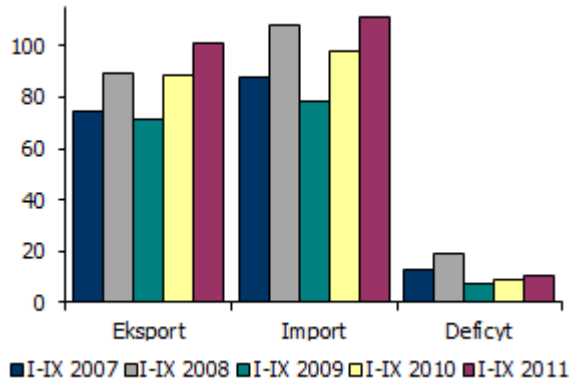

[1] Szerzej zob. „Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju", GUS; „Produkt krajowy brutto. Szacunek wstępny", GUS; „Obroty handlu zagranicznego ogółem i według krajów", GUS; „Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych", GUS; „Raport o inflacji", NBP; „Komunikat z posiedzenia Rady Polityki Pieniężnej", NBP; „Raport o stabilności systemu finansowego", NBP; „Ogólnopolski raport o kredytach mieszkaniowych i cenach transakcyjnych nieruchomości" AMRON-SARFiN; „Monthly Bulletin", ECB.

Wykres 5.
Stopa bezrobocia (%)

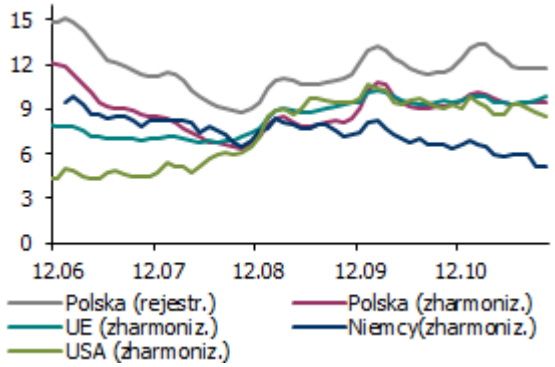

Wykres 6.
Roczne tempo wzrostu wynagr. i zatrud. w sek. przeds. (%)

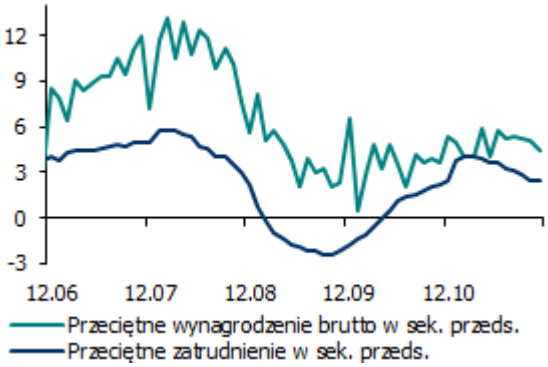

Wykres 7.
Roczne wskaźniki inflacji (%)

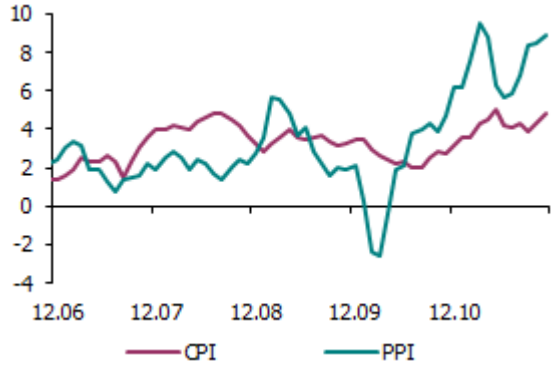

Wykres 8.
Wskaźniki klimatu koniunktury

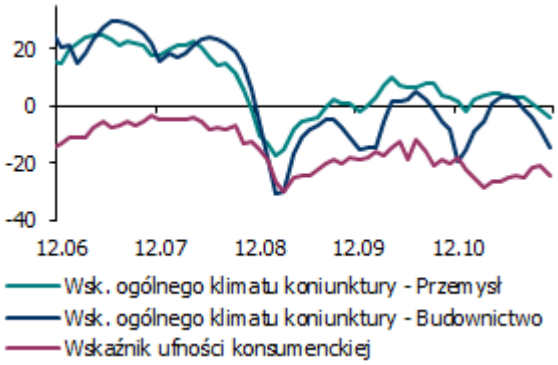

Wykres 9.
Średnie ceny transakcyjne 1 m.kw. mieszkania (zł)

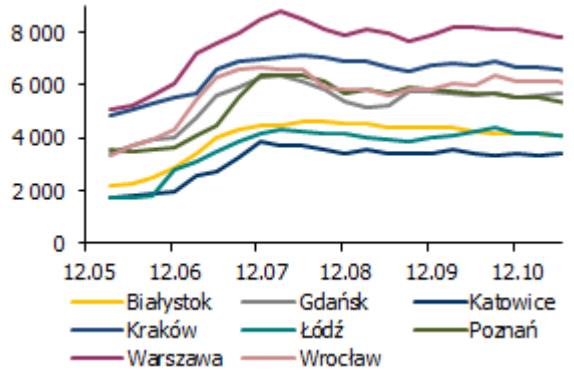

Wykres 10.
Zmiana cen trans. mieszkań - III kw. 2011/III kw. 2010 (%)

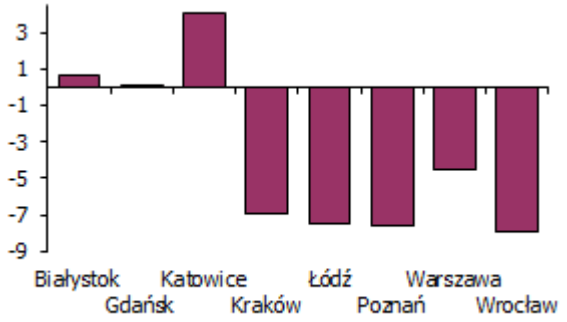

Wykres 11.
Wynik budżetu państwa (mld zł)

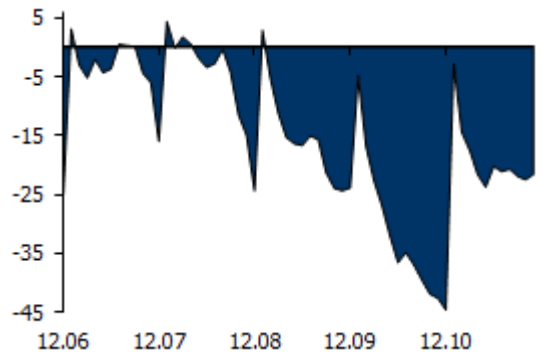

Wykres 12.
Zadłużenie sektora finansów publicznych (mld zł; %)

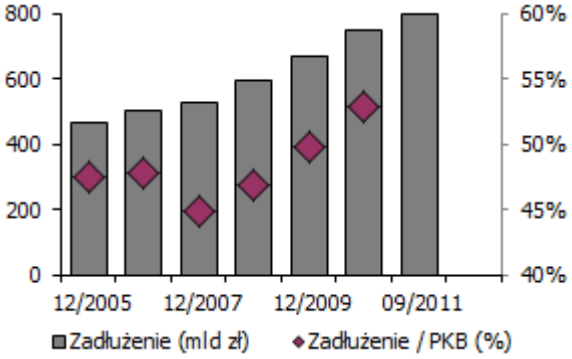

Źródło: GUS, MF, Eurostat, AMRON, obliczenia własne

- **poprawę sytuacji na rynku pracy**, przejawiającą się wzrostem zatrudnienia (o 3,6% w stosunku do okresu I-IX ub.r.) oraz wzrostem wynagrodzeń brutto w sektorze przedsiębiorstw (o 5,1%). Znaczący wzrost inflacji spowodował jednak, że siła nabywcza płac brutto zwiększyła się w nieznacznym stopniu (o 1,1%). Stopa bezrobocia, pomijając wahania sezonowe, pozostaje relatywnie stabilna i w ostatnich okresach kształtuje się na poziomie około 2 pkt. proc. wyższym niż przed kryzysem (rejestrowanego na poziomie około 11%-13%; a zharmonizowana na poziomie około 9%-10% w zależności od miesiąca);
- **utrzymywanie się silnej presji inflacyjnej**, co związane było ze wzrostem cen surowców, żywności oraz wzrostem stawki VAT (wskaźnik CPI wzrósł z 3,1% na koniec ub.r. do 3,9% na koniec września br., a PPI z 6,2% do 8,4%, przy czym w marcu br. osiągnął przejściowo poziom 9,5%);
- **pozostawanie wskaźników** ogólnego **klimatu koniunktury** w przemyśle i budownictwie oraz **ufności** konsumenckiej **w sferze niskich lub negatywnych odczytów**;
- **spadek cen mieszkań** (w III kwartale średnie ceny transakcyjne na głównych rynkach nieruchomości były średnio o około 5%-7% niższe niż w III kwartale ub.r.). Odnotowano przy tym spadek liczby mieszkań oddanych do użytkowania (o 10,6% w stosunku do okresu I-IX ub.r.), chociaż z drugiej strony wystąpił wzrost liczby mieszkań, których budowę rozpoczęto (o 0,5%) oraz liczby pozwoleń wydanych na budowę (o 6,8%). Jednocześnie na rynku deweloperskim odnotowano najwyższą w historii wartość oferty mieszkań dostępnych do sprzedaży, w tym mieszkań gotowych do odbioru[2];
- **poprawę bieżącej sytuacji budżetu państwa** (na koniec września br. deficyt wyniósł 21,9 mld zł wobec 39,5 mld zł na koniec września ub.r.; stopień realizacji planowanych na cały rok dochodów był wyższy, a wydatków niższy niż w analogicznym okresie ub.r.; wzrost dochodów podatkowych o 10,5%). Z drugiej strony **niepokoi szybko rosnące zadłużenie sektora finansów publicznych** (zadłużenie sektora finansów publicznych wzrosło z 747,9 mld zł na koniec ub.r. do 798,8 mld zł na koniec września br., tj. o 6,8%).

Pomimo relatywnie dobrej sytuacji bieżącej, **perspektywy rozwoju polskiej gospodarki w kolejnych okresach uległy pogorszeniu**. Wynika to z pojawienia się sygnałów **osłabienia koniunktury gospodarczej na świecie** oraz **narastania kryzysu zadłużeniowego** niektórych krajów UE i USA, co na przełomie II i III kwartału doprowadziło do **gwałtownego pogorszenia klimatu inwestycyjnego** na świecie. W konsekwencji trzeba liczyć się z możliwością zmniejszenia tempa wzrostu polskiej gospodarki, na skutek spadku popytu zewnętrznego, jak też zmniejszenia skłonności do inwestowania przez przedsiębiorstwa oraz ograniczenia wydatków ze strony konsumentów. Trzeba jednak dodać, że o ile w krajach strefy euro w III kwartale odnotowano spadek tempa wzrostu gospodarczego, o tyle w USA pomimo utrzymywania się wskaźników koniunktury na niskich poziomach, tempo wzrostu uległo nieznacznemu przyspieszeniu.

Istotnym źródłem zagrożeń dla rozwoju gospodarki jest też szybko rosnące zadłużenie sektora finansów publicznych, które może doprowadzić do przekroczenia II progu ostrożnościowego zapisanego w ustawie o finansach publicznych (relacja długu publicznego do PKB > 55%), co wiązałoby się z koniecznością podjęcia kroków zmierzających m.in. do ograniczenia wydatków, a tym samym uderzyłoby w popyt wewnętrzny i gospodarkę.

1.2 Sytuacja na rynku finansowym

Przez większość I półrocza sytuacja na globalnych rynkach finansowych była relatywnie stabilna. Największy wpływ na nastroje uczestników rynku wywierał rozwój sytuacji w tzw. peryferyjnych krajach strefy euro, napływ danych makroekonomicznych z USA, UE oraz Chin, jak też ocena wpływu skutków trzęsienia ziemi w Japonii oraz rozwój sytuacji w krajach arabskich. Napływ negatywnych informacji na ogół powodował okresowy wzrost awersji do ryzyka, co znajdowało odzwierciedlenie na rynku walutowym, instrumentów dłużnych, akcji i surowców. Pomimo zmienności i utrzymującej się niepewności, w okresie tym odnotowano m.in. lokalne maksima na rynkach akcji i surowców, jak też obserwowano umocnienie walut rynków wschodzących. Z drugiej strony obserwowano jednak stałe narastanie obaw o sytuację fiskalną niektórych krajów strefy euro i USA, co znajdowało odzwierciedlenie m.in. w osłabieniu EUR względem innych walut głównych, wzroście kwotowań CDS, jak też wzroście rentowności obligacji emitowanych przez niektóre kraje strefy euro.

[2] Według danych REAS na koniec III kwartału br. na sześciu badanych rynkach (Warszawa, Kraków, Łódź, Wrocław, Trójmiasto, Poznań) w ofercie sprzedaży deweloperów znajdowało się 48 tys. mieszkań (najwyższa w historii), z czego 9,5 tys. było gotowych do odbioru (o 0,2 tys. mniej niż na koniec II kwartału) - zob. „Rynek mieszkaniowy w Polsce", REAS.

Wykres 13.
Podstawowe stopy procentowe banków centralnych (%)

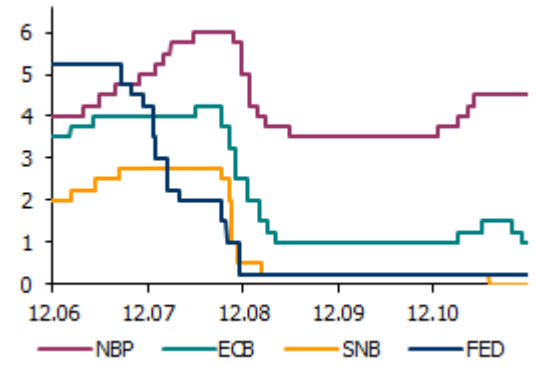

Wykres 14.
Stawki na rynku pieniężnym (%)

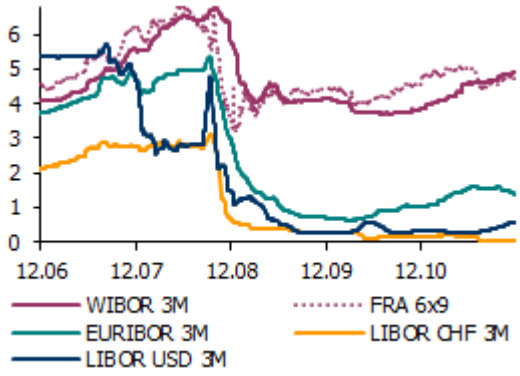

Wykres 15.
Średnie oprocentowanie depozytów i kredytów - OPS (%)

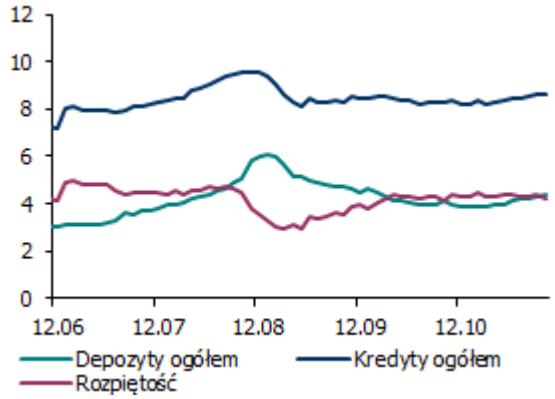

Wykres 16.
Średnie oprocentowanie depozytów i kredytów - OPN (%)

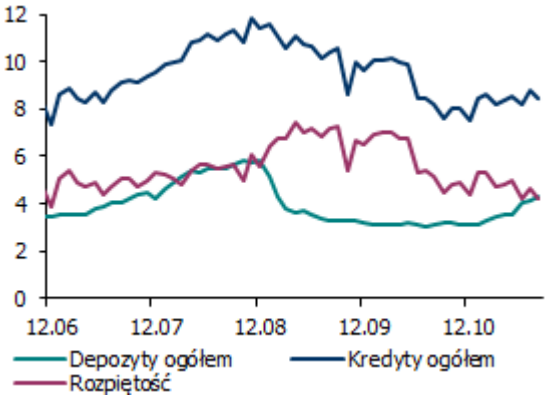

Wykres 17.
Kurs walut głównych względem złotego

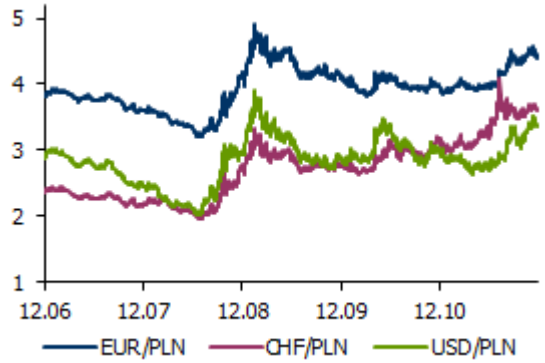

Wykres 18.
Kurs EUR względem walut głównych

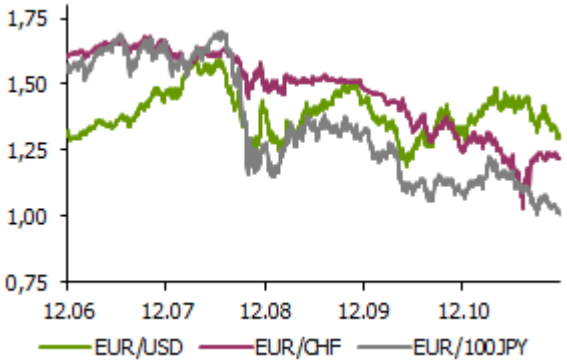

Wykres 19.
Rentowność polskich papierów skarbowych (%)

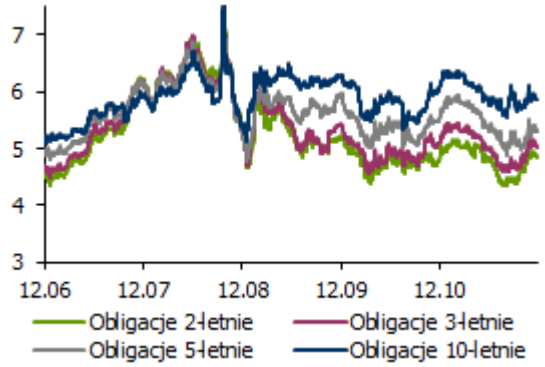

Wykres 20.
Rentowność 10-letnich obligacji skarbowych (%)

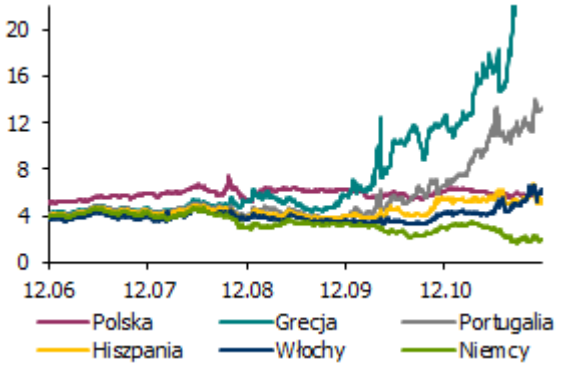

Wykres 21.
Stawki 5-letnich CDS (pkt. bazowe) - kraje

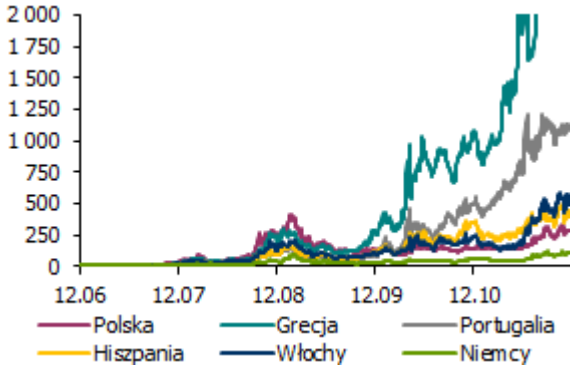

Wykres 22.
Stawki 5-letnich CDS – subordinated debt (pkt. bazowe) - banki

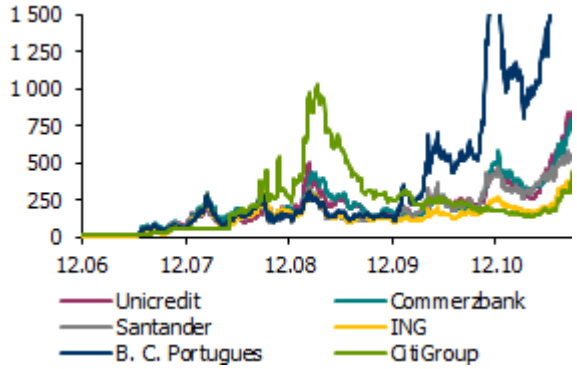

Wykres 23.
Zmiana wartości indeksów (%; 31/12/2010=100%)

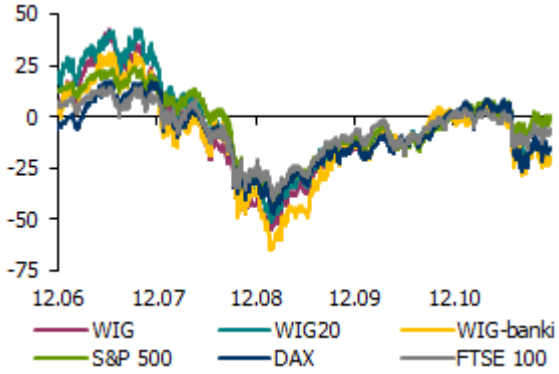

Wykres 24.
Zmiana cen surowców od końca 2006 r. (%; 31/12/2010=100%)

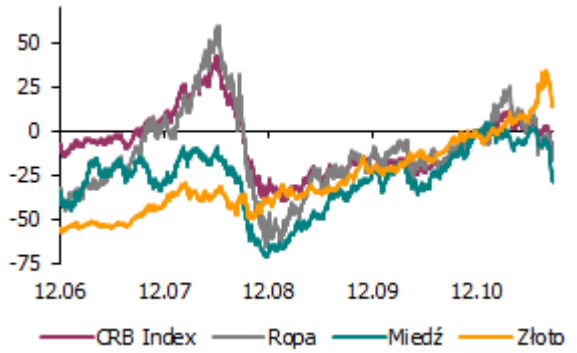

Wykres 25.
Wartość rynkowa największych banków (mld zł)

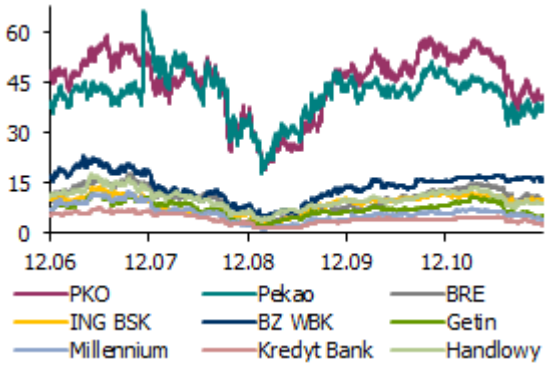

Wykres 26.
Wart. rynk. inwestorów strateg. największych banków (mld EUR)

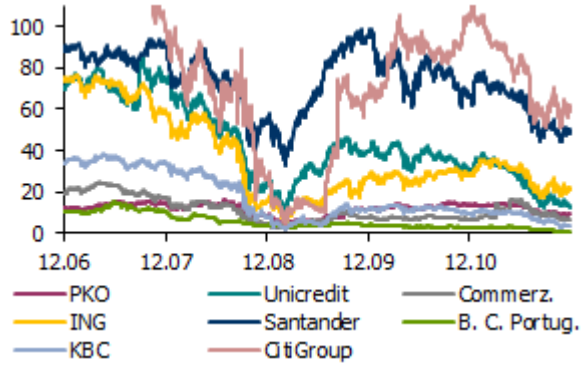

Źródło: Bloomberg, NBP, obliczenia własne

Na przełomie II i III kwartału doszło do zasadniczej zmiany nastrojów i **gwałtownego pogorszenia sytuacji na globalnych rynkach finansowych**. Wynikało to z **braku** umiejętności znalezienia **skutecznego rozwiązania kryzysu zadłużeniowego** niektórych krajów strefy euro i przedłużającego się procesu uchwalenia przez Kongres USA podwyższenia limitów zadłużenia USA, narastania obaw o sytuację finansową niektórych europejskich grup bankowych, połączonych z sygnałami słabnięcia tempa wzrostu gospodarczego w UE i USA, oraz pogorszeniem nastrojów przedsiębiorstw i konsumentów. Proces ten został **pogłębiony przez działania** najważniejszych **agencji ratingowych, które dokonały** całego **szeregu obniżek ratingów poszczególnych krajów i instytucji finansowych**. O ile w większości przypadków podjęte przez agencje decyzje można uznać za zasadne to trzeba mieć na uwadze, że w sytuacji bardzo dużej niepewności i nerwowości panującej na rynkach przyczyniły się one do pogłębienia zjawisk kryzysowych. Ponadto, konsekwencją obniżenia ratingu na ogół jest wzrost kosztów finansowania, jak też wyprzedaż papierów emitowanych przez dany podmiot (na skutek regulacji nadzorczych lub wewnętrznych zakazujących inwestowania w papiery o podwyższony profilu ryzyka), co prowadzi do pogorszenia sytuacji danego podmiotu i może stanowić przesłankę do ponownego obniżenia ratingu. Istotnym

czynnikiem pogłębiającym zjawiska kryzysowe jest też przekaz medialny, który w sposób nadmierny, a często i nierzetelny eksponuje kwestie faktycznych lub potencjalnych zagrożeń, co wpływa na postawy uczestników rynku finansowego, przedsiębiorców i konsumentów. W rezultacie, część z nich zaczyna ograniczać inwestycje i konsumpcję, a na rynkach finansowych zwiększa się napięcie (m.in. niektóre podmioty ograniczają ekspozycje na instytucje będące przedmiotem negatywnych spekulacji medialnych, banki ograniczają wzajemne limity), co prowadzi do pogłębienia zjawisk kryzysowych.

Konsekwencją kumulacji tych zjawisk był **gwałtowny wzrost awersji do ryzyka i pogorszenie klimatu inwestycyjnego, co doprowadziło m.in. do bardzo silnej przeceny na rynkach akcji i surowców, wyprzedaży walut z rynków wschodzących, jak też ograniczenia lub zaniku płynności rynku niezabezpieczonego finansowania średnio- i długoterminowego oraz wzrostu kosztu finansowania i stawek CDS**. Do zaostrzenia sytuacji na rynku pieniężnym, przyczyniło się również ograniczenie ekspozycji na Europę ze strony amerykańskich funduszy rynku pieniężnego, co zmusiło europejskie banki do szukania alternatywnych źródeł finansowania. Jednocześnie obserwowano szybki wzrost depozytów lokowanych przez banki na rachunkach w EBC, co świadczyło o spadającym zaufaniu pomiędzy bankami.

Z punktu widzenia banków szczególne znaczenie ma kwestia możliwości pozyskania lub odnowienia finansowania, które ze względu na spadek zaufania pomiędzy uczestnikami rynku **jest utrudnione lub wiąże się z wyższym kosztem**. W związku z tym **wzrasta ryzyko płynności**. Istotnym czynnikiem ryzyka, jest też **gwałtowne pogorszenie koniunktury na rynkach akcji**, co **ogranicza możliwości pozyskania kapitału** oraz wystawia na ryzyko wrogiego przejęcia. Sytuację w zakresie płynności poprawiła **interwencja głównych banków centralnych** (EBC, USA, Szwajcarii, W. Brytanii i Japonii), które **zobowiązały się do dostarczenia niezbędnej płynności**. Działania te należy jednak traktować jako środki niestandardowe i tymczasowe.

Na rynku krajowym należy zwrócić uwagę na:

- **zacieśnienie polityki pieniężnej przez RPP**, co było odpowiedzią na silny wzrost presji inflacyjnej (w styczniu, kwietniu, maju i czerwcu stopa referencyjna została podniesiona o 25 p.b. i na koniec września br. wynosiła 4,50%)[3];
- **wzrost stóp procentowych na rynku międzybankowym** (średnia stawka WIBOR 3M wzrosła z 3,8% w grudniu ub.r. do 4,6% we wrześniu br.). Jednocześnie o ile w I połowie roku, kwotowania stawek FRA wskazywały na oczekiwania dalszego wzrostu stóp procentowych, o tyle od sierpnia nastąpił spadek kwotowań FRA, co należy łączyć ze zmniejszeniem oczekiwań na dalsze zacieśnienie polityki pieniężnej, a nawet pojawienia się oczekiwań na jej złagodzenie (we wrześniu br. przeciętne kwotowania FRA 6x9 kształtowały się na poziomie około 4,5%);
- **wzrost oprocentowania depozytów i kredytów**. Oprocentowanie nowo zawieranych umów (OPN) depozytowych wzrosło z około 3,1% w grudniu ub.r. do około 4,3% we wrześniu br.[4], a kredytowych z około 7,5% do około 8,5%[5].
- **utrzymujący się brak pełnej efektywności działania rynku międzybankowego**, co przejawiało się m.in. w niskich wzajemnych limitach kredytowych oraz niechęci banków do podejmowania ryzyka. W konsekwencji do zarządzania płynnością banki wykorzystywały głównie transakcje O/N, a udział transakcji o dłuższych terminach był niewielki (transakcje O/N stanowiły ponad 90% ogółu transakcji, podczas gdy w okresie poprzedzającym kryzys około 80%). Trzeba przy tym dodać, że biorąc pod uwagę sytuację polskiego sektora bankowego **nie ma żadnych powodów, aby krajowy rynek międzybankowy funkcjonował w ograniczonym zakresie**;
- wzrost rentowności papierów skarbowych na początku roku, a następnie jej systematyczny spadek, który trwał do września, kiedy na skutek eskalacji zaburzeń na rynkach finansowych doszło do jej ponownego wzrostu. Pomimo to **średnia rentowność papierów skarbowych** we wrześniu br. **była niższa** od tej, jaka występowała w grudniu ub.r. (w przypadku 2-; 3-; 5- i 10 letnich obligacji skarbowych średnia rentowność we wrześniu br. wynosiła odpowiednio: 4,4%; 4,7%; 5,1%; 5,8% wobec odpowiednio: 4,8%; 5,1%; 5,5%; 6,0% w grudniu ub.r.);
- **dalszy wzrost zaangażowania inwestorów zagranicznych w kupno papierów skarbowych emitowanych na rynku krajowym** (z 128,3 mld zł na koniec ub.r. do 157,7 mld zł na koniec września br., co oznacza że inwestorzy ci posiadali ponad 30% papierów skarbowych wyemitowanych na rynku

[3] Jednocześnie RPP dokonywała podwyżek stopy lombardowej, depozytowej i redyskontowej (na koniec września br. wynosiły one odpowiednio 6,00%; 3,00% i 4,75%).
[4] Depozytów gospodarstw domowych z 3,6% do 4,4%, a przedsiębiorstw z 3,1% do 4,3%.
[5] Kredytów konsumpcyjnych z 14,9% do 15,1% (rzeczywista stopa procentowa z 21,3% do 21,6%), kredytów mieszkaniowych z 6,1% do 6,8% (rzeczywista stopa procentowa z 6,6% do 7,2%), kredytów dla przedsiębiorstw z 5,9% do 6,6%.

krajowym[6]). Zjawisko wzrostu zaangażowania inwestorów zagranicznych niewątpliwie sprzyja rozwojowi gospodarki, ale z drugiej strony powoduje wzrost systemowego ryzyka związanego ze skutkami szybkiego wycofania części kapitału (może to prowadzić do wzrostu rentowności oraz osłabienia złotego);

- relatywną stabilizację złotego względem EUR i CHF w I połowie roku oraz odnotowane w tym okresie umocnienie względem USD. Jednak na skutek eskalacji zjawisk kryzysowych i gwałtownego pogorszenia klimatu inwestycyjnego **w III kwartale doszło do silnego osłabienia złotego** względem walut głównych. Wprawdzie sytuacja nieco się ustabilizowała dzięki nieznacznej poprawie nastrojów inwestorów, interwencji na rynku BGK i NBP oraz „powiązania" przez SNB kursu CHF z kursem EUR, jednak nadal trudno mówić o pełnej stabilizacji na rynku złotego (średni kurs 1 EUR w NBP na koniec grudnia ub.r. wynosił 3,9603, na koniec czerwca br. 3,9866, a na koniec września br. 4,4112; w przypadku CHF odpowiednio: 3,1639; 3,3004 i 3,6165; a w przypadku USD: 2,9641; 2,7517 i 3,2574);
- kontynuację do kwietnia wzrostów na rynku akcji, kiedy indeksy ustanowiły lokalne maksima, choć uwagę zwracał „coraz bardziej wybiórczy charakter wzrostów" (ceny akcji większości spółek zaczęły spadać), jak też bardzo niska płynność obrotu na części małych i średnich spółek[7]. Po ustanowieniu lokalnych maksimów, wartość indeksów zaczęła się stopniowo obniżać. **W III kwartale**, na skutek gwałtownego pogorszenie klimatu inwestycyjnego, **doszło do bardzo silnej przeceny na rynku akcji**, a część akcji zanotowała historyczne minima (na koniec września br. wartość WIG, WIG 20, mWIG40, sWIG80 i WIG Banki była odpowiednio o: 19,4%; 20,2%; 22,7%; 27,9%; 21,2% niższa niż na koniec ub.r.; spośród spółek notowanych na GPW na koniec ub.r. i na koniec września br. ceny akcji 91% spółek spadły, 0% pozostały bez zmian, a 9% wzrosły; dla rynku New Connect relacje te wynosiły odpowiednio 90%, 1% i 9%).

Pogorszenie klimatu inwestycyjnego, osłabienie koniunktury u głównych partnerów handlowych Polski oraz wzrost potrzeb kapitałowych niektórych europejskich grup bankowych niesie szereg potencjalnych zagrożeń dla polskiej gospodarki i banków. Zjawiska te są wzajemnie sprzężone i wywołują lub mogą wywołać cały szereg innych zjawisk, w tym m.in.:

- **osłabienie złotego** (wpływa m.in. na **wzrost długu publicznego, wzrost zadłużenia i kosztów obsługi kredytów**; z drugiej strony **sprzyja eksporterom**, jak też przedsiębiorstwom konkurującym z importem i **tworzy** naturalną **„poduszkę antykryzysową"**);
- **wzrost rentowności papierów dłużnych** (wpływa m.in. na wzrost rentowności dla nowych emisji papierów skarbowych, co powoduje wzrost kosztów obsługi długu publicznego, jak też przekłada się na wyższe koszty pozyskania kapitałów przez przedsiębiorstwa emitujące papiery dłużne);
- **spadki na rynkach akcji i surowców**, co m.in. **ogranicza możliwości pozyskania kapitałów w drodze emisji akcji** (brak popytu lub konieczność plasowania emisji po niskich cenach),
- **wzrost kosztów finansowania** na rynku **lub brak możliwości jego pozyskania** po akceptowalnej cenie,
- **spadek popytu na polskie towary i usługi**, który w przypadku braku możliwości uplasowania na innych rynkach lub rynku wewnętrznym może prowadzić do ograniczenia skali produkcji i inwestycji, a to z kolei do pogorszenia sytuacji finansowej części przedsiębiorstw, zmniejszenia zatrudnienia oraz ograniczenia popytu na kredyt;
- zmniejszenie napływu kapitału do Polski;
- **utrudnienie zarządzania płynnością** na skutek zmniejszenia efektywności rynku międzybankowego, wzrostu kosztów finansowania lub zaniku funkcjonowania niektórych obszarów rynku finansowego. Na ryzyka te szczególnie narażone są banki o słabszej pozycji finansowej, banki mających źle postrzeganych inwestorów strategicznych (kwestia przeniesienia ryzyka reputacji na podmiot zależny), jak też banki mające istotne ekspozycje na rynku walutowych kredytów mieszkaniowych (kwestia kosztu odnowienia pozycji na zabezpieczających transakcjach swapowych);

[6] Łączny **udział nierezydentów w finansowaniu długu publicznego** wynosił 393,7 mld zł, tj. **49,3%** (uwzględniając papiery skarbowe emitowane w kraju i zagranicą, jak też dług z tytułu pożyczek i kredytów).

[7] To ostatnie zjawisko należy wiązać m.in. z bardzo dużą liczbą spółek wprowadzonych do obrotu na przestrzeni ostatnich lat i gwałtownym rozwojem rynku New Connect. Konieczne staje się określenie dalszej strategii rozwoju rynku kapitałowego, gdyż obecna sytuacja może prowadzić do negatywnych konsekwencji w postaci spadku zainteresowania rynkiem ze strony drobnych i średnich inwestorów, braku rzetelnej wyceny rynkowej oraz łatwości manipulacji kursami akcji. **Wielkość rynku** - w tym liczba notowanych spółek i długość trwania sesji giełdowej - **powinna być dostosowana do skali działania gospodarki**.

- **presję na kapitały niektórych banków spółdzielczych** (wymóg funduszy własnych na poziomie 1 mln EUR), przy czym grupa tych banków jest nieliczna;
- **ograniczenie popytu na kredyt i bardziej selektywną jego podaż ze strony banków;**
- **pogorszenie jakości portfela kredytowego banków** na skutek pogorszenia sytuacji finansowej części klientów;
- **ograniczenie wsparcia ze strony podmiotów macierzystych** (na skutek pogorszenia ich sytuacji finansowej lub procesu delewarowania ich działalności) **lub sprzedaż** przez matkę **polskich aktywów**. W szczególności może to prowadzić do **ograniczenia rozwoju akcji kredytowej**.

W konsekwencji **należy liczyć, się z możliwością osłabienia tempa wzrostu polskiej gospodarki, presją na relację długu publicznego do PKB**, **jak też presją na wyniki banków** w kolejnych okresach.

Z drugiej strony, **kryzys to jednak nie tylko zagrożenia, ale również potencjalne szanse** dla polskiej gospodarki i polskich przedsiębiorstw. W przypadku skutecznych działań ograniczających tempo narastania długu publicznego, jak też wykazania przez gospodarkę odporności na zjawiska kryzysowe (podobnie, jak to miało miejsce w 2009 r.), Polska ma szansę na zwiększenie napływu kapitału oraz inwestycji w średnim i długim okresie. W szczególności, kryzys daje silny impuls do przeglądu i eliminacji nieuzasadnionych wydatków budżetowych, jak też weryfikacji inwestycji podejmowanych ze środków publicznych pod kątem ich celowości, kosztów oraz rozłożenia w czasie (pożądane jest przesunięcie środków w stronę wydatków nakierowanych na rozwój gospodarki). Kryzys stwarza też okazję dla części przedsiębiorstw na szybszy rozwój oraz przejęcie słabszych konkurentów. W związku z tym, obecny **kryzys może stanowić impuls do przyspieszenia wzrostu polskiej gospodarki** w średnio- lub długookresowej perspektywie.

Niewątpliwie **rozwój sytuacji** w najbliższych okresach będzie **w silnym stopniu uzależniony od sposobu rozwiązania obecnych problemów strefy euro oraz od koniunktury panującej u głównych partnerów handlowych Polski**, a zwłaszcza Niemiec (jak dotychczas gospodarka niemiecka wykazuje dużą odporność na zjawiska kryzysowe i zachodzi wysokie prawdopodobieństwo, że uda jej się uniknąć recesji).

Jednym z kluczowych elementów przezwyciężenia zjawisk kryzysowych jest też trwała odbudowa zaufania oraz optymizmu inwestorów, przedsiębiorców i konsumentów. Z jednej strony wymaga to szybkich i skutecznych działań antykryzysowych, a z drugiej odpowiedniego oddziaływania na przekaz formułowany przez media.

W przypadku znalezienia skutecznych metod rozwiązania obecnych problemów strefy euro może się okazać, że przebieg zdarzeń w nadchodzących okresach będzie kształtował się korzystniej niż to się obecnie zakłada.

Reasumując, **w okresie I-IX br. obserwowano umiarkowane, stabilne tempo wzrostu polskiej gospodarki** przejawiające się m.in. wzrostem produkcji, wymiany handlowej, poprawą wyników finansowych sektora przedsiębiorstw, pewną poprawą na rynku pracy oraz bieżącej sytuacji budżetu państwa. Niepokoi jednak silny **wzrost presji inflacyjnej** oraz **szybko rosnące zadłużenie sektora finansów publicznych**.

Sytuację panującą na rynkach finansowych przez większość I półrocza można uznać za relatywnie stabilną. Pomimo zmienności i utrzymującej się niepewności, w okresie tym odnotowano m.in. lokalne maksima na rynkach akcji i surowców, jak też umocnienie walut z rynków wschodzących. Na rynku krajowym doszło m.in. do zacieśnienia polityki pieniężnej, spadku rentowności instrumentów dłużnych, relatywnej stabilizacji złotego względem EUR i CHF oraz umocnienia względem USD, jak też ustanowienia przez główne indeksy giełdowe lokalnych maksimów.

Na przełomie II i III kwartału nastąpiło gwałtowne pogorszenie klimatu inwestycyjnego. Wynikało to m.in. z braku umiejętności znalezienia skutecznego rozwiązania kryzysu zadłużeniowego niektórych krajów strefy euro, przedłużającego się procesu uchwalenia przez Kongres USA podwyższenia limitów zadłużenia USA, narastania obaw o sytuację finansową niektórych europejskich grup bankowych, połączonych z sygnałami słabnięcia tempa wzrostu gospodarczego w UE i USA oraz pogorszeniem nastrojów przedsiębiorstw i konsumentów. Proces ten został pogłębiony przez całą serię obniżek ratingów poszczególnych krajów i instytucji finansowych. Dodatkowym czynnikiem był też przekaz medialny, który w sposób nadmierny, a często i nierzetelny eksponował kwestie faktycznych lub potencjalnych zagrożeń, co wpływało na postawy uczestników rynku finansowego, przedsiębiorców i konsumentów (m.in. pod wpływem spekulacji medialnych, instytucje finansowe ograniczają wzajemne ekspozycje). Konsekwencją kumulacji tych zjawisk był gwałtowny wzrost awersji do ryzyka i pogorszenie klimatu inwestycyjnego, co doprowadziło m.in. do bardzo silnej przeceny na rynkach akcji, wyprzedaży walut z rynków wschodzących, jak też ograniczenia lub zaniku płynności rynku niezabezpieczonego finansowania średnio- i długoterminowego. Sytuację w zakresie płynności poprawiła dopiero interwencja głównych banków centralnych, które zobowiązały się do dostarczenia niezbędnej bankom płynności.

Pogorszenie klimatu inwestycyjnego, osłabienie koniunktury u głównych partnerów handlowych Polski oraz wzrost potrzeb kapitałowych niektórych europejskich grup bankowych niesie szereg **potencjalnych zagrożeń** dla polskiej gospodarki i banków. W szczególności **należy liczyć się z możliwością osłabienia tempa wzrostu gospodarczego,** presją na relację długu publicznego do PKB, osłabieniem złotego, wzrostem rentowności papierów dłużnych, **ograniczeniem popytu na kredyt i bardziej selektywną jego podażą** ze strony banków, pogorszeniem sytuacji finansowej części kredytobiorców, a w konsekwencji możliwością pogorszenia jakości portfela kredytowego **oraz presją na wyniki banków w kolejnych okresach**.

Z drugiej strony, **kryzys to nie tylko zagrożenia, ale i potencjalne szanse**. W przypadku skutecznych działań ograniczających tempo narastania długu publicznego, jak też wykazania przez polską gospodarkę odporności na zjawiska kryzysowe, Polska ma szanse na zwiększenie napływu kapitału i inwestycji w średnim i długim okresie. Kryzys stwarza też okazję dla części przedsiębiorstw na szybszy rozwój oraz przejęcie słabszych konkurentów. W dłuższej perspektywie, obecny kryzys **może** zatem **stanowić impuls do przyspieszenia tempa wzrostu polskiej gospodarki**.

Ponadto, w przypadku szybkiego i trwałego rozwiązania obecnych problemów strefy euro, przebieg zdarzeń w nadchodzących okresach może kształtować się korzystniej niż to się obecnie zakłada.

Biorąc pod uwagę powyższe trzeba stwierdzić, że **pomimo utrzymania relatywnie wysokiego tempa wzrostu gospodarczego**, na przełomie II i III kwartału **doszło do silnego wzrostu ryzyka w otoczeniu zewnętrznym polskiej gospodarki, a tym samym sektora bankowego.** W konsekwencji banki muszą liczyć się z możliwością negatywnej presji na ich sytuację płynnościową i finansową. Dlatego **niezbędne jest, aby banki** stale monitorowały potencjalne zagrożenia oraz **kontynuowały działania zmierzające do zapewnienia odpowiedniego bufora płynności, jak też wzmacniały swoją pozycję kapitałową.** W tym też kierunku zmierzają ostatnie działania KNF zmierzające do likwidacji „lokat antypodatkowych" oraz zaleceń w sprawie podziału zysków za 2011 r.

2 GŁÓWNE KIERUNKI ROZWOJU DZIAŁALNOŚCI SEKTORA BANKOWEGO[8]

W okresie I-IX br. **aktywność sektora bankowego** mierzona tempem wzrostu sumy bilansowej, zatrudnienia i sieci sprzedaży **była umiarkowana**. Należy to łączyć z utrzymującą się niepewnością, co do przyszłego rozwoju koniunktury (zarówno po stronie banków, jak i ich klientów) oraz procesami dostosowawczymi na poziomie banków zmierzającymi do wzmocnienia zarządzania ryzykiem i poprawy efektywności działania.

Suma bilansowa sektora bankowego **wzrosła** o 121,0 mld zł (z 1 159,4 mld zł na koniec 2010 r. do 1 280,4 mld zł na koniec września br.), tj. **o 10,4% (rok/rok o 12,1%**). Relatywnie wysoki przyrost w znacznym stopniu wynikał jednak z silnego osłabienia złotego względem walut głównych, co spowodowało wzrost nominalnej wartości portfela kredytów walutowych. Po wyeliminowaniu wpływu zmiany kursów walut względem złotego[9] wzrost sumy bilansowej wyniósłby około 80 mld zł, tj. około **6,8%** (rok/rok około **7,6%**).

Poziom zatrudnienia uległ nieznacznemu zwiększeniu (z 176,9 tys. osób na koniec ub.r. do 177,9 tys. osób na koniec września br.), **a sieci sprzedaży nieznacznej redukcji** (z 14,2 tys. do 13,9 tys. placówek)..

2.1 Działalność kredytowa i inwestycyjna

W okresie I-IX br. **wartość kredytów ogółem** (według wartości bilansowej brutto) wzrosła o 94,5 mld zł, tj. o **12,0%** (rok/rok o 119,8 mld zł; 15,7%), przy czym po wyeliminowaniu wpływu zmiany kursów walut względem złotego przyrost kredytów wyniósłby około 60 mld zł, tj. **7,5%** (rok/rok około **9,8%**).

Tabela 1. Struktura podmiotowa portfela kredytowego (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2010	12/2010	06/2011
Kredyty ogółem, w tym:	689,0	762,1	787,5	829,7	881,9	15,7%	12,0%	6,3%
1/ Sektor finansowy	18,1	23,4	25,5	25,7	26,0	11,1%	1,8%	1,2%
2/ Sektor niefinansowy	640,2	683,7	698,5	738,0	780,7	14,2%	11,8%	5,8%
- gospodarstwa domowe	408,1	459,1	475,4	497,6	526,0	14,6%	10,6%	5,7%
osoby prywatne	348,9	394,2	410,8	427,6	454,4	15,3%	10,6%	6,3%
przedsiębiorcy indywidualni	39,7	44,4	44,6	48,8	49,5	11,5%	10,9%	1,5%
rolnicy indywidualni	19,6	20,4	20,0	21,2	22,1	8,2%	10,4%	4,2%
- przedsiębiorstwa	229,6	221,5	219,7	236,8	250,8	13,2%	14,2%	5,9%
MSP	128,4	128,3	127,0	138,6	145,3	13,3%	14,4%	4,9%
duże przedsiębiorstwa	101,2	93,2	92,7	98,2	105,4	13,1%	13,8%	7,4%
- instytucje niekomercyjne	2,5	3,1	3,4	3,6	3,8	23,7%	12,3%	8,0%
3/ Sektor budżetowy	30,8	55,0	63,4	66,0	75,2	36,8%	18,7%	14,0%
- instytucje rządowe	11,2	25,2	28,4	30,7	37,7	49,3%	32,5%	22,7%
- instytucje samorządowe	19,6	28,3	35,0	35,3	37,6	33,0%	7,5%	6,5%
- fundusze ubezpieczeń społecznych	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0	-100,0%	-14,8%	-19,3%
Struktura kredytów wg waluty								
- złotowe	462,1	522,2	534,7	564,2	584,0	11,8%	9,2%	3,5%
- walutowe	226,9	239,9	252,7	265,4	297,9	24,2%	17,9%	12,2%

[8] Uwaga: Dane prezentowane w materiale pochodzą z bazy danych z dnia 07.11.2011 r. (nie uwzględniają późniejszych korekt). Źródłem danych i wykresów prezentowanych w dalszych partiach materiału są (o ile nie zaznaczono inaczej) dane UKNF.

[9] Do ustalenia tempa wzrostu skorygowanego o zmiany kursów walut przyjęto ich poziom z końca września 2011 r., przy czym ze względu na ograniczenia systemu sprawozdawczego, prezentowane w materiale dane należy traktować jako szacunki.

Wykres 27.
Kredyty dla wybranych grup klientów (mld zł)

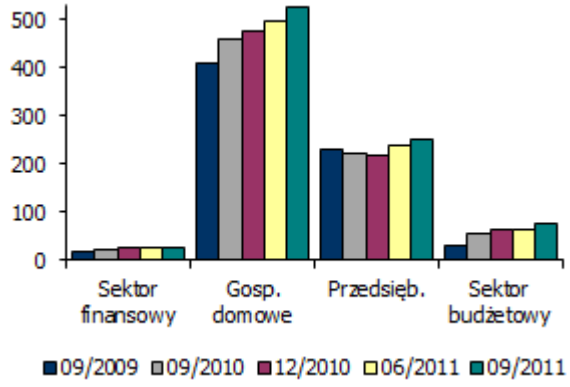

Wykres 28.
Zmiana stanu kredytów (mld zł)

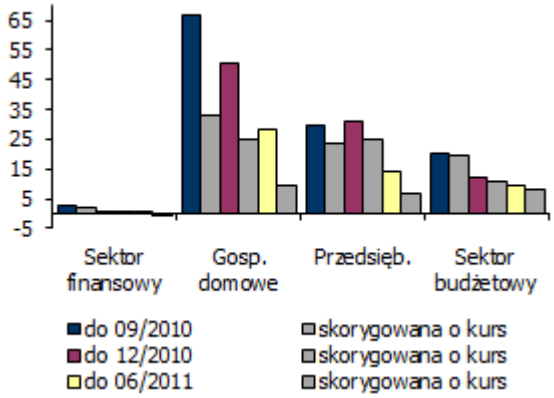

Wartość kredytów dla **sektora finansowego** zwiększyła się o 1,8% (rok/rok o 11,1%), ale ich udział w portfelu kredytowym pozostał marginalny. Wartość kredytów dla **sektora niefinansowego** wzrosła o **11,8%** (rok/rok o 14,2%), ale po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walut wzrost wyniósłby około **6,9%** (rok/rok o 7,9%). Wartość kredytów dla **sektora budżetowego** zwiększyła się o 18,7% (rok/rok o 36,8%).

Tabela 2. Struktura kredytów dla gospodarstw domowych (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2010	12/2010	06/2011
Kredyty ogółem	408,1	459,1	475,4	497,6	526,0	14,6%	10,6%	5,7%
Struktura kredytów wg produktu								
1/ Kredyty mieszkaniowe	212,2	251,1	267,5	287,6	311,9	24,2%	16,6%	8,4%
2/ Kredyty konsumpcyjne	129,7	134,5	134,1	129,8	131,9	-2,0%	-1,6%	1,6%
3/ Pozostałe	66,2	73,5	73,9	80,2	82,2	12,0%	11,4%	2,5%
Struktura kredytów wg waluty								
- złotowe	250,5	284,2	290,8	304,6	313,1	10,2%	7,7%	2,8%
- walutowe	157,6	174,8	184,6	193,0	212,9	21,8%	15,3%	10,3%

Wykres 29.
Struktura kredytów dla gospodarstw domowych (mld zł)

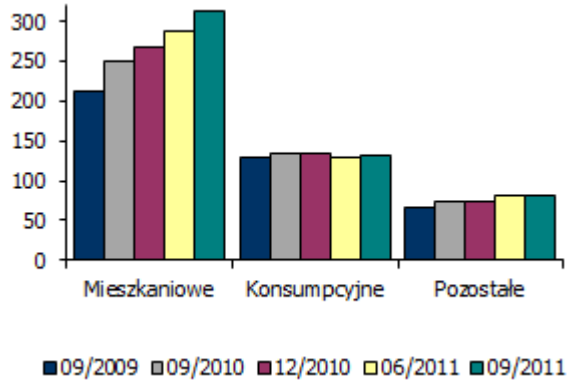

Wykres 30.
Zmiana stanu kredytów (mld zł)

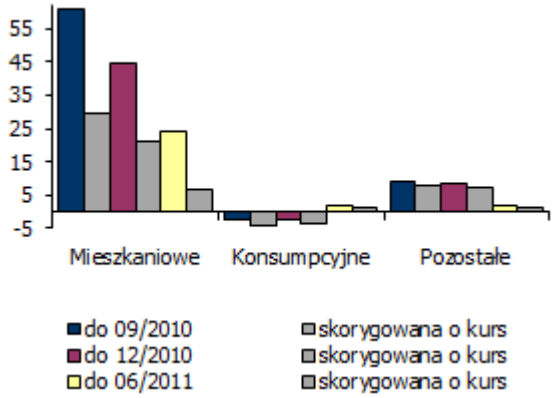

Wykres 31.
Roczne tempo wzrostu kredytów dla gosp. domowych (%)

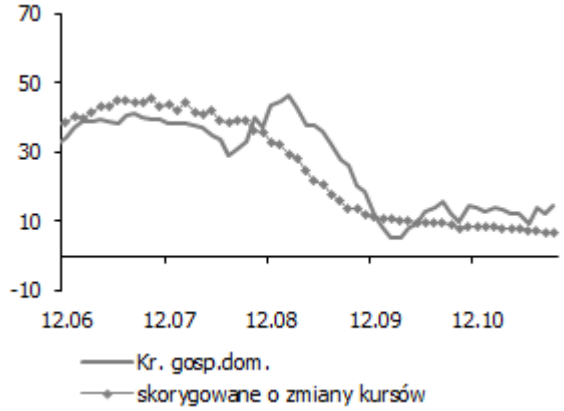

Wykres 32.
Roczne tempo wzrostu kredytów mieszkaniowych (%)

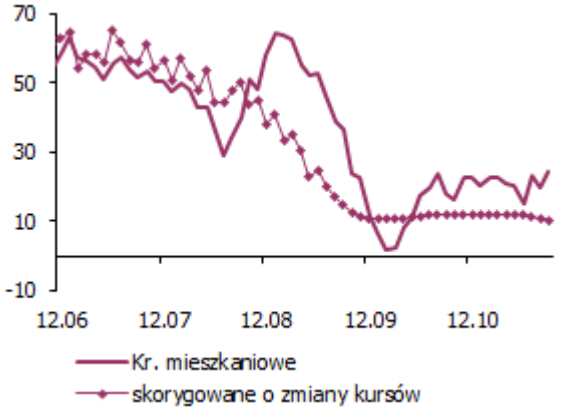

Wykres 33.
Roczne tempo wzrostu kredytów konsumpcyjnych (%)

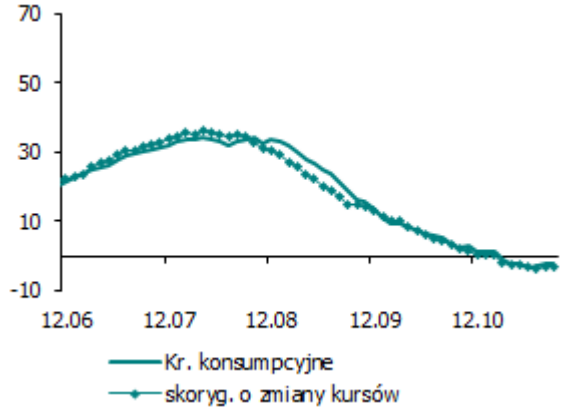

Wykres 34.
Roczne tempo wzrostu pozostałych kredytów dla gosp.dom. (%)

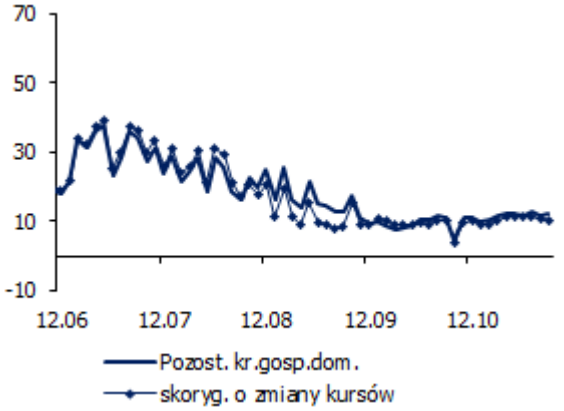

W okresie I-IX br. wartość portfela **kredytów dla gospodarstw domowych** zwiększyła się o 50,6 mld zł, tj. o **10,6%** (rok/rok o 67,0 mld zł; 14,6%), przy czym po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych przyrost kredytów wyniósłby około 25 mld zł, a tempo wzrostu około **5,0%** (rok/rok około 6,7%). Wzrost akcji kredytowej wynikał ze zwiększenia wartości kredytów mieszkaniowych oraz kredytów dla drobnych przedsiębiorców, podczas gdy portfel kredytów konsumpcyjnych uległ redukcji.

Tabela 3. Struktura kredytów mieszkaniowych (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2010	12/2010	06/2011
Kredyty mieszkaniowe ogółem, w tym:	212,2	251,1	267,5	287,6	311,9	24,2%	16,6%	8,4%
- złotowe	70,2	91,4	98,2	109,7	115,9	26,8%	18,0%	5,6%
- walutowe	141,9	159,7	169,3	177,9	196,0	22,7%	15,8%	10,2%
- EUR	5,6	16,2	19,7	23,9	29,4	81,0%	48,9%	22,8%
- CHF	134,7	141,4	147,4	151,8	164,2	16,2%	11,4%	8,2%
- inne waluty	1,7	2,1	2,1	2,2	2,4	14,1%	11,2%	9,0%

Wartość **kredytów mieszkaniowych zwiększyła się** o 44,4 mld zł, tj. o **16,6%** (rok/rok o 60,8 mld zł; 24,2%). Jednak obserwowany przyrost w dużym stopniu wynikał z osłabienia złotego względem CHF. Po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych przyrost wyniósłby około 20 mld zł, a tempo wzrostu około 7,2% (rok/rok około 10,5%). Zwraca przy tym uwagę **obniżenie tempa wzrostu kredytów (skorygowanego o zmiany kursów walutowych) w III kwartale**. Najprawdopodobniej należy to łączyć z zaostrzeniem polityki kredytowej w niektórych bankach oraz wstrzymaniem popytu ze strony części potencjalnych kredytobiorców na skutek wzrostu obaw o przyszłą sytuację materialną (na skutek nasilenia zjawisk kryzysowych), jak też braku akceptacji dla obecnego poziomu cen na rynku mieszkaniowym. W kolejnych okresach czynnikiem wpływającym na ograniczenie dynamiki akcji kredytowej powinny być zmiany w Programie „Rodzina na swoim" (obniżenie tzw. współczynnika przeliczeniowego) oraz pełne wejście w życie zapisów Rekomendacji S.

Wykres 35.
Struktura walutowa kredytów mieszkaniowych (mld zł)

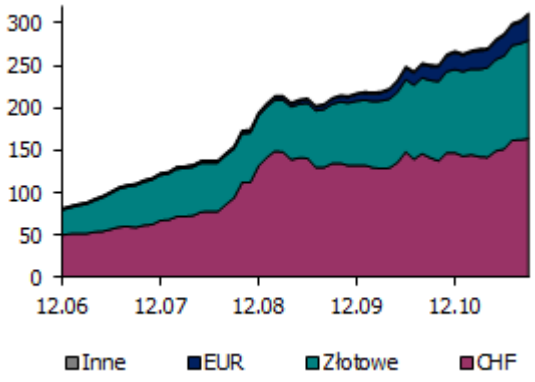

Wykres 36.
Roczne tempo wzrostu kredytów mieszkaniowych (%)

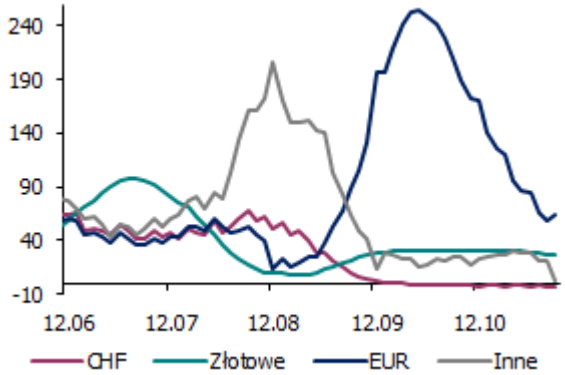

Wykres 37.
Kwartalna zmiana stanu kredytów mieszkaniowych (mld zł)

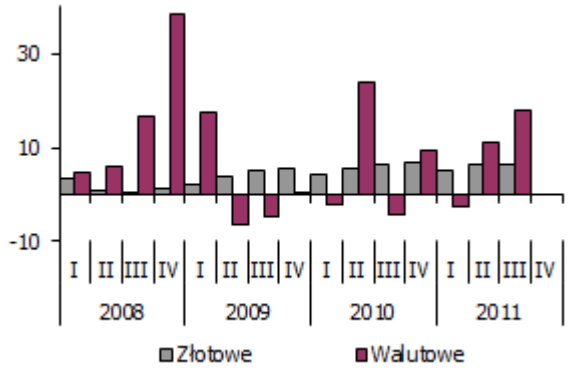

Wykres 38.
Zmiana skorygowana o wpływ zmiany kursów walut (mld zł)

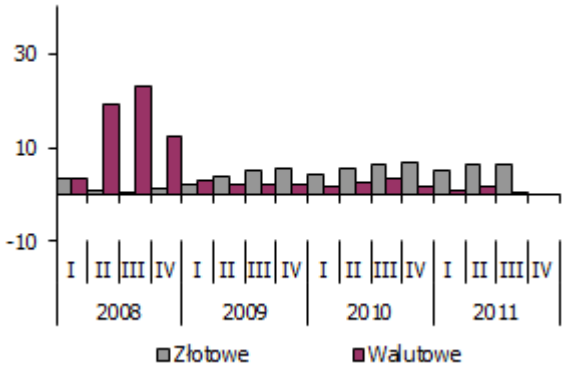

Wykres 39.
Liczba udzielonych kredytów (tys.)

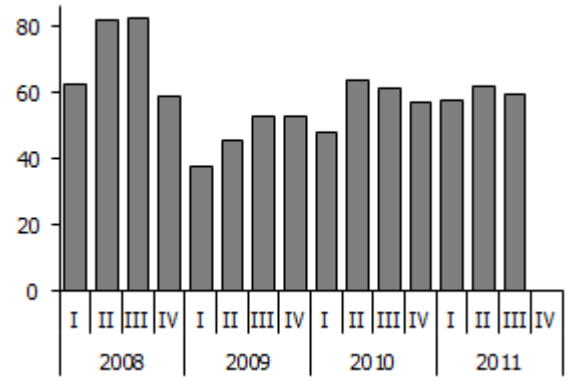

Wykres 40.
Średnia wartość nowo udzielonych kredytów (tys. zł)

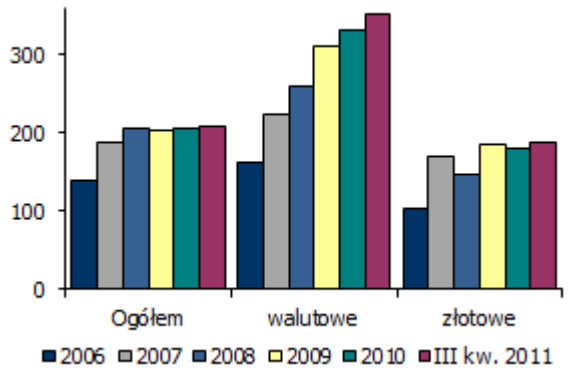

Wykres 41.
Struktura nowo udzielanych kredytów mieszkaniowych (%)

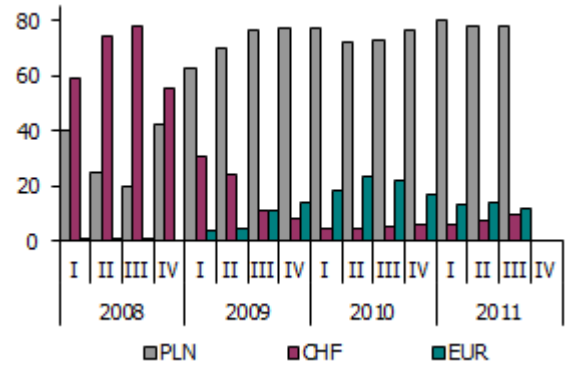

Wykres 42.
Udział kredytów o LTV>80% w nowo udzielanych kredyt. (%)

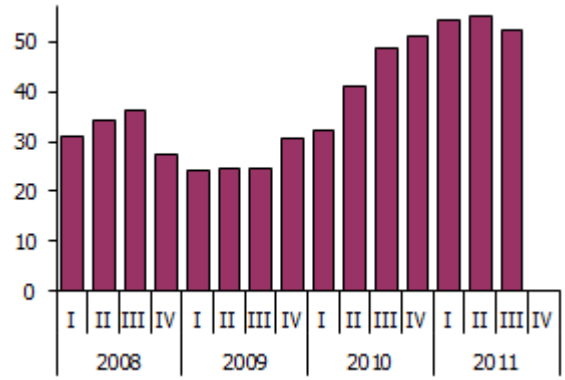

Źródło: UKNF, ZBP, AMRON-SARFiN

Za zjawisko pozytywne należy uznać kontynuację wyraźnej **dominacji kredytów złotowych w strukturze nowo udzielanych kredytów** (według danych ZBP[10] w I kwartale br. 80,6% umów kredytowych zostało zawartych w złotych, w II-im i III-im 78,4%), których wartość zwiększyła się o 17,7 mld zł, tj. **o 18,0%** (rok/rok o 24,5 mld zł; 26,8%). W konsekwencji, nastąpił wzrost udziału kredytów złotowych w portfelu kredytów mieszkaniowych (z 36,7% na koniec 2010 r. do 37,2% na koniec września br.). Wartość portfela kredytów **walutowych** zwiększyła się wprawdzie o 26,7 mld zł, tj. o 15,8% (rok/rok o 36,3 mld zł; 22,7%), ale wynikało to głównie z osłabienia złotego względem CHF. Po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych przyrost kredytów walutowych wyniósłby około 3 mld zł, tj. 1,6% (rok/rok około 5 mld zł, tj. 2,6%). Niemniej jednak **ponad 20% udział kredytów walutowych w sprzedaży nowych kredytów jest nadal zdecydowanie za wysoki** (kredyty walutowe powinny stanowić produkt niszowy, skierowany do bardzo wąskiej grupy klientów).

Korzystne zmiany w strukturze walutowej portfela kredytów mieszkaniowych należy wiązać z działaniami nadzoru bankowego, wzrostem świadomości ryzyka kursowego po stronie klientów i banków oraz Programem „Rodzina na swoim", który obejmuje jedynie kredyty udzielone w złotych (w okresie I-IX br. w ramach tego programu udzielono 41,8 tys. kredytów na łączną kwotę 8,5 mld zł, co stanowiło blisko połowę odnotowanego wzrostu kredytów złotowych; od początku programu udzielono 126,5 tys. kredytów o łącznej wartości 23,3 mld zł). Jednak trzeba dodać, że Program **„RnS" generuje** również **systemowe ryzyko** związane ze skokowym wzrostem rat spłaty po zakończeniu okresu dopłat, a we wcześniejszej postaci przyczyniał się do „podtrzymywania" wysokich cen nieruchomości, co było niekorzystne z punktu widzenia podstawowego celu programu, tj. zwiększenia dostępności mieszkań dla przeciętnych gospodarstw domowych.

Za **zjawiska niekorzystne** należy uznać dalsze łagodzenie kluczowych parametrów opisujących skalę ryzyka podejmowanego przez banki i klientów[11]:

- rekordowo wysoki **udział kredytów o LTV przekraczającym 80%** w strukturze nowo udzielanych kredytów (w I kwartale br. stanowiły one 54,5% nowych kredytów, w II-im 55,3%, w III-im 52,2%);
- **nadmierne wydłużanie okresu kredytowania** (kredyty udzielane na okres powyżej 25 lat stanowiły 69% kredytów udzielanych w br.);
- dalszy **wzrost średniej kwoty nowo udzielanych kredytów walutowych** (w III kwartale br. średnia wartość udzielonych kredytów walutowych wyniosła 352,3 tys. zł, a złotowych 187,1 tys. zł).

Jest to niekorzystne w związku z pogorszeniem jakości portfela kredytów mieszkaniowych, wysokim udziałem tych kredytów w bilansach niektórych banków, obserwowanym spadkiem cen na rynku nieruchomości oraz zaburzeniami na rynkach finansowych. Powoduje to wzrost potencjalnego ryzyka dla banków i ich klientów, jak też ogranicza możliwości ewentualnej restrukturyzacji kredytów (o ile zaszłaby taka konieczność).

Analizując strukturę walutową kredytów udzielanych przez poszczególne banki, uwagę zwraca fakt, że **rynek walutowych kredytów mieszkaniowych rozwijany był głównie przez mniejsze podmioty**. Duże banki, dokonały istotnej korekty polityki kredytowej i w ostatnich okresach większość z nich koncentruje się na rozwoju akcji kredytowej w złotych.

Tabela 4. Struktura kredytów konsumpcyjnych (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2010	12/2010	06/2011
Kredyty konsumpcyjne ogółem, w tym:	129,7	134,5	134,1	129,8	131,9	-2,0%	-1,6%	1,6%
- karty kredytowe	14,6	14,9	14,7	14,0	13,8	-7,1%	-6,0%	-1,5%
- samochodowe	8,1	7,8	7,7	7,3	7,1	-8,8%	-8,2%	-2,5%
- ratalne[12]	42,3	46,0	46,4	43,5	46,6	1,3%	0,5%	7,2%
- pozostałe[13]	64,7	65,9	65,3	65,0	64,4	-2,3%	-1,3%	-0,9%

W okresie I-IX br. **wartość portfela kredytów konsumpcyjnych zmniejszyła się** o 2,2 mld zł tj. o **1,6%** (rok/rok o 2,0%)[14].

[10] Zob. „Ogólnopolski raport o kredytach mieszkaniowych i cenach transakcyjnych nieruchomości" AMRON-SARFiN.
[11] Tamże.
[12] Kategoria ta obejmuje również kredyty gotówkowe spłacane w ratach.
[13] Kategoria ta obejmuje kredyty w rachunku bieżącym oraz kredyty gotówkowe spłacane jednorazowo.
[14] Mając na uwadze, że ponad 90% tych kredytów to kredyty złotowe zrezygnowano z prezentacji danych skorygowanych o zmiany kursów walut (gdyby jednak dokonać takiej korekty to faktyczny spadek akcji kredytowej byłby nieznacznie niższy).

Wykres 43.
Kwartalna zmiana stanu kredytów konsumpcyjnych (mld zł)

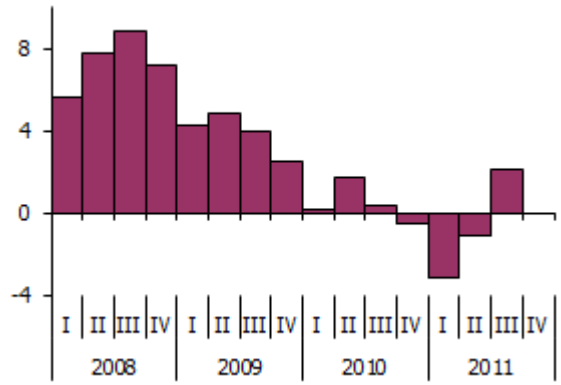

Wykres 44.
Zmiana stanu poszczególnych kredytów (mld zł)

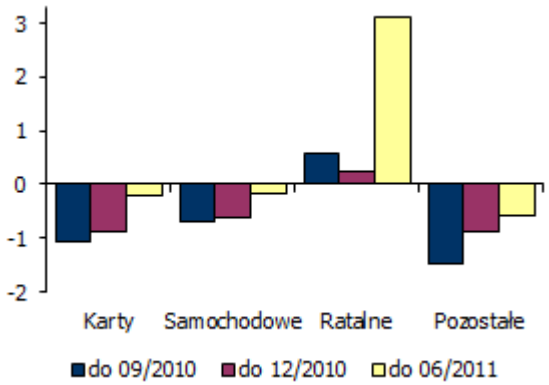

Obserwowaną w ostatnich okresach stagnację akcji kredytowej w obszarze kredytów konsumpcyjnych należy łączyć z silnym pogorszeniem jakości portfela kredytów konsumpcyjnych, do jakiego doszło w latach 2009-2010, co spowodowało zaostrzenie polityki kredytowej w tym obszarze. Dodatkowym czynnikiem ograniczającym było uchwalenie Rekomendacji T. Czynnik ten powinien mieć jednak charakter krótko- lub średnioterminowy (okres dostosowawczy). W długim okresie rekomendacja ta powinna sprzyjać stabilnemu rozwojowi akcji kredytowej m.in. w drodze zmniejszenia kosztów ryzyka kredytowego.

Tabela 5. Struktura pozostałych kredytów dla gospodarstw domowych (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2010	12/2010	06/2011
Pozostałe kredyty dla gosp. dom. ogółem, w tym:	66,2	73,5	73,9	80,2	82,2	12,0%	11,4%	2,5%
- operacyjne	23,2	24,4	23,3	26,4	27,7	13,2%	18,9%	5,1%
- inwestycyjne	22,1	24,6	25,1	26,5	27,8	13,0%	10,8%	5,0%
- na nieruchomości	6,4	7,8	8,1	8,9	8,7	11,5%	7,5%	-2,2%
- pozostałe	14,5	16,6	17,4	18,5	18,0	8,8%	3,9%	-2,4%

Wykres 45.
Kwartalna zmiana pozostałych kred. dla gosp. dom. (mld zł)

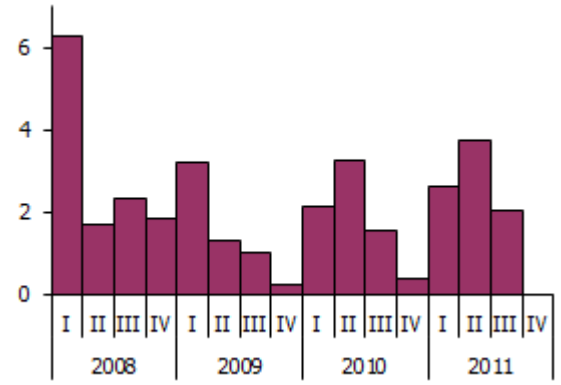

Wykres 46.
Zmiana stanu poszczególnych kredytów (mld zł)

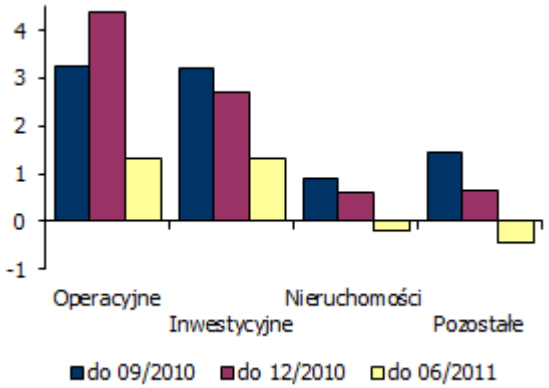

Portfel **pozostałych kredytów dla gospodarstw domowych**, obejmujący głównie kredyty operacyjne i inwestycyjne dla przedsiębiorców indywidualnych oraz rolników indywidualnych, zwiększył się w okresie I-IX br. o 8,4 mld zł, tj. **o 11,4%** (rok/rok o 12,0%). Relatywnie wysoka dynamika tych kredytów, zwłaszcza w obszarze kredytów operacyjnych i inwestycyjnych stanowi sygnał potwierdzający kontynuację ożywienia w gospodarce.

Akcja kredytowa dla drobnych przedsiębiorstw była rozwijana przez większość banków działających na tym rynku.

Tabela 6. Struktura kredytów dla przedsiębiorstw (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2010	12/2010	06/2011
Kredyty ogółem	229,6	221,5	219,7	236,8	250,8	13,2%	14,2%	5,9%
Struktura kredytów wg podmiotu i produktu								
1/ MSP	128,4	128,3	127,0	138,6	145,3	13,3%	14,4%	4,9%
- operacyjne	46,9	48,2	46,2	52,1	54,9	13,8%	18,7%	5,4%
- inwestycyjne	33,8	34,5	35,2	38,6	41,0	18,7%	16,5%	6,1%
- na nieruchomości	38,1	35,1	35,0	35,3	37,2	5,9%	6,3%	5,4%
- pozostałe	9,6	10,4	10,6	12,6	12,3	18,3%	15,9%	-2,6%
2/ Duże przedsiębiorstwa	101,2	93,2	92,7	98,2	105,4	13,1%	13,8%	7,4%
- operacyjne	53,8	45,7	44,2	48,7	52,0	13,6%	17,5%	6,6%
- inwestycyjne	31,1	30,1	30,1	32,0	34,6	15,0%	14,9%	8,1%
- na nieruchomości	10,2	9,5	9,2	9,2	9,6	0,4%	3,5%	3,9%
- pozostałe	6,1	7,9	9,2	8,3	9,4	18,3%	2,3%	12,7%
Struktura kredytów wg waluty								
- złotowe	169,7	166,7	165,1	179,4	183,8	10,3%	11,3%	2,5%
- walutowe	59,8	54,8	54,6	57,4	67,0	22,3%	22,7%	16,6%

Wykres 47.
Roczne tempo wzrostu kredytów dla przedsiębiorstw (%)

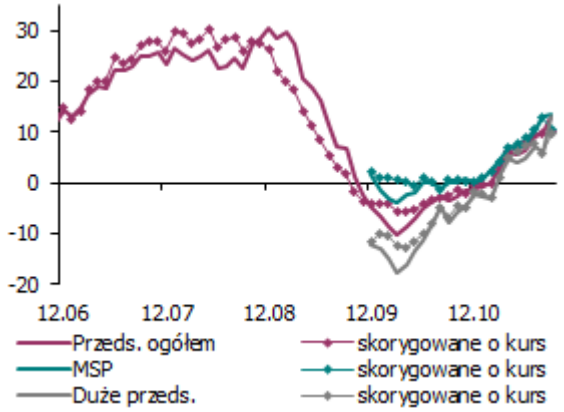

Wykres 48.
Zmiana stanu kredytów (mld zł)

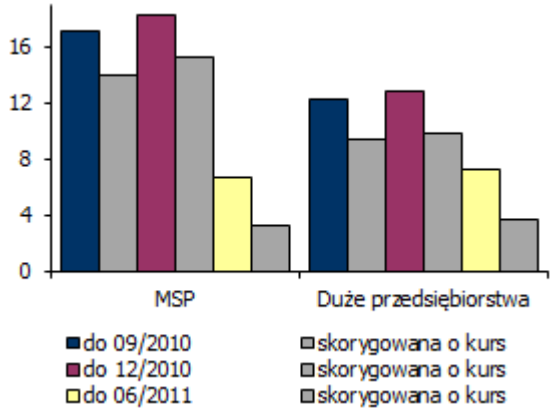

Wykres 49.
Kwartalna zmiana kredytów dla MSP (mld zł)

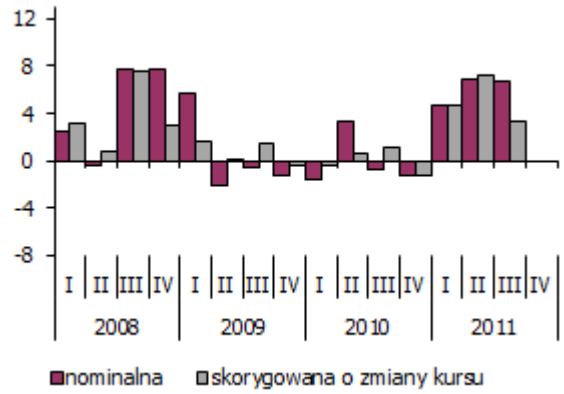

Wykres 50.
Zmiana stanu kredytów dla MSP (mld zł)

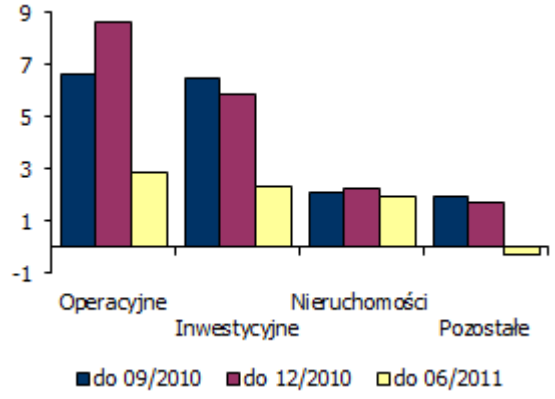

Wykres 51.
Kwartalna zmiana kredytów dla dużych przedsięb. (mld zł)

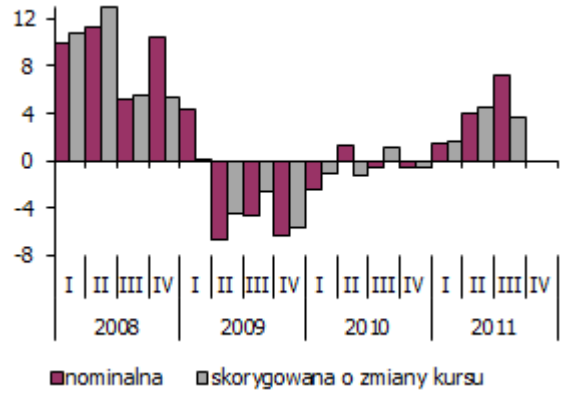

Wykres 52.
Zmiana stanu kredytów dla dużych przedsiębiorstw (mld zł)

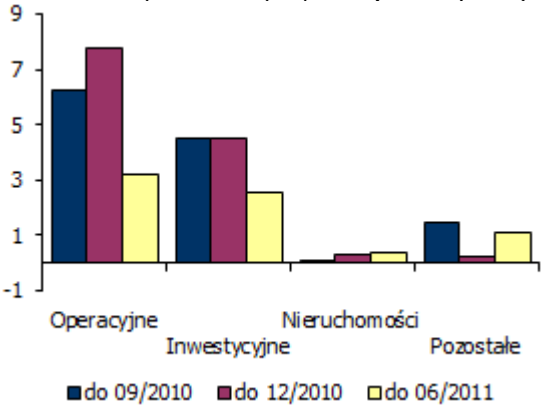

W okresie I-IX br. odnotowano **znaczący wzrost akcji kredytowej dla przedsiębiorstw.** Wartość kredytów zwiększyła się o 31,1 mld zł, tj. o **14,2%** (rok/rok o 29,3 mld zł; 13,2%), a po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych o około 25 mld zł, tj. o 11,1% (rok/rok około 10,2%):

- wartość portfela kredytów dla **MSP wzrosła** o 18,3 mld zł, tj. **o 14,4%** (rok/rok o 17,1 mld zł; 13,3%), a po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych o około 11,7%,
- wartość kredytów dla **dużych przedsiębiorstw wzrosła** o 12,8 mld zł, tj. **o 13,8%** (rok/rok o 12,2 mld zł; 13,1%), a po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych o około 10,3%.

W szczególności uwagę zwraca wzrost akcji kredytowej dla dużych przedsiębiorstw, które od 2009 r. zmniejszały poziom zadłużenia w bankach (z wyjątkiem III kwartału 2010 r.). Wzrost akcji kredytowej wystąpił prawie we wszystkich bankach.

Za korzystną należy uznać też strukturę produktową przyrostu, tj. znaczący wzrost kredytów operacyjnych i inwestycyjnych, co z jednej strony świadczy o wzroście aktywności w gospodarce, a z drugiej powinno mieć korzystne przełożenie na tempo wzrostu gospodarki w kolejnych okresach. Realizuje się zatem scenariusz, w którym **utrzymujące się relatywnie wysokie tempo wzrostu gospodarczego zaczyna przekładać się na wzrost popytu na kredyt ze strony przedsiębiorstw, a stabilizacja jakości portfela kredytowego na zwiększenie jego podaży ze strony banków**. Istotnym **zagrożeniem** dla rozwoju akcji kredytowej w kolejnych okresach, **może być** jednak **pogorszenie klimatu inwestycyjnego** oraz obawy o pogorszenie koniunktury u głównych partnerów handlowych Polski. **Może to prowadzić do ponownego ograniczenia popytu** na kredyt ze strony przedsiębiorstw, jak też **bardziej selektywnej jego podaży** przez banki.

Warto też zauważyć, że **po raz pierwszy od kilku lat wzrost kredytów dla przedsiębiorstw przewyższył wzrost kredytów mieszkaniowych** (po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych), co w bieżącej sytuacji należy uznać za korzystne z punktu widzenia stabilności sektora bankowego oraz rozwoju gospodarki.

Tabela 7. Struktura kredytów dla sektora budżetowego (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2010	12/2010	06/2011
Kredyty ogółem	30,8	55,0	63,4	66,0	75,2	36,8%	18,7%	14,0%
Struktura kredytów wg podmiotu i produktu								
1/ Instytucje rządowe szczebla centralnego	11,2	25,2	28,4	30,7	37,7	49,3%	32,5%	22,7%
2/ Instytucje samorządowe	19,6	28,3	35,0	35,3	37,6	33,0%	7,5%	6,5%
3/ Fundusze ubezpieczeń społecznych	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0	-100,0%	-14,8%	-19,3%
Struktura kredytów wg waluty								
- złotowe	24,6	47,8	53,7	55,9	63,0	31,6%	17,3%	12,6%
- walutowe	6,1	7,2	9,7	10,1	12,3	71,3%	26,7%	21,9%

Wykres 53.
Struktura kredytów dla sektora budżetowego (mld zł)

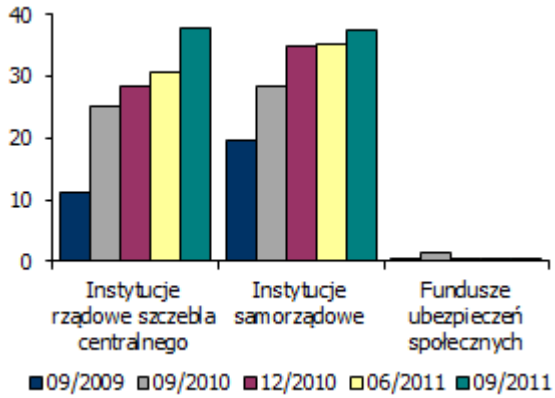

Wykres 54.
Zmiana stanu kredytów (mld zł)

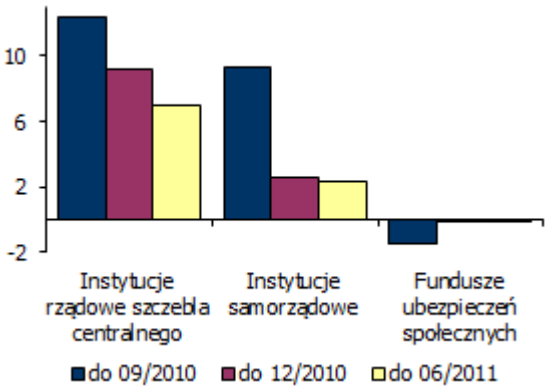

W okresie I-IX br. odnotowano **wzrost kredytów dla sektora budżetowego** (o 18,7%), przy czym większość tego wzrostu nastąpiła w III kwartale (w ograniczonym stopniu miało to związek z osłabieniem złotego).

Tabela 8. Kasa, banki centralne, sektor finansowy, instrumenty dłużne i kapitałowe (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2010	12/2010	06/2011
Kasa, środki w bankach centralnych	32,0	34,6	50,4	38,2	52,5	51,7%	4,2%	37,6%
- kasa	11,4	11,4	12,8	12,6	13,5	18,2%	5,5%	7,0%
- środki w bankach centralnych	20,6	23,2	37,7	25,6	39,1	68,1%	3,7%	52,7%
Należności od banków	78,8	67,0	68,5	69,4	82,1	22,6%	19,9%	18,2%
- rezydent	51,3	48,4	44,4	48,5	52,5	8,5%	18,2%	8,2%
- nierezydent	27,4	18,6	24,1	21,0	29,6	59,3%	23,1%	41,3%
Struktura należności, wg waluty[15]								
- złotowe	53,0	47,2	42,1	47,5	48,7	3,2%	15,6%	2,6%
- walutowe	25,7	19,8	26,4	22,0	33,4	68,7%	26,8%	52,0%
Portfel instrumentów dłużnych i kapitałowych	207,4	251,6	231,2	266,0	232,2	-7,7%	0,4%	-12,7%
1/ Instrumenty dłużne	205,4	249,2	228,9	263,2	229,5	-7,9%	0,3%	-12,8%
- banki centralne	44,8	83,2	74,6	104,7	87,6	5,3%	17,4%	-16,3%
- skarbowe	154,3	157,1	143,8	146,0	127,6	-18,8%	-11,2%	-12,6%
bony	39,9	22,7	15,5	15,3	9,0	-60,4%	-42,3%	-41,3%
obligacje	114,4	134,4	128,2	130,7	118,6	-11,8%	-7,5%	-9,3%
- pozostałe	6,3	8,9	10,5	12,5	14,3	60,6%	36,2%	15,0%
2/ Instrumenty kapitałowe	2,0	2,4	2,3	2,8	2,7	12,8%	17,0%	-4,8%

[15] Ze względu na ograniczenia systemu sprawozdawczego wartość oszacowana na podstawie wartości bilansowej brutto.

Wykres 55.
Wybrane pozycje aktywów (mld zł)

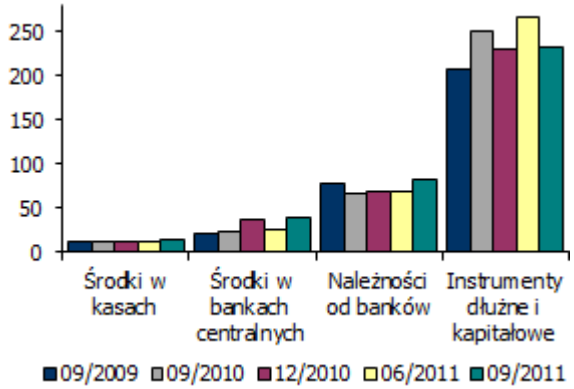

Wykres 56.
Zmiana stanu wybranych pozycji aktywów (mld zł)

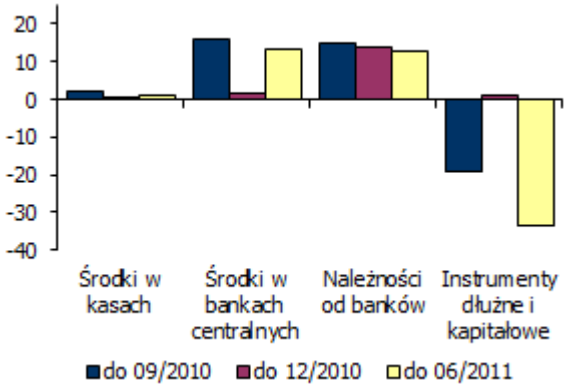

Wykres 57.
Należności od banków (mld zł)

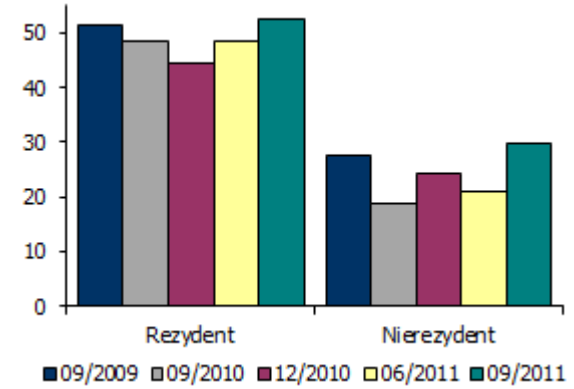

Wykres 58.
Struktura portfela instrumentów dłużnych (mld zł)

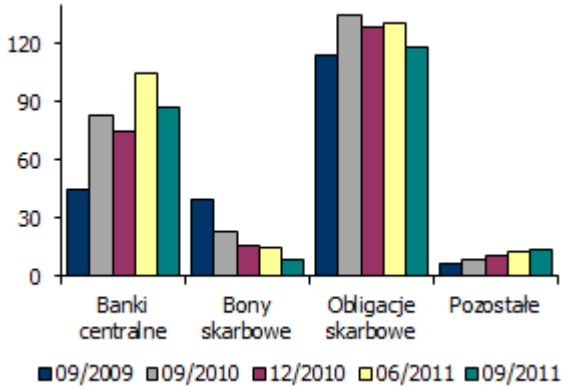

W okresie I-IX br. nastąpiły przesunięcia w strukturze najpłynniejszych aktywów. Polegały one na wycofaniu części środków ulokowanych w końcu ubiegłego roku w NBP i przeznaczeniu ich na zakup bonów pieniężnych NBP, obligacji skarbowych oraz ulokowaniu w innych bankach. Część środków została też przeznaczona na rozszerzenie akcji kredytowej. Zwraca przy tym uwagę odnotowany na koniec III kwartału znaczący spadek stanu bonów pieniężnych NBP i papierów skarbowych, który przełożył się na wzrost lokat w bankach i NBP.

2.2 Źródła finansowania działalności

W okresie I-IX br. utrzymało się **ograniczone tempo wzrostu bazy depozytowej**, aczkolwiek w III kwartale odnotowano znaczący przyrost depozytów sektora niefinansowego.

Tabela 9. Główne źródła finansowania działalności (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2010	12/2010	06/2011
Zobowiązania ogółem, w tym:	947,1	1 026,5	1 043,4	1 107,8	1 155,3	12,5%	10,7%	4,3%
1/ Depozyty i kredyty sektora finansowego	226,4	235,2	244,8	266,1	269,4	14,5%	10,0%	1,3%
2/ Depozyty sektora niefinansowego	531,4	587,1	620,4	627,2	650,6	10,8%	4,9%	3,7%
3/ Depozyty sektora budżetowego	62,1	69,0	53,0	61,4	66,8	-3,2%	26,2%	8,9%
4/ Zobowiązania z tytułu własnej emisji	11,9	25,4	24,4	32,5	38,6	52,2%	58,4%	19,0%
5/ Zobowiązania podporządkowane	8,9	9,1	9,7	9,8	10,4	13,4%	6,9%	5,3%
Kapitały ogółem	98,8	115,8	116,0	116,5	125,1	8,0%	7,8%	7,3%

Wykres 59.
Wybrane źródła finansowania (mld zł)

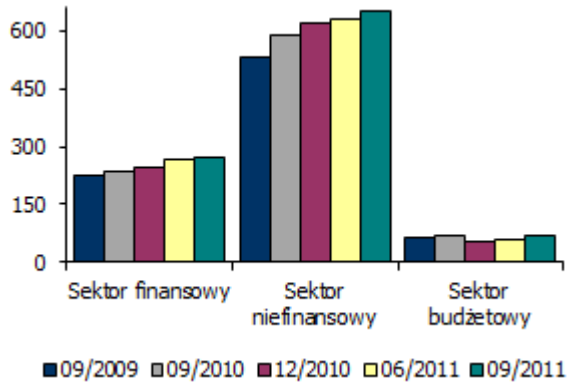

Wykres 60.
Zmiana stanu wybranych źródeł finansowania (mld zł)

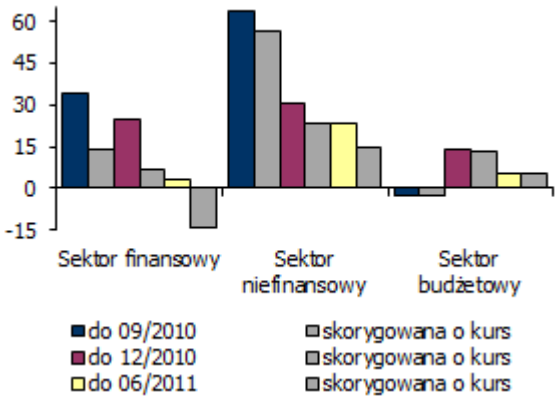

Wartość zobowiązań ogółem zwiększyła się o 112,0 mld zł, tj. o **10,7%** (rok/rok o 128,8 mld zł; 12,5%), przy czym po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych tempo wzrostu wyniosłoby około 7,7% (rok/rok około 9,1%). Uwagę przy tym zwraca fakt, że o ile w I połowie roku wzrost zobowiązań wynikał głównie ze wzrostu depozytów sektora finansowego i budżetowego oraz zobowiązań z tytułu własnych emisji, o tyle w III kwartale decydującą rolę odgrywał wzrost depozytów sektora niefinansowego.

Tabela 10. Depozyty i kredyty sektora finansowego (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2010	12/2010	06/2011
Depozyty i kredyty sektora finansowego, w tym:	226,4	235,2	244,8	266,1	269,4	14,5%	10,0%	1,3%
Struktura wg kraju pochodzenia								
- rezydent	72,4	73,3	74,8	78,8	80,7	10,1%	7,9%	2,4%
- nierezydent	154,0	161,9	170,1	187,3	188,7	16,6%	11,0%	0,8%
Struktura wg waluty								
- złotowe	107,4	108,8	104,9	114,7	106,2	-2,4%	1,2%	-7,5%
- walutowe	119,0	126,4	139,9	151,3	163,3	29,1%	16,7%	7,9%

Depozyty i kredyty sektora finansowego zwiększyły się o 24,6 mld zł, tj. o **10,0%** (rok/rok o 34,2 mld zł; 14,5%), przy czym ze względu na duży udział zobowiązań walutowych (około 60%) większość przyrostu wynikała z osłabienia złotego. Po wyeliminowaniu wpływu kursów walutowych przyrost wyniósłby około 2,7% (rok/rok około 5,6%).

Największy stopień uzależnienia od środków pochodzących z rynku finansowego występuje w bankach zrzeszających banki spółdzielcze (wynika ze specyfiki ich działalności), małych bankach i oddziałach instytucji kredytowych działających w niszowych obszarach rynku (z założenia prowadzą działalność w znacznym stopniu opartą o środki banku matki), małych i średnich bankach oraz oddziałach instytucji kredytowych, które prowadziły agresywną działalność w obszarze consumer finance lub kredytów mieszkaniowych, ale nie posiadały lub też posiadały niedostatecznie rozwiniętą bazę depozytową (w stosunku do skali działalności kredytowej). W przypadku największych banków, udział środków pochodzących z rynku finansowego jest ograniczony (z wyjątkiem kilku banków kształtuje się poniżej 10%).

Trzeba dodać, że **większość środków od nierezydentów pochodzi z podmiotów grupy macierzystej**, co z jednej strony zwiększa stabilność tych środków, ale z drugiej uzależnia sytuację banków od sytuacji spółki matki.

Tabela 11. Depozyty sektora niefinansowego (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2010	12/2010	06/2011
Depozyty sektora niefinansowego ogółem, w tym:	531,4	587,1	620,4	627,2	650,6	10,8%	4,9%	3,7%
- gospodarstwa domowe	370,9	404,6	422,4	435,8	453,1	12,0%	7,3%	4,0%
- przedsiębiorstwa	145,4	166,8	182,8	176,2	181,6	8,9%	-0,6%	3,1%
- instytucje niekomercyjne	15,1	15,7	15,2	15,2	15,8	0,5%	4,0%	4,1%
Struktura wg waluty								
- złotowe	473,2	525,8	557,7	562,6	583,5	11,0%	4,6%	3,7%
- walutowe	58,2	61,3	62,7	64,7	67,1	9,4%	7,1%	3,8%

Wykres 61.
Roczne tempo wzrostu depozytów sektora niefinansowego (%)

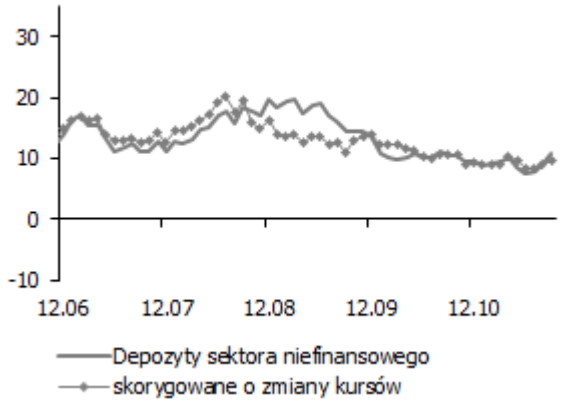

Wykres 62.
Roczne tempo wzrostu depozytów gosp.dom. i sek. przeds. (%)

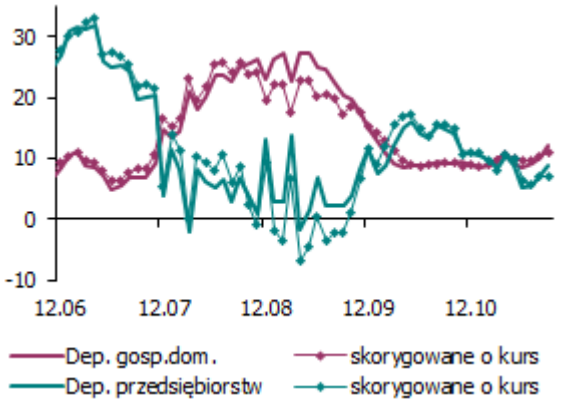

Wykres 63.
Depozyty sektora niefinansowego (mld zł)

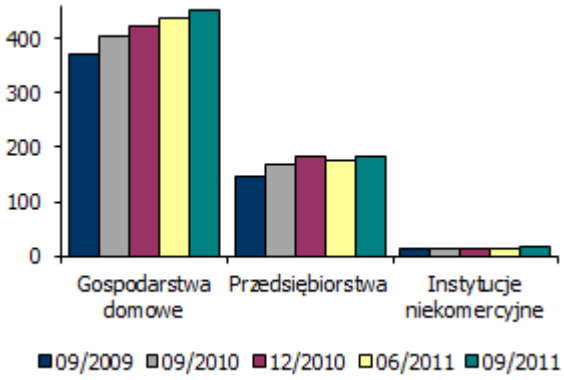

Wykres 64.
Zmiana stanu depozytów (mld zł)

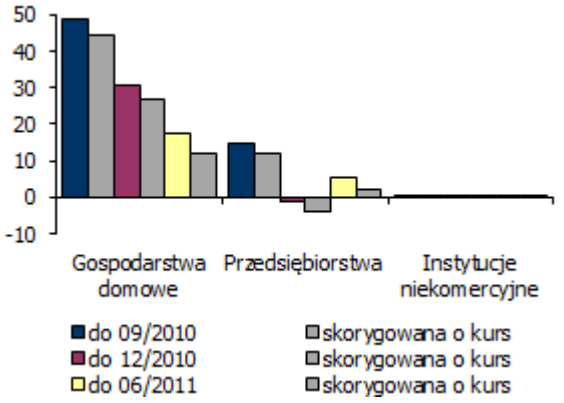

Wykres 65.
Kwartalna zmiana depozytów gospodarstw domowych (mld zł)

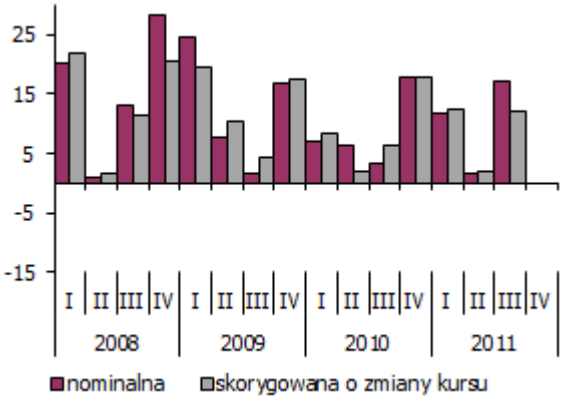

Wykres 66.
Kwartalna zmiana depozytów przedsiębiorstw (mld zł)

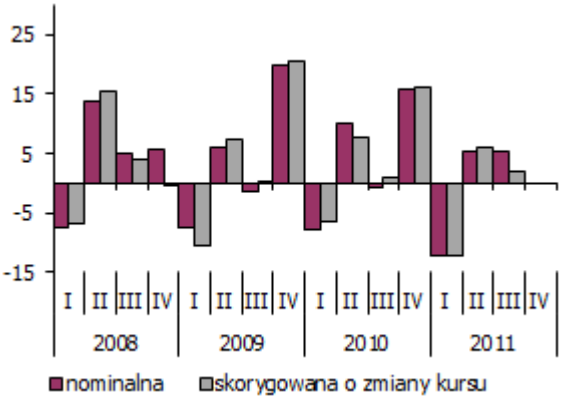

W okresie I-IX br. **depozyty sektora niefinansowego wzrosły** o 30,2 mld zł, tj. o **4,9%** (rok/rok o 63,5 mld zł; 10,8%)[16], przy czym:

- depozyty **gospodarstw domowych wzrosły** o 30,8 mld zł, tj. o 7,3% (rok/rok o 48,6 mld zł; 12,0%), przy czym zasadniczy przyrost miał miejsce w III kwartale. Można to wiązać z wyraźnym wzrostem oprocentowania depozytów, jaki obserwowany jest od czerwca br., jak też silnymi spadkami na rynkach akcji, w rezultacie czego zapewne nastąpiła realokacja części środków;
- depozyty sektora **przedsiębiorstw zmniejszyły się** o 1,1 mld zł, tj. o 0,6% (rok/rok wzrosły o 14,8 mld zł; 8,9%), co prawdopodobnie należy wiązać z wykorzystaniem części depozytów na rozwój działalności.

Obserwując strukturę terminową bazy depozytowej trzeba zauważyć **bardzo wysoki udział depozytów o terminach wymagalności poniżej 1 roku (około 95%)**. Wymaga to zmian w polityce depozytowej banków (uatrakcyjnienia oferty lokat długoterminowych), **zachęt systemowych** do długoterminowego oszczędzania w bankach, jak też **rozwoju** alternatywnych źródeł finansowania, m.in. w postaci **emisji długoterminowych papierów dłużnych zabezpieczonych wierzytelnościami hipotecznymi opartymi o jednorodne portfele kredytowe** o ściśle określonym profilu ryzyka. Niepokój przy tym wzbudzał **bardzo wysoki stan tzw. "lokat antypodatkowych"** (około 70 mld zł), co **zmusiło KNF do reakcji w celu eliminacji zjawiska**.

Tabela 12. Depozyty sektora budżetowego (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2010	12/2010	06/2011
Depozyty sektora budżetowego ogółem, w tym:	62,1	69,0	53,0	61,4	66,8	-3,2%	26,2%	8,9%
- instytucje rządowe szczebla centralnego	30,5	39,1	28,3	38,3	42,6	8,8%	50,2%	11,2%
- instytucje samorządowe	24,6	21,8	19,8	21,6	21,6	-1,1%	8,8%	0,1%
- fundusze ubezpieczeń społecznych	6,9	8,1	4,8	1,5	2,7	-67,2%	-44,6%	76,5%

Wykres 67.
Depozyty sektora budżetowego (mld zł)

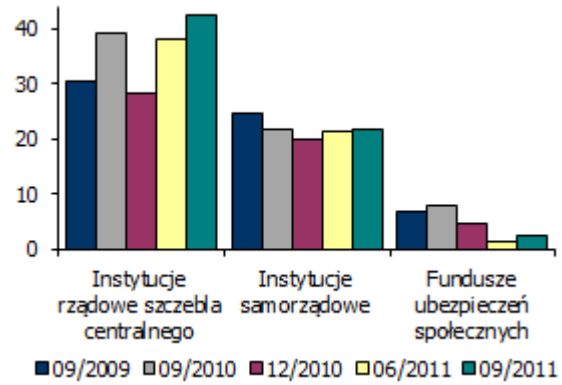

Wykres 68.
Zmiana stanu depozytów (mld zł)

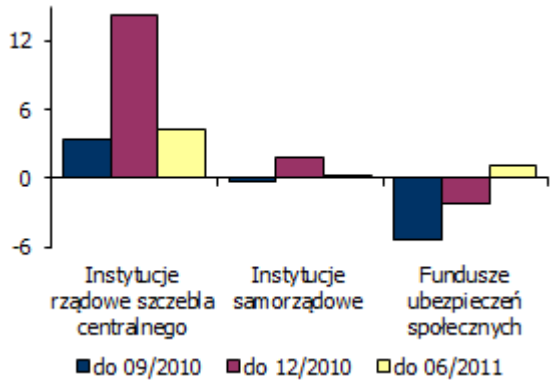

W okresie I-IX br. odnotowano **wzrost depozytów sektora budżetowego** o 13,9 mld zł, tj. o **26,2%** (rok/rok spadek o 2,2 mld zł; -3,2%).

Z innych źródeł obcego finansowania warto zwrócić uwagę na **wzrost zobowiązań z tytułu emisji własnych papierów wartościowych**, których wartość w okresie I-IX br. zwiększyła się o 14,2 mld zł (58,4%). Pomimo znacznego wzrostu środki te nadal stanowiły niewielkie źródło finansowania działalności większości banków (pozycja ta stanowiła zaledwie 3,3% ogółu zobowiązań).

Zobowiązania podporządkowane pozostały na poziomie zbliżonym do końca ub.r. (wzrost o 0,7 mld zł) i stanowiły marginalne źródło finansowania banków (0,9% ogółu zobowiązań).

W okresie I-IX br. **kapitały (fundusze) sektora bankowego, wzrosły** o 9,1 mld zł, tj. **7,8%** (rok/rok o 9,7 mld zł; o 7,3%).

[16] Po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych tempo wzrostu wyniosłoby około 3,7% (rok/rok około 9,5%).

Po rekordowym zasileniu kapitałów, do jakiego doszło w 2009 r., od ubiegłego roku banki powróciły do praktyki, w której około połowy zysków przeznaczona jest na wypłatę dywidendy dla akcjonariuszy. W 2011 r. **banki przeznaczyły na zasilenie kapitałów około 45% zysku wypracowanego w 2010 r.** (w 2010 r. było to 54%, a w rekordowym pod tym względem 2009 r. 88%). Trzeba przy tym podkreślić różnice w podziale zysków pomiędzy bankami komercyjnymi i spółdzielczymi. W przypadku banków komercyjnych około 42% zysku za 2010 r. zostało pozostawionych w bankach (w 2010 r. około 52%), a reszta została wypłacona akcjonariuszom (6,6 mld zł). Z kolei, w przypadku banków spółdzielczych prawie cały zysk (94%) pozostał w bankach, co jest charakterystyczną cechą tej grupy banków.

Z uwagi na utrzymujące się trudne uwarunkowania zewnętrzne (m.in. wysoką zmienność globalnych rynków finansowych, trudności z pozyskaniem środków na rynku finansowym, obawy o spowolnienie tempa wzrostu gospodarczego) kwestia utrzymania przez banki wysokiego poziomu kapitałów ma szczególne znaczenie. Dlatego też, **KNF zdecydowała się na wydanie bankom rekomendacji odnośnie wypłat z zysku za rok 2011** w celu dalszego wzmocnienia bazy kapitałowej i zdolności do absorpcji nieoczekiwanych strat.

Tabela 13. Struktura walutowa bilansu i niedopasowanie aktywów do źródeł finansowania (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2010	12/2010	06/2011
Suma bilansowa	1 045,9	1 142,3	1 159,4	1 224,4	1 280,4	12,1%	10,4%	4,6%
Aktywa złotowe	765,2	850,0	854,9	913,8	923,6	8,7%	8,0%	1,1%
Aktywa walutowe	280,7	292,3	304,4	310,6	356,8	22,1%	17,2%	14,9%
- EUR	95,6	107,5	114,6	115,5	142,2	32,3%	24,1%	23,1%
- CHF	156,1	157,3	164,4	167,2	182,3	15,9%	10,9%	9,0%
- USD i inne waluty	29,0	27,5	25,4	27,8	32,3	17,6%	27,0%	16,2%
Pasywa złotowe	832,7	915,4	922,9	973,3	997,3	9,0%	8,1%	2,5%
Pasywa walutowe	213,2	226,9	236,5	251,1	283,1	24,7%	19,7%	12,7%
- EUR	103,0	106,4	109,6	111,7	130,2	22,3%	18,8%	16,5%
- CHF	75,2	81,2	89,1	97,1	103,9	27,9%	16,6%	7,0%
- USD i inne waluty	35,0	39,3	37,8	42,3	49,1	24,9%	29,6%	16,0%
Niedopasowanie aktywów do źródeł finansowania								
1/ w mld zł								
Aktywa walutowe	-67,5	-65,3	-67,9	-59,5	-73,7	12,8%	8,5%	23,9%
- EUR	7,5	-1,0	-5,0	-3,8	-12,0	1048,8%	139,6%	213,7%
- CHF	-80,9	-76,1	-75,3	-70,1	-78,4	3,1%	4,1%	11,8%
- USD i inne waluty	6,0	11,8	12,4	14,5	16,8	41,6%	35,1%	15,5%
2/ jako % sumy bilansowej								
Aktywa walutowe	-6,4%	-5,7%	-5,9%	-4,9%	-5,8%	x	x	x
- EUR	0,7%	-0,1%	-0,4%	-0,3%	-0,9%	x	x	x
- CHF	-7,7%	-6,7%	-6,5%	-5,7%	-6,1%	x	x	x
- USD i inne waluty	0,6%	1,0%	1,1%	1,2%	1,3%	x	x	x

Wykres 69.
Aktywa walutowe (mld zł)

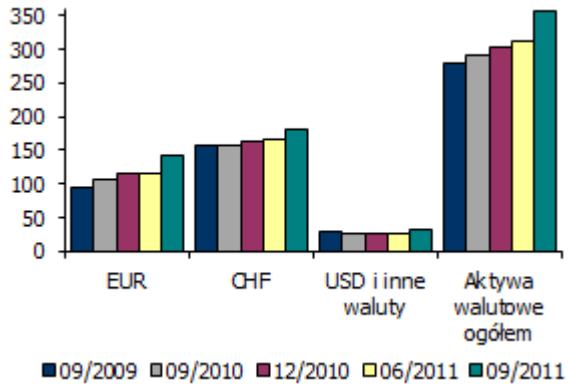

Wykres 70.
Pasywa walutowe (mld zł)

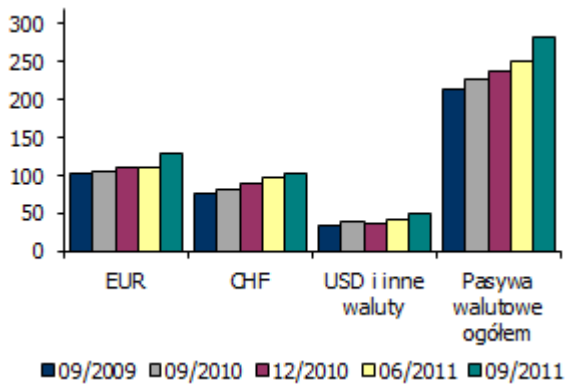

Wykres 71.
Niedopasowanie walutowe aktywów i pasywów (mld zł)

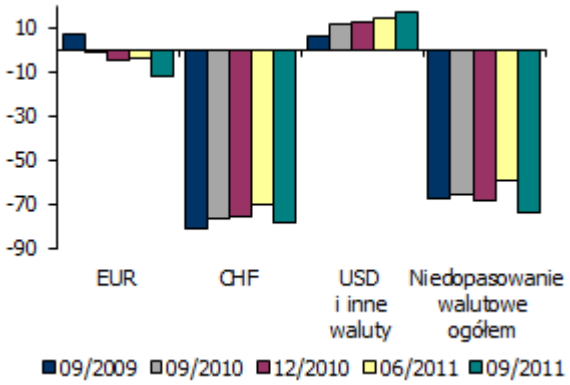

Wykres 72.
Udział niedopasowania w sumie bilansowej (%)

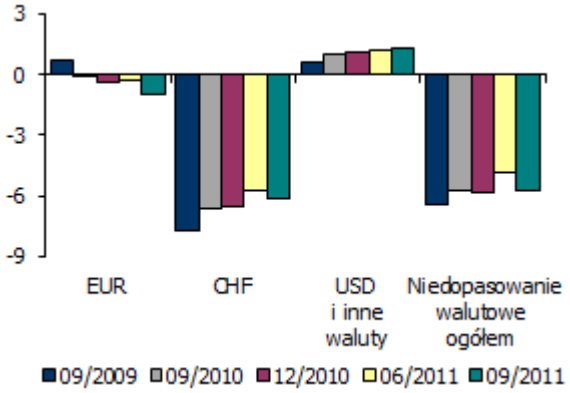

W I połowie br. **niedopasowanie walutowe**[17] uległo zmniejszeniu, jednak w III kwartale na skutek znacznego osłabienia złotego uległo ponownie pogłębieniu i na koniec września wynosiło 73,7 mld zł, co stanowiło 5,8% sumy bilansowej (na koniec ub.r. odpowiednio 67,9 mld zł i 5,9%). Niedopasowanie **dotyczyło głównie CHF** (-78,4 mld zł; -6,1% sumy bilansowej), a w mniejszym stopniu EUR (-12,0 mld zł; -0,9% sumy bilansowej) i wynikało z faktu, że nie wszystkie banki udzielające kredytów w tych walutach posiadały odpowiednie źródła ich finansowania. W przypadku pozostałych walut występowała nadwyżka (16,8 mld zł; 1,3%).

2.3 Operacje pozabilansowe

W okresie I-IX br. odnotowano wzrost skali operacji pozabilansowych, co z jednej strony wynikało ze wzrostu akcji kredytowej, a z drugiej z rozwoju sytuacji na rynkach finansowych.

Tabela 14. Zobowiązania pozabilansowe udzielone i otrzymane (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2010	12/2010	06/2011
1/ Zobowiązania udzielone								
dotyczące finansowania	161,0	163,2	165,1	189,1	202,7	24,2%	22,8%	7,2%
- sektor finansowy	16,9	15,7	15,4	15,7	17,5	11,5%	13,4%	11,7%
- sektor niefinansowy	137,6	137,1	143,8	150,1	160,0	16,7%	11,2%	6,6%
- sektor budżetowy	6,5	10,4	5,9	23,4	25,2	142,2%	330,4%	7,7%
gwarancyjne	40,1	46,4	48,6	49,7	50,0	7,9%	2,9%	0,8%
- sektor finansowy	7,3	10,3	10,2	10,5	10,8	4,5%	6,3%	3,0%
- sektor niefinansowy	31,9	34,6	37,9	38,2	38,1	10,2%	0,5%	-0,4%
- sektor budżetowy	0,9	1,5	0,6	0,9	1,2	-22,7%	105,2%	21,4%
2/ Zobowiązania otrzymane								
dotyczące finansowania	61,8	53,3	56,4	58,8	56,9	6,7%	0,8%	-3,3%
- sektor finansowy	58,8	52,3	55,5	49,8	47,5	-9,2%	-14,4%	-4,5%
- sektor niefinansowy	2,9	0,9	0,9	0,9	1,1	26,1%	30,1%	19,2%
- sektor budżetowy	0,1	0,1	0,0	8,1	8,2	13363,0%	17253,6%	1,3%
gwarancyjne	73,7	78,9	75,8	79,2	81,2	2,9%	7,0%	2,5%
- sektor finansowy	18,9	18,8	20,0	19,6	21,8	15,7%	8,9%	11,4%
- sektor niefinansowy	47,6	52,8	48,3	52,4	52,1	-1,3%	8,0%	-0,5%
- sektor budżetowy	7,1	7,2	7,6	7,3	7,3	0,5%	-4,3%	-0,3%

[17] Zdefiniowane jako różnica pomiędzy pasywami walutowymi, a aktywami walutowymi.

Wykres 73.
Udzielone zobowiązania dotyczące finansowania (mld zł)

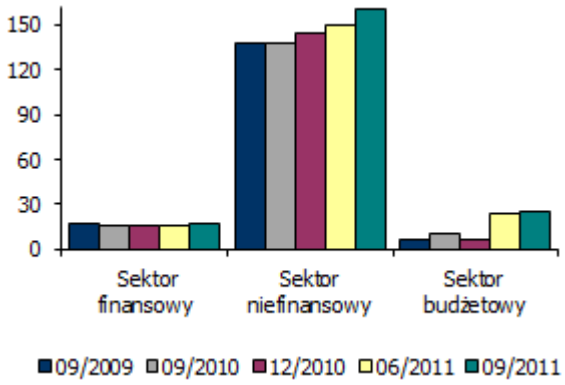

Wykres 74.
Udzielone gwarancje (mld zł)

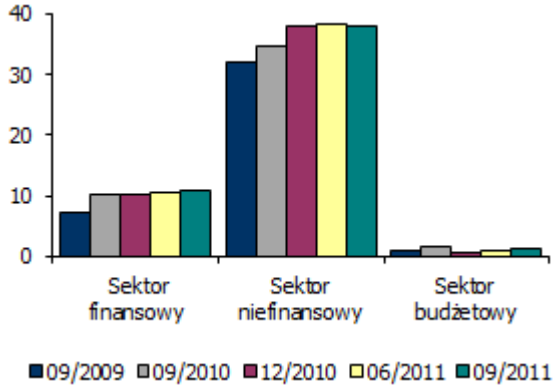

Wartość udzielonych zobowiązań dotyczących finansowania zwiększyła się do **202,7 mld zł**, tj. o 22,8%. Większość zobowiązań (78,9%) stanowiły zobowiązania wobec podmiotów sektora niefinansowego i wynikała z tytułu przyznanych linii kredytowych (143,0 mld zł). **Wartość gwarancji udzielonych** przez banki zwiększyła się do **50,0 mld zł**, tj. o 2,9%, z czego większość (76,1%) stanowiły gwarancje udzielone na rzecz podmiotów sektora niefinansowego (w tym 12,3 mld zł z tytułu gwarancji spłaty kredytów).

Z drugiej strony banki dysponowały **zobowiązaniami otrzymanymi od innych podmiotów** dotyczącymi finansowania w wysokości 56,9 mld zł (w tym 47,5 mld zł przypadało na zobowiązania udzielone przez podmioty sektora finansowego) oraz gwarancjami udzielonymi przez inne podmioty na kwotę 81,2 mld zł (w tym 52,1 mld zł zostało udzielonych przez podmioty sektora niefinansowego).

Tabela 15. Instrumenty pochodne, wartość nominalna (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2010	12/2010	06/2011
Transakcje pochodne ogółem	1 591,7	1 824,3	1 579,1	2 029,9	2 121,7	16,3%	34,4%	4,5%
w tym:								
- sektor finansowy	1 454,9	1 713,2	1 467,3	1 931,6	2 008,4	17,2%	36,9%	4,0%
- sektor niefinansowy	132,1	104,0	97,2	92,6	106,2	2,1%	9,3%	14,7%
- sektor budżetowy	4,7	7,2	14,6	5,8	7,1	-0,8%	-51,1%	23,2%
w tym:								
- rezydent	675,1	747,0	669,5	948,6	979,8	31,2%	46,4%	3,3%
- nierezydent	916,6	1 077,3	909,6	1 081,3	1 141,9	6,0%	25,5%	5,6%
1/ Transakcje stopy procentowej	1 121,4	1 392,9	1 183,5	1 640,0	1 672,4	20,1%	41,3%	2,0%
- Overnight Index Swap	34,8	116,7	77,2	105,2	81,6	-30,1%	5,7%	-22,4%
- pozostałe IRS	733,5	729,2	693,6	843,1	907,7	24,5%	30,9%	7,7%
- FRA	335,8	518,7	398,0	669,1	665,7	28,3%	67,3%	-0,5%
- opcje Cap, Floor, Collar, Swaption	8,4	7,1	7,8	7,2	7,4	4,2%	-5,4%	1,8%
- pozostałe	9,0	21,2	6,8	15,3	10,0	-52,9%	46,8%	-34,5%
w tym:								
- PLN	949,3	1 193,3	1 019,6	1 468,8	1 484,5	24,4%	45,6%	1,1%
- EUR	100,3	112,2	95,7	98,5	117,3	4,5%	22,5%	19,1%
- USD	27,1	40,9	38,2	39,7	45,3	10,7%	18,5%	14,2%
- pozostałe	44,8	46,4	29,9	33,1	25,4	-45,3%	-15,2%	-23,4%
2/ Transakcje walutowe (FX)	461,3	425,0	389,9	384,4	444,3	4,5%	13,9%	15,6%
- FX swap	172,2	197,9	175,1	184,0	218,5	10,4%	24,8%	18,8%
- Cross currency interest rate swap	115,8	121,9	115,3	107,4	113,1	-7,2%	-1,9%	5,4%
- Outright Forward	91,1	68,4	63,8	61,2	65,8	-3,8%	3,2%	7,5%
- FX option	80,6	33,4	33,2	29,2	41,9	25,4%	26,3%	43,5%
- pozostałe	1,6	3,4	2,5	2,6	4,9	43,5%	97,8%	88,6%
w tym:								
- EUR/PLN	218,3	154,2	154,4	141,3	181,6	17,8%	17,6%	28,5%
- USD/PLN	60,1	81,3	73,5	83,8	104,7	28,7%	42,4%	24,9%
- inne/PLN	96,3	100,6	89,8	90,3	87,9	-12,7%	-2,1%	-2,6%
- EUR/USD	15,1	29,6	23,8	26,2	30,9	4,5%	30,0%	18,0%
- inne pary walut	71,4	59,3	48,5	42,8	39,2	-33,9%	-19,2%	-8,4%
3/ Kredytowe instrumenty pochodne	0,1	-	-	-	-	x	x	x
4/ Transakcje kapitałowymi instr. finansowymi	9,0	6,4	5,7	5,5	5,0	-22,0%	-11,8%	-9,6%

Wykres 75.
Transakcje pochodne (mld zł)

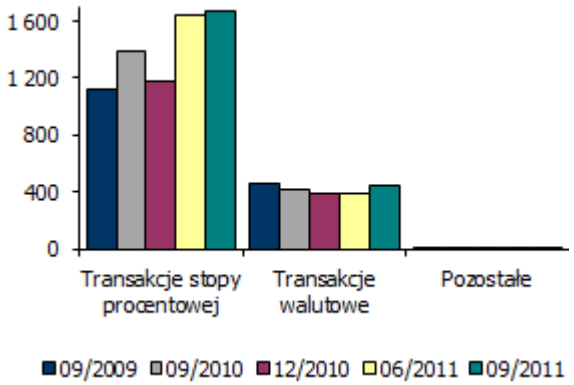

Wykres 76.
Struktura sektorowa transakcji pochodnych (mld zł)

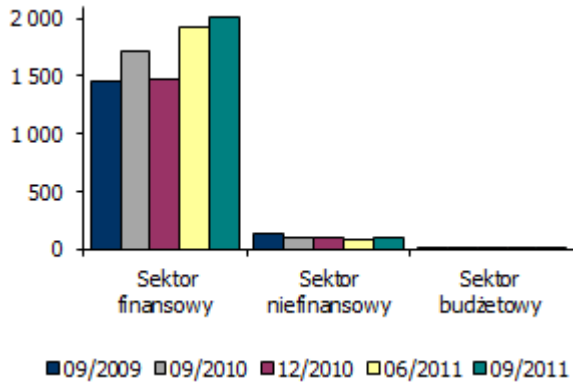

Wykres 77.
Transakcje stopy procentowej (mld zł)

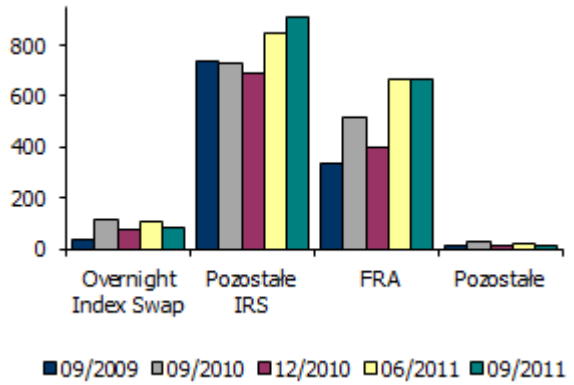

Wykres 78.
Skala transakcji a zmienność stóp procentowych (mld zł; %)[18]

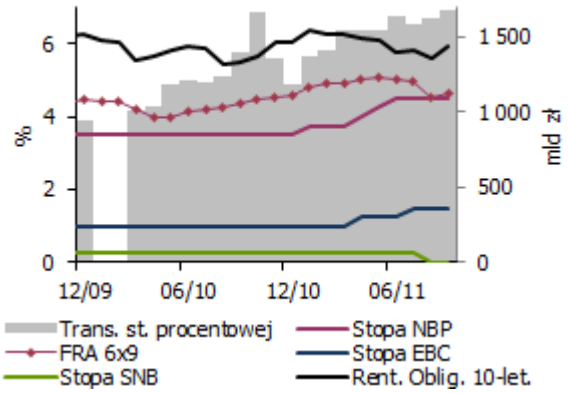

Wykres 79.
Transakcje walutowe (mld zł)

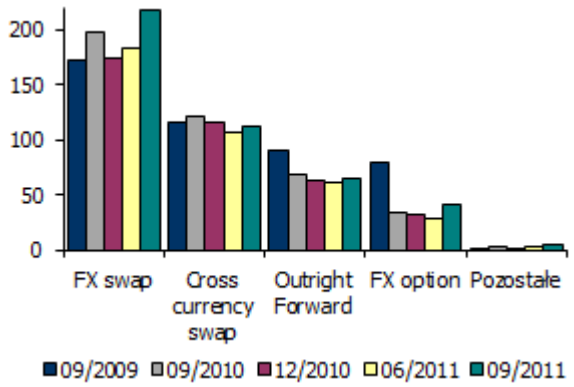

Wykres 80.
Skala transakcji a zmienność kursów walut (mld zł; zł)[19]

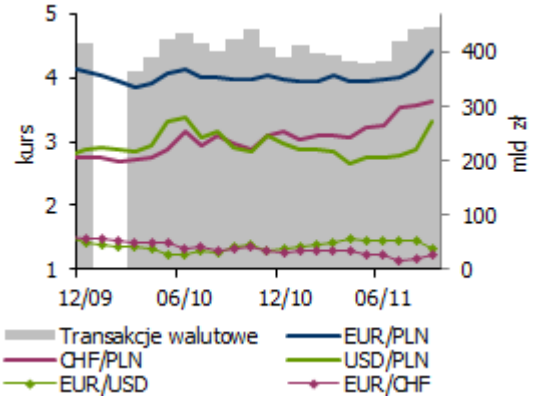

Na koniec września br. **wartość nominalna zawartych transakcji instrumentami pochodnymi** wynosiła 2 121,7 mld zł i była **o 34,4% wyższa** niż na koniec ub.r. Otwarte pozycje na instrumentach pochodnych wykazało 50 banków, przy czym **na 5 banków przypadało prawie 70% zawartych transakcji** (według wartości nominalnej), a na 10 banków ponad 90%.

Obserwowany w okresie I-IX br. wzrost wartości otwartych pozycji wynikał przede wszystkim **ze wzrostu wolumenu transakcji FRA oraz transakcji IRS, co wynikało z oczekiwań zmiany stóp procentowych**

[18] Do marca 2010 r. dane o wartości pozycji dostępne były jedynie w okresach kwartalnych.
[19] Jak wyżej.

(zacieśnienie polityki pieniężnej przez RPP). W konsekwencji banki dążyły do zabezpieczenia się przed ryzykiem stopy procentowej (przede wszystkim z tytułu potencjalnych strat na skutek spadku cen papierów skarbowych), jak też rozwijały strategie inwestycyjne o charakterze spekulacyjnym i arbitrażowym.

W I połowie br. wartość pozycji otwartych na rynku walutowych instrumentów pochodnych pozostała na poziomie zbliżonym do końca ub.r. Związane to było z relatywną stabilnością kursów walutowych, a w związku z tym m.in. stabilizacją popytu przedsiębiorstw na zabezpieczenie przed ryzykiem kursowym. Do stabilności poziomu otwartych pozycji przyczyniła się też obserwowana w ostatnich okresach zmiana w zarządzaniu przez banki ryzykiem związanym z portfelem walutowych kredytów mieszkaniowych. Z jednej strony części banków udało się pozyskać długoterminowe finansowanie w walutach obcych (na ogół od podmiotów grupy macierzystej). Z drugiej, banki coraz częściej stosowały długoterminowe transakcje CIRS (dwu- a nawet pięcioletnie), zamiast rolowania krótkoterminowych transakcji fx swap. W III kwartale br. **odnotowano** jednak znaczący **wzrost wartości otwartych pozycji na walutowych instrumentach pochodnych** (o 15,6%), co związane było z gwałtownym osłabieniem złotego, a w konsekwencji zwiększonym popytem klientów na zabezpieczenie przed ryzykiem kursowym.

Instrumenty pochodne w portfelach banków to **przede wszystkim instrumenty będące przedmiotem obrotu na rynku pozagiełdowym**, co z jednej strony wynika z lepszego rozwoju rynku pozagiełdowego, a z drugiej z możliwości lepszego dopasowania warunków transakcji do potrzeb inwestorów[20].

W strukturze produktowej dominują instrumenty pochodne stopy procentowej (głównie nominowane w złotych), których wartość nominalna na koniec września br. stanowiła 78,8% ogółu otwartych pozycji na instrumentach pochodnych. Wśród nich najważniejsze instrumenty stanowiły pozostałe IRS (42,8% ogółu otwartych pozycji na wszystkich instrumentach pochodnych), FRA (31,4%) i OIS (3,8%), przy czym najlepiej rozwiniętym rynkiem był rynek FRA[21]. Na **walutowe instrumenty pochodne** przypadało 20,9% ogółu otwartych pozycji, przy czym największe znaczenie miały transakcje Fx swap (9,1%), CCIRS (5,3%) i outright forward (3,0%). Pozostałe rodzaje instrumentów pochodnych miały marginalne znaczenie.

W strukturze podmiotowej transakcji pochodnych dominują transakcje zawarte pomiędzy samymi bankami, na które przypadało blisko 95% wolumenu zawartych transakcji. Udział transakcji zawieranych z pozostałymi instytucjami sektora finansowego był marginalny (wynosił około 1%), co wynika m.in. z ograniczonego zainteresowania tym rynkiem ze strony funduszy inwestycyjnych oraz braku odpowiednich przepisów wykonawczych, które umożliwiałyby funduszom emerytalnym zabezpieczanie się przed niekorzystnymi zmianami cen posiadanych obligacji skarbowych. Niewielki był też udział transakcji z podmiotami sektora niefinansowego (około 4%), przy czym należy tu odróżnić transakcje instrumentami związanymi ze stopą procentową gdzie udział pomiotów sektora niefinansowego był znikomy (około 2% zawartych transakcji), od transakcji walutowymi instrumentami pochodnymi, gdzie ich udział był znaczący (ponad 16%). Trzeba przy tym dodać, że istotną przyczyną spadku aktywności sektora niefinansowego na rynku walutowych instrumentów pochodnych były doświadczenia lat 2008-2009 w zakresie transakcji opcyjnych, co zmniejszyło popyt przedsiębiorstw na te produkty. Ponadto nowelizacja przez KNF Rekomendacji A i I zmusiła banki do poprawy zarządzania ryzykiem walutowym i ryzykiem związanym z instrumentami pochodnymi, m.in. w drodze poprawy procesu informowania klientów o ryzyku związanym z transakcjami, wzmocnienia standardów dokumentacji transakcji pochodnych, jak też położenia nacisku na oferowanie klientom prostych produktów.

W strukturze ze względu na **kraj pochodzenia** uwagę zwraca **wysoki udział operacji zawieranych z nierezydentami** (na koniec września br. stanowiły one 53,8% ogółu otwartych pozycji), co związane jest z ich wysokim udziałem w transakcjach IRS (bez OIS), FRA oraz fx swap i CCIRS.

[20] Szerzej na temat rynku instrumentów pochodnych zob. kolejne edycje „Rozwoju systemu finansowego w Polsce", NBP.
[21] W 2010 r. średnie dzienne obroty na rynku FRA wynosiły 3,5 mld zł, na rynku OIS około 1,0 mld zł, a na rynku pozostałych IRS około 1,4 mld zł. Wyższa nominalna wartość transakcji IRS niż FRA wynika z faktu, że transakcje IRS często zawierane są na okresy kilkuletnie, co powoduje, że pozostają one dłużej w pozabilansie.

Reasumując, w okresie I-IX br. **aktywność sektora bankowego** mierzona tempem wzrostu sumy bilansowej, zatrudnienia i sieci sprzedaży **była umiarkowana**. Należy to łączyć z utrzymującą się niepewnością, co do przyszłego rozwoju koniunktury (zarówno po stronie banków, jak i ich klientów) oraz procesami dostosowawczymi na poziomie banków zmierzającymi do wzmocnienia zarządzania ryzykiem i poprawy efektywności działania.

Tempo wzrostu akcji kredytowej było umiarkowane. Głównymi obszarami rozwoju akcji kredytowej były kredyty dla przedsiębiorstw, kredyty mieszkaniowe, kredyty dla przedsiębiorców indywidualnych oraz sektora budżetowego. Z drugiej strony odnotowano **zmniejszenie zadłużenia z tytułu kredytów konsumpcyjnych**.

W szczególności uwagę zwraca, **znaczący wzrost akcji kredytowej dla przedsiębiorstw**, a zwłaszcza wzrost akcji kredytowej dla dużych przedsiębiorstw. Za korzystną należy uznać strukturę produktową tego przyrostu, tj. wzrost kredytów operacyjnych oraz kredytów inwestycyjnych. Można zatem stwierdzić, że realizuje się scenariusz, w którym utrzymujące się relatywnie wysokie tempo wzrostu gospodarczego zaczyna przekładać się na wzrost popytu na kredyt ze strony przedsiębiorstw, a stabilizacja jakości portfela kredytowego na zwiększenie jego podaży ze strony banków.

Silny **wzrost kredytów mieszkaniowych wynikał z osłabienia złotego**. **Po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych tempo wzrostu byłoby zbliżone do poprzednich okresów**, aczkolwiek w III kwartale odnotowano jego zmniejszenie. Należy to łączyć z zaostrzeniem polityki kredytowej w niektórych bankach oraz wstrzymaniem popytu ze strony części potencjalnych kredytobiorców na skutek wzrostu obaw o przyszłą sytuację materialną, jak też braku akceptacji obecnego poziomu cen nieruchomości u części potencjalnych klientów i oczekiwania ich dalszego spadku. **Za zjawisko pozytywne** należy uznać **dominację kredytów złotowych** w strukturze nowo udzielanych kredytów (silny wpływ „RnS"). **Jednak ponad 20% udział kredytów walutowych w sprzedaży nowych kredytów jest nadal zbyt wysoki** (kredyty walutowe powinny stanowić produkt niszowy, skierowany do bardzo wąskiej grupy klientów). **Za niekorzystne** należy też uznać **rekordowo wysoki udział** w strukturze nowo udzielanych kredytów, **kredytów o LTV powyżej 80% oraz o okresie kredytowania powyżej 25 lat**, co prowadzi m.in. do wzrostu ryzyka na poziomie klienta i banku. Ryzyko wiąże się też z bardzo wysokim udziałem w sprzedaży kredytów udzielanych w ramach Programu „RnS", co wynika ze skokowego wzrostu rat spłaty po zakończeniu 8-letniego okresu dopłat.

Spadek akcji kredytowej w obszarze kredytów konsumpcyjnych należy łączyć z zaostrzeniem polityki kredytowej banków, wejściem w życie Rekomendacji T, jak też sprzedażą części portfela złych kredytów.

Istotnym **zagrożeniem dla rozwoju akcji kredytowej w kolejnych okresach**, **może być pogorszenie klimatu inwestycyjnego, co może prowadzić do ponownego ograniczenia popytu na kredyt ze strony przedsiębiorstw i gospodarstw domowych, jak też bardziej selektywnej jego podaży przez banki**.

Utrzymuje się relatywnie niskie tempo wzrostu bazy depozytowej, co wynika z umiarkowanego tempa wzrostu depozytów gospodarstw domowych oraz spadku depozytów przedsiębiorstw. Należy jednak odnotować silny przyrost depozytów gospodarstw domowych, jaki miał miejsce w III kwartale, co należy wiązać z uatrakcyjnieniem oferty depozytowej banków oraz dekoniunkturą na rynku kapitałowym. W strukturze terminowej depozytów niepokoi **bardzo wysoki stan tzw. "lokat antypodatkowych", co zmusiło KNF do reakcji w celu eliminacji zjawiska**. Za niekorzystny należy też uznać bardzo niski udział depozytów o okresach wymagalności powyżej 1 roku, co wymaga zmian w polityce depozytowej banków, zachęt systemowych do długoterminowego oszczędzania w bankach, jak też **rozwoju alternatywnych źródeł finansowania**, m.in. **w postaci emisji papierów dłużnych zabezpieczonych wierzytelnościami hipotecznymi opartymi o jednorodne portfele kredytowe o ściśle określonym profilu ryzyka**.

W związku z relatywnie niską dynamiką wzrostu depozytów sektora niefinansowego, istotnym źródłem rozwoju działalności sektora bankowego były też środki pozyskane z rynku finansowego (w tym emisje własne), jak też od sektora budżetowego.

Na skutek osłabienia złotego, w III kwartale doszło do **zwiększenia skali niedopasowania walutowego**.

Odnotowano relatywnie wysoki **wzrost kapitałów**.

3 WYNIK FINANSOWY SEKTORA BANKOWEGO

W okresie I-IX br. odnotowano **silny wzrost zysku netto sektora bankowego**. Głównym źródłem poprawy był **wzrost wyniku odsetkowego oraz zmniejszenie ujemnego salda odpisów i rezerw**.

Tabela 16. Wybrane elementy rachunku wyników sektora bankowego (mln zł; %)

	Wynik w okresie I-IX			Zmiana 2011/ 2010		Wynik w ostatnich czterech kwartałach			
	2009	2010	2011	mln zł	%	IV/2010	I/2011	II/2011	III/2011
Wynik działalności bankowej	36 586	39 435	42 348	2 913	7,4%	13 649	13 688	14 393	14 267
- wynik z tytułu odsetek	19 200	22 731	25 643	2 912	12,8%	8 169	8 175	8 652	8 816
- wynik z tytułu opłat i prowizji	9 177	10 255	10 408	153	1,5%	3 499	3 401	3 577	3 430
- pozostałe pozycje	8 209	6 449	6 297	-152	-2,4%	1 981	2 112	2 164	2 021
Koszty działania	18 336	18 737	19 596	859	4,6%	6 740	6 390	6 774	6 431
Amortyzacja	1 877	2 027	1 854	-172	-8,5%	507	623	631	601
Saldo rezerw i odpisów (ujemne)	8 496	8 717	6 415	-2 301	-26,4%	2 518	2 114	2 178	2 124
WYNIK FINANSOWY NETTO	6 833	8 513	11 976	3 463	40,7%	2 907	3 783	4 007	4 186

Wykres 81.
Wynik działalności bankowej (mln zł)

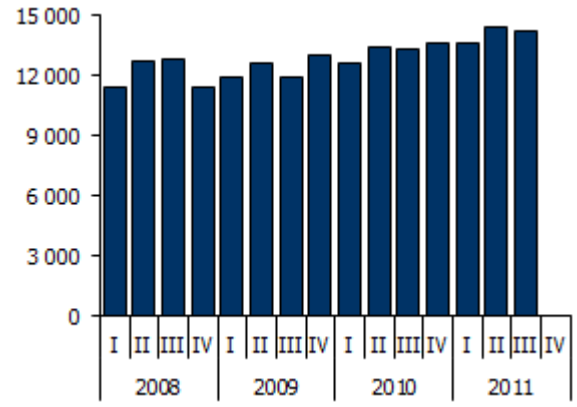

Wykres 82.
Koszty działania (mln zł)

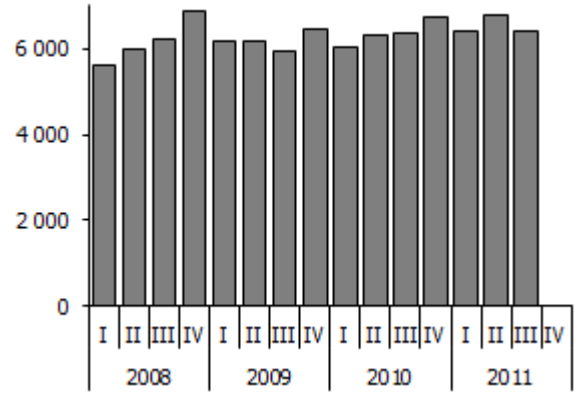

Wykres 83.
Ujemne saldo odpisów/rezerw (mln zł)

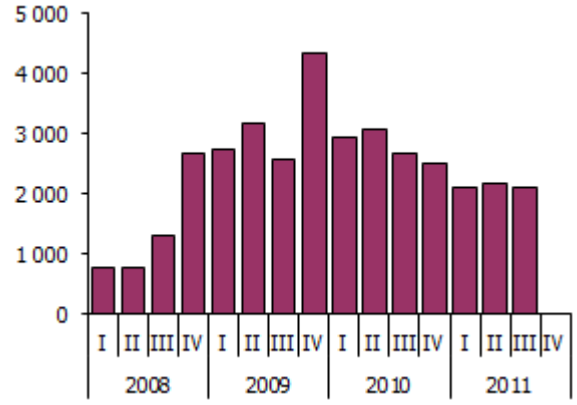

Wykres 84.
Wynik finansowy netto (mln zł)

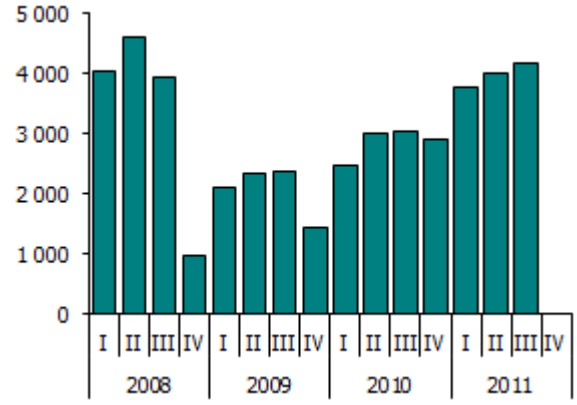

Wynik finansowy netto sektora bankowego wyniósł **12,0 mld zł**, co oznacza jego wzrost w stosunku do analogicznego okresu 2010 r. o 3,5 mld zł, tj. **o 40,7%**.

Poprawa wyników nastąpiła w 465 podmiotach skupiających 85,3% aktywów sektora, przy czym:

- uwagę zwraca **dodatni wynik banków, które w** analogicznym okresie **ubiegłego roku notowały wysokie straty**;
- **wynik banków spółdzielczych wzrósł** (604 mln zł do 735 mln zł, tj. o 21,7%), podobnie **jak i banków zrzeszających** (75 mln zł do 97 mln zł, tj. o 29,2%), przy czym 429 banków spółdzielczych odnotowało poprawę wyników, a w 147 doszło do ich pogorszenia;
- na koniec września br. **8 banków komercyjnych, 12 oddziałów instytucji kredytowych i 2 banki spółdzielcze wykazały stratę netto** w łącznej wysokości **454 mln zł**, a ich łączny udział w aktywach sektora wynosił 3,3%. Oznacza to jednak istotną poprawę w stosunku do analogicznego okresu ub.r., kiedy łączna skala strat wyniosła 1 083 mln zł, a stratę wykazało 19 podmiotów skupiających 7,9% aktywów sektora.

Tabela 17. Wynik odsetkowy sektora bankowego (mln zł; %)

	Wynik w okresie I-IX			Zmiana 2011/ 2010		Wynik w ostatnich czterech kwartałach			
	2009	2010	2011	mln zł	%	IV/2010	I/2011	II/2011	III/2011
PRZYCHODY	41 635	42 454	47 015	4 562	10,7%	14 814	14 949	15 917	16 150
1/ Sektor finansowy	4 254	4 049	5 114	1 065	26,3%	1 401	1 557	1 716	1 842
2/ Sektor niefinansowy	30 689	31 046	33 087	2 041	6,6%	10 724	10 643	11 191	11 253
Gospodarstwa domowe	21 619	22 420	23 121	701	3,1%	7 639	7 598	7 931	7 592
Kredyty konsumpcyjne	11 814	12 828	11 748	-1 081	-8,4%	4 177	4 042	3 979	3 726
- karty kredytowe	1 470	1 526	1 366	-160	-10,5%	445	453	463	450
- samochodowe	650	647	578	-69	-10,6%	217	209	177	192
- ratalne	3 972	3 992	4 035	43	1,1%	1 378	1 337	1 346	1 353
- pozostałe	5 723	6 663	5 769	-895	-13,4%	2 137	2 044	1 993	1 731
Kredyty mieszkaniowe	5 704	5 929	7 298	1 370	23,1%	2 205	2 247	2 529	2 522
- złotowe	3 201	3 780	4 690	910	24,1%	1 479	1 478	1 659	1 553
- walutowe	2 504	2 149	2 608	459	21,4%	726	769	870	969
Pozostałe kredyty	4 101	3 663	4 075	412	11,3%	1 257	1 308	1 423	1 344
Przedsiębiorstwa	8 930	8 429	9 738	1 309	15,5%	3 012	2 977	3 187	3 575
- MSP	5 163	5 423	5 992	569	10,5%	1 932	1 936	2 026	2 030
- duże przedsiębiorstwa	3 766	3 007	3 746	740	24,6%	1 079	1 041	1 161	1 544
Instytucje niekomercyjne	140	197	228	31	15,8%	73	69	73	86
3/ Sektor budżetowy	1 299	1 498	1 969	471	31,5%	568	597	650	722
4/ Instrumenty dłużne	5 393	5 861	6 845	984	16,8%	2 121	2 151	2 360	2 333
KOSZTY	22 434	19 723	21 373	1 650	8,4%	6 645	6 774	7 265	7 334
1/ Sektor finansowy	7 016	5 234	6 053	819	15,7%	1 822	1 833	2 109	2 111
2/ Sektor niefinansowy	13 836	12 939	13 606	668	5,2%	4 282	4 444	4 575	4 587
Gospodarstwa domowe	10 319	9 550	9 456	-95	-1,0%	3 084	3 207	3 212	3 037
Przedsiębiorstwa	3 204	3 116	3 876	760	24,4%	1 109	1 152	1 275	1 449
Instytucje niekomercyjne	312	272	275	2	0,9%	89	85	88	101
3/ Sektor budżetowy	1 582	1 551	1 713	163	10,5%	541	497	581	636
WYNIK ODSETKOWY	19 200	22 731	25 643	2 912	12,8%	8 169	8 175	8 652	8 816
1/ Sektor finansowy	-2 762	-1 185	-939	246	-20,8%	-421	-276	-393	-270
2/ Sektor niefinansowy	16 853	18 107	19 481	1 373	7,6%	6 442	6 199	6 616	6 666
Gospodarstwa domowe	11 300	12 869	13 665	796	6,2%	4 555	4 390	4 720	4 555
Przedsiębiorstwa	5 725	5 313	5 862	549	10,3%	1 902	1 826	1 911	2 125
Instytucje niekomercyjne	-172	-76	-47	29	x	-16	-17	-15	-15
3/ Sektor budżetowy	-283	-53	256	309	x	26	100	69	87

Wykres 85.
Przychody odsetkowe (mln zł)

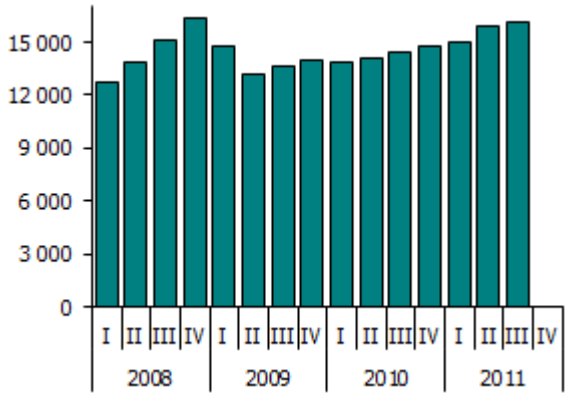

Wykres 86.
Koszty odsetkowe (mln zł)

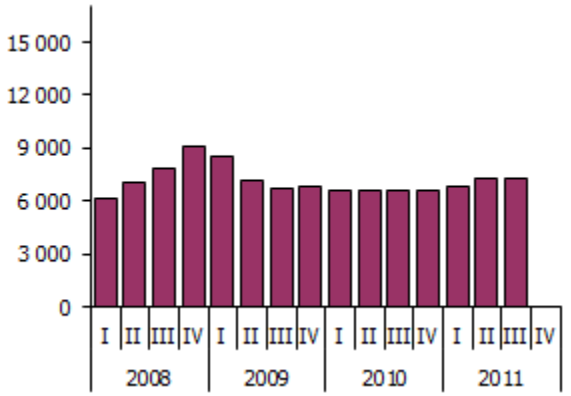

Wykres 87.
Wybrane przychody odsetkowe (mln zł)

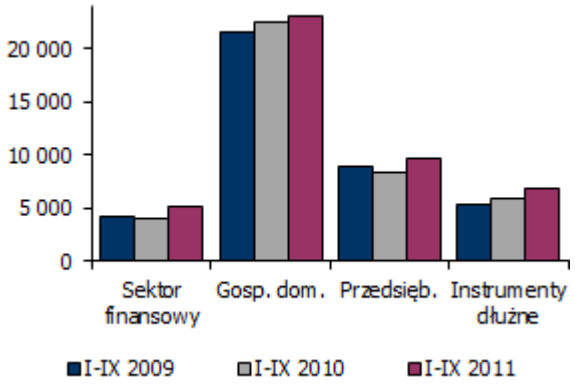

Wykres 88.
Wybrane koszty odsetkowe (mln zł)

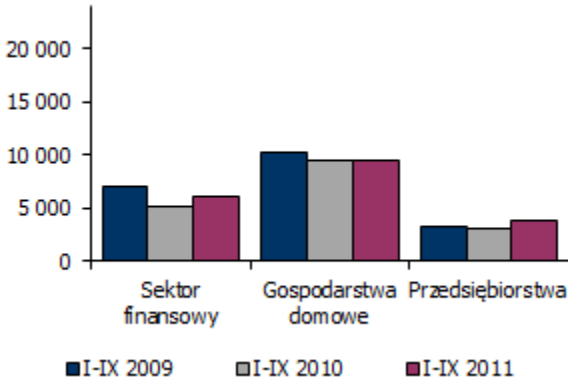

Wynik odsetkowy wzrósł o 12,8% (o 2 912 mln zł). Głównym czynnikiem poprawy był relatywnie wysoki **wzrost przychodów odsetkowych (10,7%), który przewyższał wzrost kosztów odsetkowych (8,4%)**, podczas gdy w ubiegłym roku głównym czynnikiem poprawy wyniku odsetkowego był spadek kosztów odsetkowych połączony z nieznacznym wzrostem przychodów odsetkowych.

Wzrost przychodów wynikał ze wzrostu przychodów odsetkowych kredytów dla sektora niefinansowego (o 2 041 mln zł; 6,6%), od sektora finansowego (o 1 065 mln zł; 26,3%), od instrumentów dłużnych (o 984 mln zł; 16,8%), a w mniejszym stopniu również od kredytów dla sektora budżetowego (o 471 mln zł; 31,5%). Zwraca przy tym uwagę **spadek przychodów z tytułu kredytów konsumpcyjnych** (o 1 081 mln zł; -8,4%), który jednak został zrekompensowany **silnym wzrostem przychodów z tytułu kredytów mieszkaniowych** (o 1 370 mln zł; 23,1%) i **wzrostem przychodów od kredytów dla przedsiębiorstw** (o 1 309 mln zł; 15,5%). Spadek przychodów odsetkowych od kredytów konsumpcyjnych wynikał ze spadku ich wolumenu oraz wzrostu kredytów zagrożonych, które nie przynosiły przychodów lub też przynosiły je nieregularnie.

Po stronie kosztów uwagę zwraca **spadek odsetek płaconych na rzecz gospodarstw domowych** (o 95 mln zł; -0,5%), przy znaczącym wzroście kosztów płaconych na rzecz pozostałych sektorów. Świadczy to o tym, że **banki dążyły do poprawy wyniku odsetkowego „kosztem" klientów detalicznych**.

Pozostałe pozycje wyniku działalności bankowej **miały niewielki wpływ na poprawę wyników** banków (wynik z tytułu prowizji i opłat wzrósł o 1,5%, a pozostały wynik działalności bankowej zmniejszył się o 2,4%), co należy wiązać m.in. z umiarkowanym tempem wzrostu akcji kredytowej, zmniejszeniem sprzedaży kredytów konsumpcyjnych, słabą koniunkturą na rynku kapitałowym oraz ograniczonymi możliwościami dalszego wzrostu opłat z tytułu usług bankowych.

Tempo wzrostu kosztów było umiarkowane (4,6%), przy czym tempo wzrostu kosztów pracowniczych (3,7%) było nieznacznie niższe od wzrostu kosztów ogólnego zarządu (5,7%). Koszty amortyzacji uległy zmniejszeniu (-8,5%).

Tabela 18. Saldo odpisów/rezerw celowych (mln zł; %)

	Wynik w okresie I-IX			Zmiana 2011/ 2010		Wynik w ostatnich czterech kwartałach			
	2009	2010	2011	mln zł	%	IV/2010	I/2011	II/2011	III/2011
Saldo odpisów i rezerw, w tym:	-8 496	-8 717	-6 415	2 301	-26,4%	-2 518	-2 114	-2 178	-2 124
1/ Odpisy z tytułu akt.finans.	-7 766	-8 310	-5 334	2 976	-35,8%	-2 235	-1 749	-1 898	-1 687
Gospodarstwa domowe	-6 024	-7 131	-4 804	2 326	-32,6%	-1 873	-1 720	-1 575	-1 509
Kredyty konsumpcyjne	-4 861	-5 515	-2 985	2 529	-45,9%	-1 502	-1 157	-945	-884
- karty kredytowe	-572	-758	-248	510	-67,3%	-179	-126	-68	-53
- samochodowe	-129	-170	-128	42	-24,9%	-25	-64	-14	-49
- ratalne	-1 560	-1 772	-1 042	729	-41,2%	-264	-385	-401	-256
- pozostałe	-2 600	-2 815	-1 567	1 247	-44,3%	-1 034	-581	-461	-525
Kredyty mieszkaniowe	-396	-633	-882	-249	39,4%	-234	-258	-292	-332
Pozostałe kredyty	-767	-983	-937	47	-4,7%	-137	-305	-339	-293
Przedsiębiorstwa	-1 696	-1 165	-521	643	-55,2%	-359	-41	-306	-174
- MSP	-157	-696	-37	660	-94,7%	-259	47	-224	141
- duże przedsiębiorstwa	-1 539	-469	-485	-16	3,4%	-101	-88	-82	-315
Pozostałe podmioty	-45	-15	-8	7	-44,5%	-3	12	-17	-3
2/ Pozostałe pozycje									
- rezerwy	-391	-450	-529	-79	17,7%	-319	-154	-151	-225
- odpisy z tytułu akt. niefinans.	-88	-42	-84	-42	99,8%	-45	-9	-27	-49
- wynik IBNR/Rezerwa na ryzyko ogólne	-251	86	-468	-553	x	80	-203	-101	-164

Wykres 89.
Odpisy z tytułu utraty wartości aktywów finansowych (mln zł)

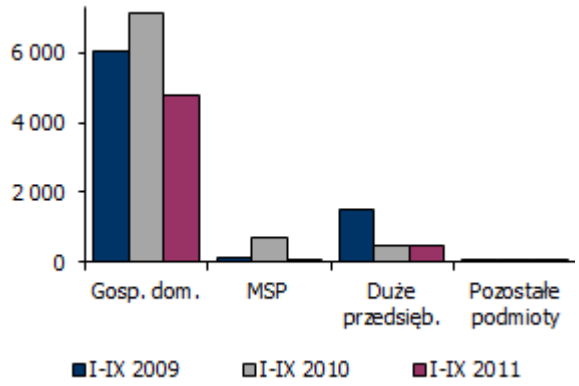

Wykres 90.
Odpisy na kredyty dla gospodarstw domowych (mln zł)

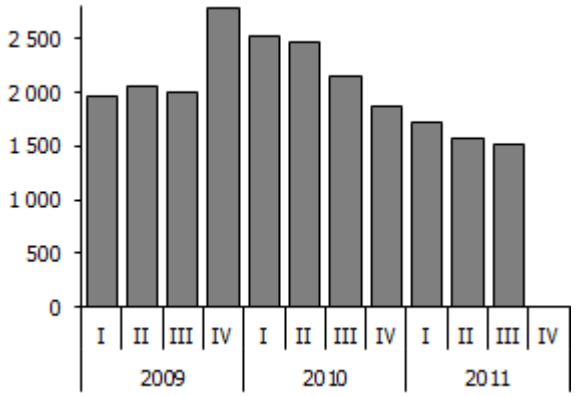

Wykres 91.
Odpisy na kredyty konsumpcyjne (mln zł)

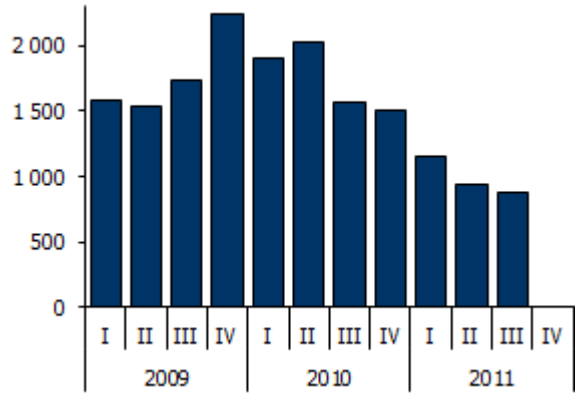

Wykres 92.
Odpisy na kredyty mieszkaniowe (mln zł)

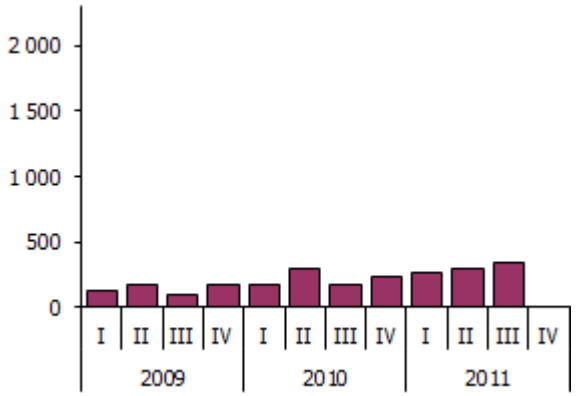

Drugim czynnikiem decydującym o silnej poprawie wyników finansowych banków (obok wzrostu wyniku odsetkowego) było **zmniejszenie** o 2 301 mln zł, tj. **o 28,9% ujemnego salda odpisów/rezerw**. Trzeba jednak dodać, że **w bankach spółdzielczych odnotowano wzrost ujemnego salda odpisów** (z 137 mln zł do 172 mln zł).

Poprawa w tym zakresie wynikała przede wszystkim ze **spadku odpisów na kredyty konsumpcyjne** (o 2 529 mln zł; **-45,9%**), przy czym dotyczyło to wszystkich głównych produktów (gotówkowych o 1 247 mln zł, spłacanych jednorazowo o 729 mln zł, kart kredytowych o 510 mln zł). W mniejszym stopniu na poprawę salda odpisów wpłynęło zmniejszenie odpisów na kredyty dla sektora przedsiębiorstw (o 643 mln zł; -55,2%) oraz pozostałe kredyty dla gospodarstw domowych (o 47 mln zł; -4,7%).

W kierunku wzrostu ujemnego salda rezerw oddziaływało zwiększenie odpisów na kredyty mieszkaniowe (o 249 mln zł; 39,4%) oraz wzrost odpisów z tytułu IBNR/rezerw na ryzyko ogólne (o 553 mln zł), przy czym w tym drugim przypadku ze względu na ograniczenia systemu sprawozdawczego nie jest możliwe rozbicie na poszczególne produkty.

Zjawiska obserwowane w ostatnich kwartałach zdają się świadczyć o tym, że w większości banków doszło do przełomu w narastaniu niekorzystnych zjawisk. Jednak w związku, z pogorszeniem klimatu inwestycyjnego oraz obawą o spowolnienie tempa wzrostu gospodarki, jak też pewnym pogorszeniem jakości portfela kredytowego w III kwartale (zob. dalej), **otwartym jest pytanie o kontynuację pozytywnych tendencji w kolejnych okresach**. To też uzasadnia stanowisko KNF w sprawie wypłat z zysków za 2011 r.

Reasumując, w okresie I-IX br. odnotowano **silny wzrost zysku netto** sektora bankowego. **Głównymi czynnikami poprawy był wzrost wyniku odsetkowego oraz zmniejszenie ujemnego salda odpisów i rezerw**.

Uwagę, zwraca dodatni wynik finansowy większości banków, które w analogicznym okresie ubiegłego roku odnotowały znaczące straty.

Główną przyczyną poprawy wyniku odsetkowego był relatywnie **wysoki wzrost przychodów** z tytułu kredytów mieszkaniowych, kredytów dla przedsiębiorstw oraz należności od sektora finansowego. Jednocześnie odnotowano spadek przychodów z tytułu kredytów konsumpcyjnych. Po stronie kosztów odsetkowych uwagę zwraca **niska dynamika odsetek płaconych na rzecz gospodarstw domowych** (pozostałe koszty wykazały znaczny wzrost), co świadczy o tym, że banki dążyły do poprawy wyniku odsetkowego „kosztem" klientów detalicznych.

Na poziomie poszczególnych banków uwagę zwraca **spadek wyniku odsetkowego w bankach opierających swój biznes** w decydującym lub znacznym stopniu **na kredytach konsumpcyjnych**.

Pozostałe pozycje wyniku działalności bankowej miały niewielki wpływ na poprawę wyników banków, co należy wiązać m.in. z umiarkowanym tempem wzrostu akcji kredytowej, zmniejszeniem sprzedaży kredytów konsumpcyjnych, słabą koniunkturą na rynku kapitałowym oraz ograniczonymi możliwościami dalszego wzrostu opłat z tytułu usług bankowych.

Tempo wzrostu kosztów było umiarkowane.

Silny wpływ na wzrost wyników finansowych banków wywarło zmniejszenie ujemnego salda odpisów/rezerw, choć w bankach spółdzielczych odnotowano jego wzrost.

Poprawa wynikała przede wszystkim ze **spadku odpisów na kredyty konsumpcyjne**, a w mniejszym stopniu ze spadku odpisów z tytułu kredytów dla przedsiębiorstw. Z drugiej strony odnotowano wzrost odpisów na kredyty mieszkaniowe i IBNR.

Na poziomie poszczególnych banków uwagę zwraca **silny spadek odpisów w bankach, które w minionych okresach miały agresywną strategię działania w obszarze kredytów konsumpcyjnych**. Zwraca też uwagę fakt, że spadek odpisów wystąpił w większości 20 największych banków, a w tych w których uległy one zwiększeniu skala wzrostu była niewielka (można mówić o stabilizacji salda).

Zjawiska obserwowane w ostatnich kwartałach zdają się świadczyć o tym, że **w większości banków doszło do przełomu w narastaniu niekorzystnych zjawisk**. **Jednak** w związku z obawą o spowolnienie tempa wzrostu gospodarki oraz pewnym pogorszeniem jakości portfela kredytowego w III kwartale, **otwartym jest pytanie o kontynuację pozytywnych tendencji w kolejnych okresach**. To też uzasadnia stanowisko KNF w sprawie wypłat z zysków za 2011 r.

4 GŁÓWNE OBSZARY RYZYKA I ADEKWATNOŚĆ KAPITAŁOWA

4.1 Płynność

Bieżącą **sytuację banków w zakresie płynności można uznać za zadowalającą,** aczkolwiek w kilku bankach obserwowano zjawiska, które wymagały interwencji nadzoru bankowego.

Tabela 19. Liczba banków i oddz. inst. kredyt. niespełniających na koniec miesiąca norm Uchwały 386/2008

	01/10	02/10	03/10	04/10	05/10	06/10	07/10	08/10	09/10	10/10	11/10	12/10
Banki komercyjne	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Oddziały instytucji kredytowych	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1
Banki spółdzielcze	5	6	7	7	5	10	6	6	6	4	4	3
Łączny udział w aktywach sektora (%)	0,2%	0,7%	0,2%	0,7%	0,1%	0,2%	0,1%	0,2%	0,2%	0,1%	0,1%	0,1%

	01/11	02/11	03/11	04/11	05/11	06/11	07/11	08/11	09/11	10/11	11/11	12/11
Banki komercyjne	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Oddziały instytucji kredytowych	-	-	-	1	1	1	1	-	-			
Banki spółdzielcze	3	1	1	2	-	3	2	-	5			
Łączny udział w aktywach sektora (%)	0,0%	0,0%	0,0%	2,1%	2,1%	2,1%	2,1%	-	0,1%			

Wykres 93.
Wybrane aktywa[22] (mld zł)

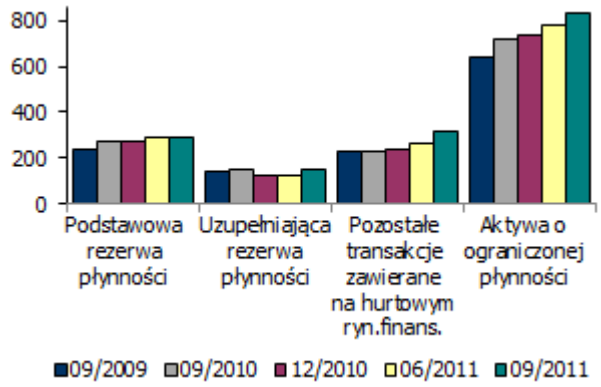

Wykres 94.
Zmiana stanu (mld zł)

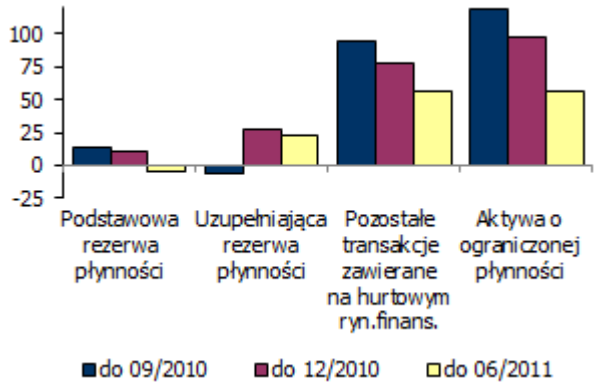

Wykres 95.
Wybrane pasywa[23] (mld zł)

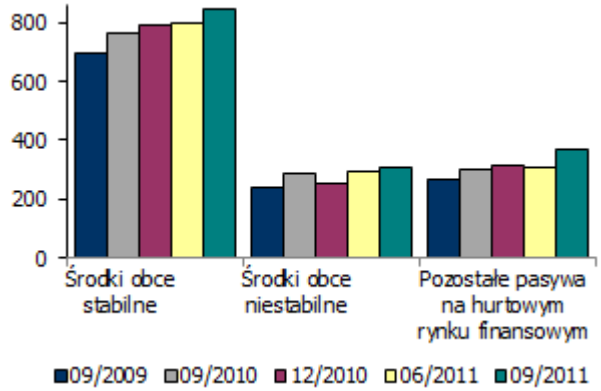

Wykres 96.
Zmiana stanu (mld zł)

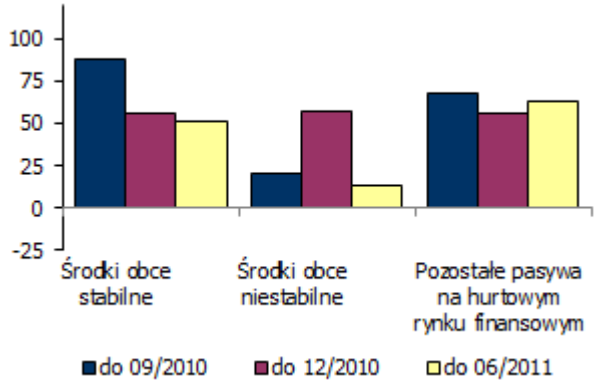

[22] Definicje zob. uchwała KNF nr 386/2008 w sprawie ustalenia wiążących banki norm płynności.
[23] Tamże.

Wykres 97.
Kredyty i depozyty sektora niefinansowego (mld zł)

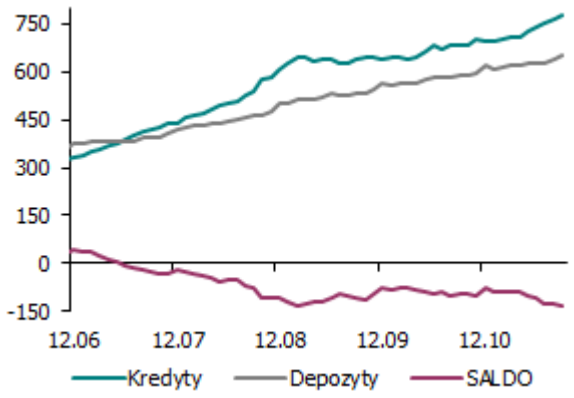

Wykres 98.
Relacja kredytów do depozytów sektora niefinansowego (%)

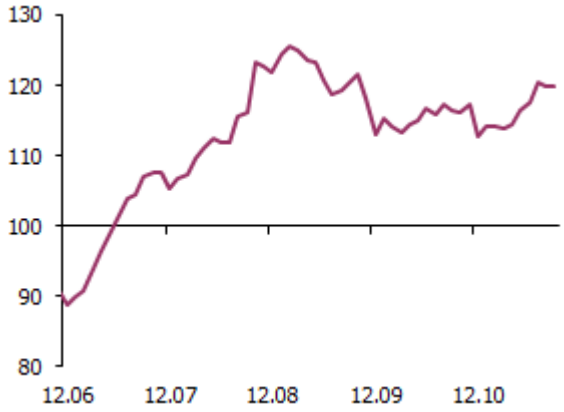

Bieżąca sytuacja w zakresie płynności jest zadowalająca:

- **przestrzeganie** zapisów **uchwały KNF nr 386/2008** w sprawie ustalenia wiążących banki norm płynności, **można uznać za zadowalające**. Liczba naruszeń uchwały jest niewielka i generalnie dotyczą one podmiotów mających marginalne znaczenie w skali systemu;
- w okresie I-IX br. **odnotowano wzrost podstawowej rezerwy płynności** o 3,8% (z 276,2 mld zł na koniec ub.r. do 286,8 mld zł na koniec września br.) oraz uzupełniającej rezerwy płynności o 22,7% (z 119,6 mld zł do 146,8 mld zł). Jednocześnie nastąpiło zwiększenie o 7,1% (z 794,1 mld zł do 850,1 mld zł) stabilnych środków obcych;
- **relacja kredytów do depozytów**, pośrednio określająca skalę zapotrzebowania na środki z rynku finansowego, **uległa pewnemu pogorszeniu** i na koniec września br. wynosiła 120,0% (wobec 112,6% na koniec grudnia ub.r.). Wynikało to z silnego wzrostu portfela kredytów walutowych (na skutek osłabienia złotego), który nie został zrekompensowany odpowiednim wzrostem depozytów.

Zasadniczym utrudnieniem w zarządzaniu płynnością jest obserwowany ponowny wzrost awersji do ryzyka i spadek wzajemnego zaufania pomiędzy uczestnikami rynku finansowego, będący pochodną narastania kryzysu zadłużeniowego niektórych krajów strefy euro, pogorszenia perspektyw rozwoju gospodarki globalnej oraz obniżenia ratingów poszczególnych krajów i instytucji finansowych. W szczególności, w ostatnich tygodniach na rynkach globalnych doszło do ograniczenia a nawet zaniku płynności rynku niezabezpieczonego finansowania średnio i długoterminowego oraz wzrostu kosztu finansowania. Na rynku krajowym nadal **brak efektywności funkcjonowania rynku międzybankowego**, co przejawia się w niskich limitach kredytowych oraz marginalnym udziałem transakcji o dłuższych terminach zapadalności niż 1 dzień. Trzeba jednak dodać, że **biorąc pod uwagę sytuację polskiego sektora bankowego nie ma żadnych powodów, aby krajowy rynek międzybankowy funkcjonował w ograniczonym zakresie**.

W przypadku braku skutecznych rozwiązań na poziomie europejskim i globalnym obecnej fazy kryzysu, banki muszą liczyć się z dalszymi zaburzeniami w funkcjonowaniu globalnych rynków finansowych (w tym m.in. wzrostem kosztów finansowania, osłabieniem złotego). Dlatego też, **nadal niezbędne są działania zmierzające do wzrostu stabilności źródeł finansowania** oraz opracowanie strategii działania, które będą uwzględniać trudne uwarunkowania zewnętrzne.

4.2 Ryzyko kredytowe

W I półroczu obserwowano stabilizację lub poprawę jakości portfela kredytowego (z wyjątkiem kredytów mieszkaniowych). Jednak **w III kwartale, w niektórych obszarach** działalności kredytowej **odnotowano niekorzystne zjawiska**.

Trzeba przy tym dodać, że na obserwowane w br. zmiany jakości portfela kredytowego istotny wpływ wywierały **zdarzenia o charakterze jednorazowym**. W kierunku obniżenia poziomu kredytów zagrożonych i opóźnionych w spłacie oddziaływały: sprzedaż części portfela kredytów detalicznych przez kilka banków oraz zmiana zasad klasyfikacji należności w dwóch bankach. Z kolei, w kierunku ich zwiększenia wpłynęła zmiana zasad klasyfikacji portfela kredytowego w jednym z banków (przełom II i III kwartału).

Tabela 20. Kredyty ze stwierdzoną utratą wartości (zagrożone) i ich udział w portfelu (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Udział w portfelu (%)				
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011
Kredyty zagrożone ogółem, w tym:	44,3	60,5	61,8	62,2	65,9	6,4%	7,9%	7,8%	7,5%	7,5%
1/ Sektor finansowy	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,9%	0,8%	0,7%	0,7%	0,6%
2/ Sektor niefinansowy	44,0	60,2	61,4	61,8	65,5	6,9%	8,8%	8,8%	8,4%	8,4%
- gospodarstwa domowe	21,8	33,0	34,1	35,6	38,6	5,3%	7,2%	7,2%	7,2%	7,3%
osoby prywatne	18,0	27,8	28,8	29,9	31,9	5,1%	7,1%	7,0%	7,0%	7,0%
przedsiębiorcy indywidualni	3,3	4,5	4,6	5,1	6,0	8,3%	10,1%	10,4%	10,5%	12,1%
rolnicy indywidualni	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	3,0%	3,3%	3,3%	3,1%	3,3%
- przedsiębiorstwa	22,1	27,2	27,2	26,0	26,8	9,6%	12,3%	12,4%	11,0%	10,7%
MSP	14,5	18,2	18,5	18,0	18,1	11,3%	14,2%	14,6%	13,0%	12,4%
duże przedsiębiorstwa	7,6	9,0	8,7	8,0	8,8	7,5%	9,7%	9,4%	8,2%	8,3%
- instytucje niekomercyjne	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	2,8%	2,1%	2,0%	1,9%	0,7%
3/ Sektor budżetowy	0,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,3%	0,2%	0,3%	0,4%	0,3%
- instytucje rządowe	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
- instytucje samorządowe	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3%	0,4%	0,6%	0,7%	0,6%
- fundusze ubezpieczeń społecznych	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Wykres 99.
Kredyty zagrożone wybranych grup klientów (mld zł)

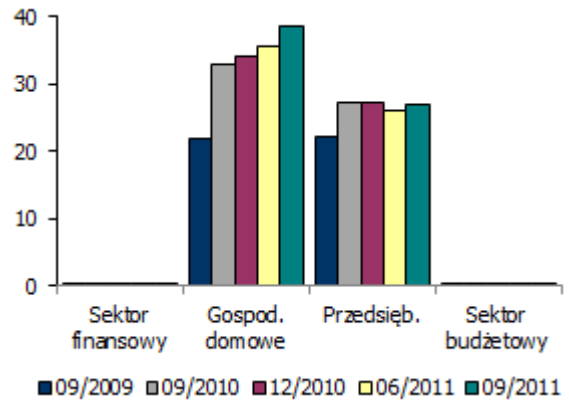

Wykres 100.
Zmiana stanu kredytów zagrożonych (mld zł)

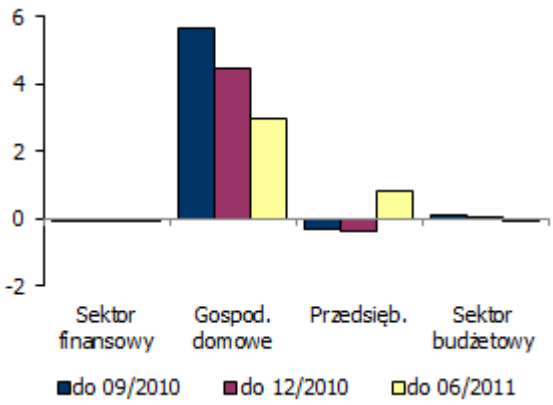

W okresie I-IX br. **wartość kredytów zagrożonych zwiększyła się o 4,0 mld zł**, tj. o 6,5% (rok/rok 5,3 mld zł, tj. o 8,8%), przy czym **większość przyrostu wystąpiła w III kwartale br. (3,7 mld zł)**. Pomimo to **udział** tych kredytów w portfelu **zmniejszył się** z 7,8% na koniec ub.r. do **7,5%** na koniec września br., co wynikało ze wzrostu wartości portfela kredytowego.

Przyrost kredytów zagrożonych dotyczył sektora gospodarstw domowych, podczas gdy w przypadku sektora przedsiębiorstw ich wartość uległa obniżeniu. Sytuacja w portfelu kredytów dla sektora finansowego i budżetowego pozostała stabilna, a jakość tych portfeli pozostała wysoka.

Tabela 21. Kredyty zagrożone gospodarstw domowych i ich udział w portfelu (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Udział w portfelu (%)				
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011
Kredyty zagrożone ogółem, w tym:	21,8	33,0	34,1	35,6	38,6	5,3%	7,2%	7,2%	7,2%	7,3%
1/ Kredyty konsumpcyjne	14,7	22,9	23,2	23,2	24,2	11,3%	17,0%	17,3%	17,9%	18,3%
- karty kredytowe	1,6	2,6	2,7	2,6	2,7	11,1%	17,5%	18,1%	18,7%	19,2%
- samochodowe	0,8	1,0	1,0	1,1	1,1	9,2%	12,4%	12,7%	14,8%	15,4%
- ratalne	4,7	7,1	7,3	6,6	7,8	11,2%	15,5%	15,7%	15,2%	16,7%
- pozostałe	7,6	12,2	12,3	12,9	12,6	11,7%	18,5%	18,8%	19,9%	19,6%
2/ Kredyty mieszkaniowe	2,8	4,5	4,9	5,9	6,9	1,3%	1,8%	1,8%	2,1%	2,2%
- PLN	1,5	2,5	2,8	3,4	3,8	2,1%	2,8%	2,8%	3,1%	3,3%
- waluta	1,4	2,0	2,1	2,5	3,1	1,0%	1,2%	1,3%	1,4%	1,6%
3/ Pozostałe	4,3	5,6	6,0	6,5	7,5	6,5%	7,6%	8,1%	8,1%	9,1%
- operacyjne	1,8	2,2	2,1	2,3	2,8	7,7%	9,1%	8,9%	8,7%	10,1%
- inwestycyjne	1,0	1,3	1,4	1,4	1,8	4,6%	5,4%	5,6%	5,5%	6,6%
- nieruchomości	0,2	0,4	0,5	0,5	0,5	3,6%	5,3%	5,7%	5,7%	5,3%
- pozostałe	1,2	1,6	2,1	2,3	2,4	8,6%	9,9%	12,0%	12,3%	13,4%

Wykres 101.
Kredyty zagrożone gospodarstw domowych (mld zł)

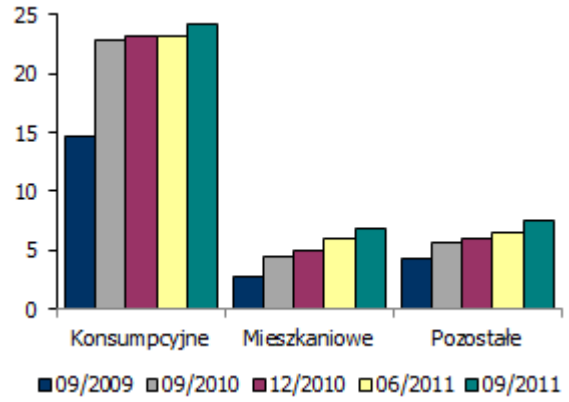

Wykres 102.
Zmiana stanu kredytów zagrożonych gosp. domowych (mld zł)

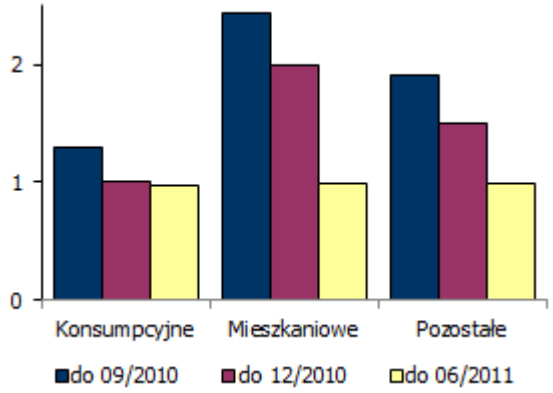

W okresie I-IX br. **wartość kredytów zagrożonych gospodarstw domowych zwiększyła się o 4,5 mld zł**, tj. o 13,1% (rok/rok 5,6 mld zł; 17,1%). Należy przy tym zauważyć, że znaczna część przyrostu dokonała się w III kwartale (2,9 mld zł) i wynikała z przyrostu zagrożonych kredytów mieszkaniowych, kredytów ratalnych oraz kredytów operacyjnych i inwestycyjnych dla drobnych przedsiębiorców. W konsekwencji pomimo wzrostu wartości portfela, **udział kredytów zagrożonych wzrósł do 7,3%** (z 7,2% na koniec ub.r.).

Wykres 103.
Zagrożone kredyty konsumpcyjne (mld zł)

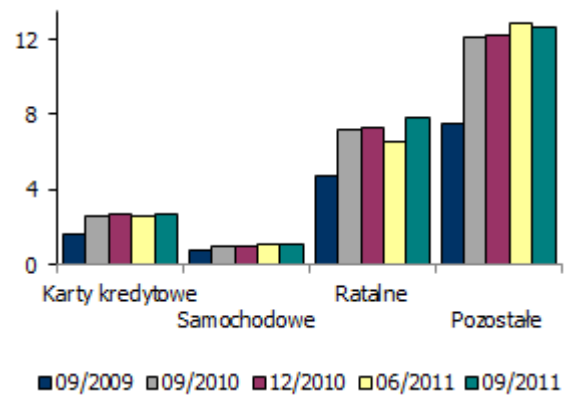

Wykres 104.
Zmiana stanu zagrożonych kredytów konsumpcyjnych (mld zł)

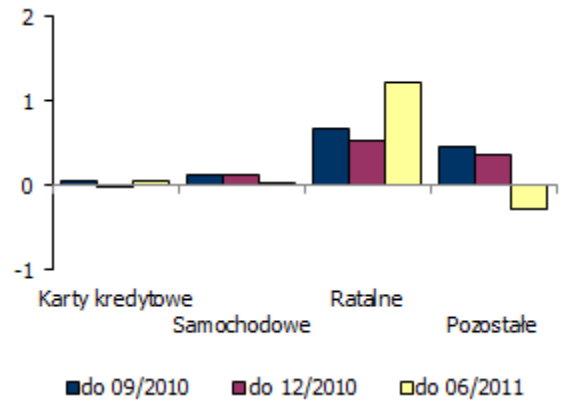

Wartość zagrożonych kredytów konsumpcyjnych, po wzroście w I kwartale br. (o 0,6 mld zł) i spadku w II-im (o 0,6 mld zł), w III kwartale ponownie **uległa zwiększeniu** (o 1,0 mld zł), przy czym silny wpływ miała na to zmiana zasad klasyfikacji w jednym z banków. W konsekwencji na koniec września br. stan zagrożonych kredytów konsumpcyjnych wynosił 24,2 mld zł i był o 4,3% wyższy niż na koniec ub.r. **Udział** tych kredytów w portfelu **zwiększył się do 18,3%** (z 17,3% na koniec ub.r.), co po części wynikało ze spadku wartości całego portfela kredytów konsumpcyjnych.

W ujęciu produktowym odnotowano stabilizację stanu kredytów zagrożonych z tytułu kart kredytowych oraz wzrost zagrożonych kredytów samochodowych, ratalnych[24] i pozostałych[25].

Wykres 105.
Zagrożone kredyty mieszkaniowe (mld zł)

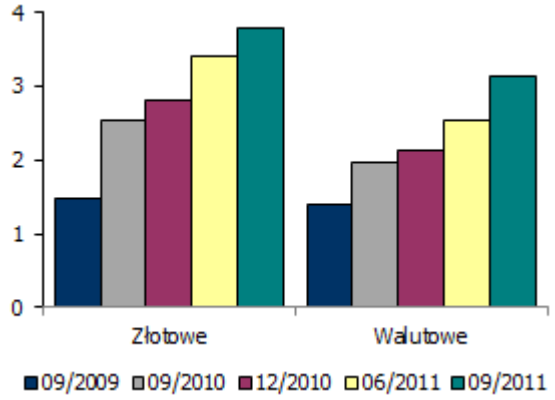

Wykres 106.
Zmiana stanu zagrożonych kr. mieszkaniowych (mld zł)

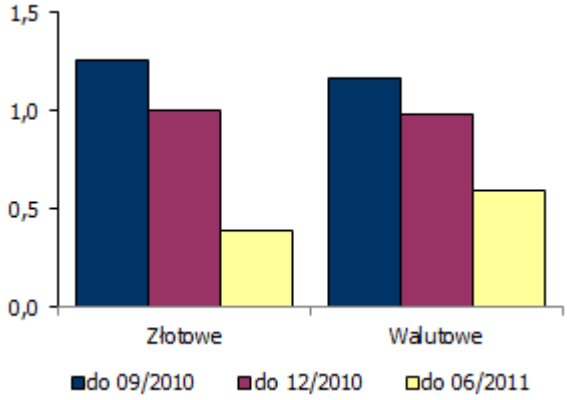

W okresie I-IX br. **wartość zagrożonych kredytów mieszkaniowych wzrosła o 2,0 mld zł**, tj. 40,2% (rok/rok 2,4 mld zł; 54,0%), a ich **udział w portfelu wzrósł** z 1,8% na koniec ub.r. **do 2,2%** na koniec września br. Zwraca przy tym uwagę, że **w III kwartale przyrost kredytów zagrożonych** wyniósł 1,0 mld zł i **był równy przyrostowi odnotowanemu w całym I półroczu**.

Przyrost **złotowych** kredytów zagrożonych wyniósł 1,0 mld zł (tj. 35,7%), a ich udział w portfelu tych kredytów wzrósł z 2,8% do 3,3%. W przypadku kredytów **walutowych** przyrost również wyniósł 1,0 mld zł (tj. 46,1%), a ich udział w portfelu wzrósł z 1,3% do 1,6%. Jednak jak już wyjaśniano w poprzednich raportach, przy interpretacji danych dotyczących jakości kredytów mieszkaniowych ze względu na rodzaj waluty, w jakiej zostały one udzielone, należy mieć na uwadze zniekształcenia wynikające z przewalutowania kredytów, jak też wyższą przedterminową spłacalność kredytów złotowych. Wprawdzie, w kwestii przewalutowania kredytów, nadzór bankowy dysponuje danymi według stanu na koniec 2010 r., ale należy zakładać, że zjawisko to ma miejsce również w 2011 r. (zjawisko będzie przedmiotem badania ankietowego). Biorąc pod uwagę te dwa zjawiska można stwierdzić, że **jakość kredytów złotowych i walutowych jest zbliżona**. Należy przy tym mieć na uwadze, że kredytobiorcy mający zadłużenie w CHF i EUR skorzystali na silnej redukcji stóp procentowych SNB i EBC, co częściowo rekompensowało im skutki osłabienia złotego. Jednak, z drugiej strony doszło w ich przypadku do silnego wzrost stanu zadłużenia wyrażonego w złotych (niejednokrotnie przekracza on 50%). Oznacza to, że obecna **sytuacja** znacznej części **kredytobiorców mających zadłużenie w walutach obcych jest gorsza niż kredytobiorców, którzy zdecydowali się na zaciągnięcie kredytów w złotych**. Przejawia się to w konieczności utrzymania kredytu walutowego, gdyż w przeciwnym razie kredytobiorca „zrealizowałby stratę", a ostateczny koszt kredytu, pomimo niższych miesięcznych rat spłaty, okazałby się znacznie wyższy niż koszt analogicznego kredytu złotowego (**w skrajnych przypadkach** może wystąpić sytuacja, w której pomimo sprzedaży mieszkania i przeznaczeniu całości środków na spłatę zobowiązań, **wysokość kredytu pozostającego do spłaty w złotych byłaby wyższa niż w momencie zaciągnięcia kredytu**).

[24] Kategoria ta obejmuje tzw. kredyty ratalne oraz kredyty gotówkowe spłacane w ratach.
[25] Kategoria ta obejmuje kredyty w rachunku bieżącym i kredyty gotówkowe spłacane jednorazowo.

W kontekście **ryzyka generowanego przez portfel kredytów mieszkaniowych trzeba mieć również na uwadze**:

- **bardzo wysokie średnie wartości LTV portfela kredytowego, wysokie średnie kwoty kredytów** (zwłaszcza w przypadku kredytów walutowych) **i bardzo długie okresy kredytowania.** Z jednej strony powodują one wzrost ryzyka po stronie klientów i banków, a z drugiej ograniczają możliwości skutecznej restrukturyzacji zadłużenia, o ile zaszłaby taka konieczność. **Mogą** też **stanowić przeszkodę w rozwoju instrumentów dłużnych opartych o jednorodne portfele wierzytelności hipotecznych** (trudności we właściwym oszacowaniu skali ryzyka; brak popytu ze strony inwestorów, mających złe doświadczenia związane z „kryzysem subprime");
- ryzyko płynności związane z finansowaniem ekspozycji walutowych;
- **ryzyko nadmiernej koncentracji produktowej** wynikające z wysokiego udziału tych kredytów w bilansach niektórych banków, które **uzależniły swoją przyszłą sytuację finansową od przyszłej jakości portfela kredytów mieszkaniowych i sytuacji na rynku nieruchomości,** a w związku z bardzo wysokim udziałem kredytów walutowych również **od kursów walutowych i stóp procentowych kształtowanych pod wpływem decyzji zagranicznych władz monetarnych**;
- **ryzyko związane ze skokowym wzrostem rat spłaty kredytów w ramach „RnS"** (po 8 latach);
- **brak danych o liczbie klientów, którzy obsługują swoje zobowiązania z tytułu kredytów w drodze zaciągania innych zobowiązań** lub zaprzestania ich obsługi (np. czynszu).

W szczególności, niepokój wzbudza bardzo wysoka przeciętna wartość LTV portfela kredytów mieszkaniowych, a zwłaszcza kredytów walutowych (według danych nadzoru bankowego, na koniec 2010 r. wartość LTV całego portfela kredytów mieszkaniowych wynosiła 76%, przy czym kredytów złotowych 64%, a walutowych 84%). Uwagę zwraca też **bardzo wysoka liczba i wartość kredytów o LTV w granicach 80%-100%** (na koniec 2010 r. banki posiadały 346,4 tys. takich kredytów o wartości 74,6 mld zł) **oraz kredytów o LTV > 100%** (na koniec 2010 r. banki posiadały 149,4 tys. takich kredytów o wartości 55,9 mld zł). Jednocześnie można szacować, że **na skutek** obserwowanego w br. **spadku cen nieruchomości oraz osłabienia złotego**, **liczba kredytów o LTV>100% wzrosła do około 300 tys. na koniec września br.**, **a ich wartość do około 100 mld zł.** Oznacza to, że w przypadku bardzo dużej części portfela, wartość nieruchomości stanowiących podstawowe zabezpieczenie udzielonych kredytów jest niższa od wartości udzielonych kredytów. **W przypadku** istotnego pogorszenia jakości portfela tych kredytów i **konieczności realizacji przez banki zabezpieczeń na masową skalę** (w postaci sprzedaży mieszkań, przy braku możliwości skutecznej realizacji innych zabezpieczeń)**, część klientów i banków musiałaby ponieść wysokie straty**, które zostałyby dodatkowo spotęgowane przez związany z tym dodatkowy spadek cen nieruchomości. Pojawiłoby się przy tym kolejne ryzyko w postaci presji społecznej kredytobiorców dotkniętych procesami egzekucji należności. Dlatego też **banki powinny ustanowić dodatkowe zabezpieczenia lub też zabezpieczyć wzrost ryzyka dodatkowym kapitałem**.

Skala ryzyka podejmowanego przez poszczególne banki istotnie się różni Trzeba jednak mieć na uwadze, że **w sytuacji w której problem kredytów mieszkaniowych ujawniłby się w jednym banku to musiałoby się to przełożyć na postrzeganie pozostałych banków** posiadających istotne ekspozycje na rynku kredytów mieszkaniowych (m.in. należy liczyć się ze wzrostem kosztów zawierania transakcji swap, obniżką ratingów, spadkiem wyceny rynkowej), jak też na postrzeganie **całości polskiego systemu bankowego i polskiej gospodarki**.

Tabela 22. Kredyty zagrożone sektora przedsiębiorstw i ich udział w portfelu (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Udział w portfelu (%)				
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011
Kredyty zagrożone ogółem, w tym:	22,1	27,2	27,2	26,0	26,8	9,6%	12,3%	12,4%	11,0%	10,7%
1/ MSP	14,5	18,2	18,5	18,0	18,1	11,3%	14,2%	14,6%	13,0%	12,4%
- operacyjne	5,8	6,1	5,9	5,8	5,9	12,3%	12,7%	12,8%	11,1%	10,7%
- inwestycyjne	3,4	4,5	4,6	4,3	3,7	10,1%	13,1%	13,0%	11,1%	9,0%
- nieruchomości	4,1	6,2	6,5	6,2	6,6	10,7%	17,6%	18,6%	17,7%	17,9%
- pozostałe	1,2	1,3	1,6	1,7	1,9	12,5%	12,9%	14,8%	13,5%	15,1%
2/ Duże przedsiębiorstwa	7,6	9,0	8,7	8,0	8,8	7,5%	9,7%	9,4%	8,2%	8,3%
- operacyjne	4,0	4,4	4,1	3,7	4,2	7,4%	9,7%	9,2%	7,5%	8,1%
- inwestycyjne	2,1	2,6	2,6	2,5	2,4	6,7%	8,8%	8,6%	7,7%	7,1%
- nieruchomości	0,3	0,8	0,7	0,7	0,8	3,3%	8,0%	8,0%	7,2%	8,2%
- pozostałe	1,2	1,2	1,3	1,2	1,3	19,8%	15,1%	14,4%	14,9%	13,8%

Wykres 107.
Kredyty zagrożone sektora przedsiębiorstw (mld zł)

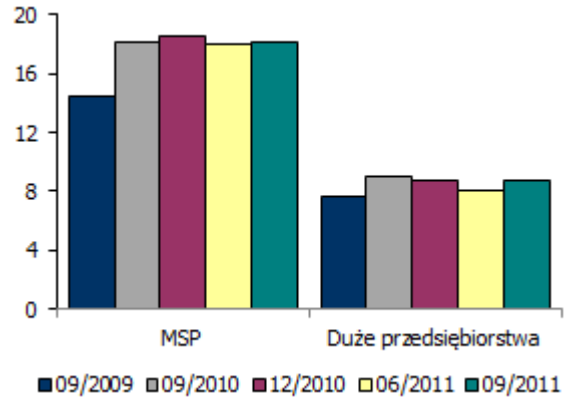

Wykres 108.
Zmiana stanu zagrożonych kredytów przedsiębiorstw (mld zł)

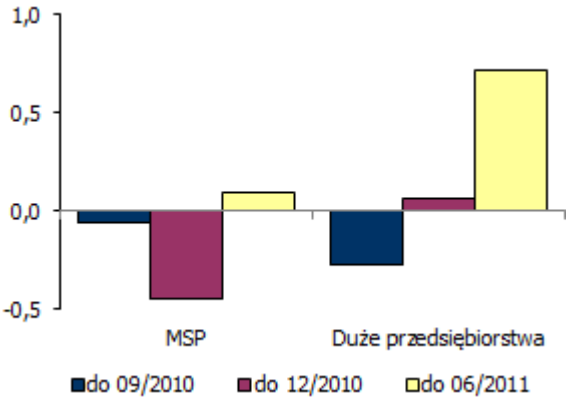

W okresie I-IX br. **wartość kredytów zagrożonych dla przedsiębiorstw zmniejszyła się** o **0,4 mld zł**, tj. o 1,4% (rok/rok zmniejszyły się o 0,3 mld zł; 1,2%), a **udział** tych kredytów w portfelu kredytowym **obniżył się do 10,7%** (z 12,4% na koniec ub.r.), przy czym:

- wartość kredytów zagrożonych dla **MSP** zmniejszyła się o 0,4 mld zł, tj. o 2,4%, a udział tych kredytów w portfelu kredytów dla MSP zmniejszył się do 12,4% (z 14,6% na koniec ub.r.);
- wartość kredytów zagrożonych dla **dużych przedsiębiorstw** wzrosła jedynie o 0,1 mld zł, tj. o 0,7%, a ich udział w portfelu obniżył się do 8,3% (z 9,4% na koniec ub.r.).

Obserwowaną w okresie I-IX br. poprawę jakości portfela kredytów dla przedsiębiorstw należy wiązać ze wzrostem aktywności gospodarczej i poprawą sytuacji finansowej przedsiębiorstw oraz wzrostem akcji kredytowej przyczyniającym się do spadku udziału kredytów zagrożonych w portfelu kredytowym. Dodatkowym czynnikiem była wskazana wcześniej zmiana zasad klasyfikacji ekspozycji z utratą wartości w jednym z dużych banków.

Tabela 23. Terminowość obsługi kredytów dla sektora niefinansowego (mld zł; %)

	Kredyty ogółem			Kredyty konsumpcyjne[26]			Kredyty mieszkaniowe		
	09/2010	12/2010	09/2011	09/2010	12/2010	09/2011	09/2010	12/2010	09/2011
WARTOŚĆ									
Ogółem	683,7	698,5	780,7	134,7	135,4	134,8	251,1	267,5	311,9
Nieprzeterminowane	602,6	614,0	682,9	101,2	101,1	97,6	236,4	252,0	289,3
Opóźnienie 1-30 dni	30,6	32,2	37,9	9,3	9,1	9,8	9,7	9,8	13,9
Przeterminowane > 30 dni	50,5	52,3	59,9	24,3	25,2	27,3	5,0	5,7	8,6
- 31-90 dni	8,0	8,6	10,2	3,4	3,3	3,6	1,9	2,4	3,5
- 91-180 dni	6,2	5,7	6,2	2,8	2,5	2,3	0,8	0,9	1,3
- 181-365 dni	10,0	9,7	8,6	5,4	5,0	4,0	0,8	0,9	1,3
- powyżej 1 roku	26,2	28,2	34,8	12,6	14,3	17,4	1,4	1,6	2,6
UDZIAŁ W PORTFELU									
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Nieprzeterminowane	88,1%	87,9%	87,5%	75,1%	74,7%	72,4%	94,1%	94,2%	92,8%
Opóźnienie 1-30 dni	4,5%	4,6%	4,9%	6,9%	6,7%	7,3%	3,9%	3,7%	4,5%
Przeterminowane > 30 dni	7,4%	7,5%	7,7%	18,0%	18,6%	20,3%	2,0%	2,1%	2,8%
- 31-90 dni	1,2%	1,2%	1,3%	2,5%	2,4%	2,6%	0,8%	0,9%	1,1%
- 91-180 dni	0,9%	0,8%	0,8%	2,1%	1,9%	1,7%	0,3%	0,3%	0,4%
- 181-365 dni	1,5%	1,4%	1,1%	4,0%	3,7%	3,0%	0,3%	0,3%	0,4%
- powyżej 1 roku	3,8%	4,0%	4,5%	9,4%	10,6%	12,9%	0,6%	0,6%	0,8%

[26] Różnica pomiędzy wartością kredytów konsumpcyjnych prezentowaną w tabeli i we wcześniejszych partiach opracowania wynika z ograniczeń systemu sprawozdawczego. Nie zmienia to jednak istoty zjawiska.

Wykres 109.
Opóźnienie w spłacie kredytów konsumpcyjnych (mld zł)

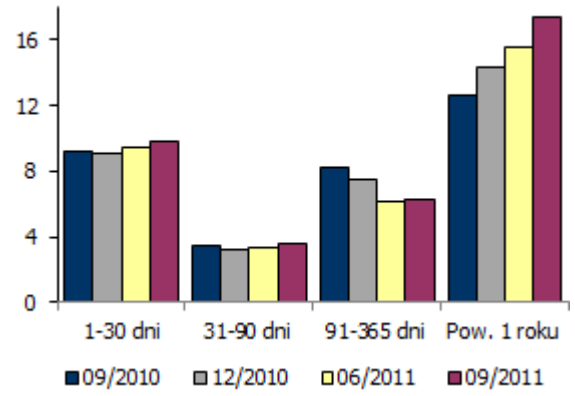

Wykres 110.
Opóźnienie w spłacie kredytów mieszkaniowych (mld zł)

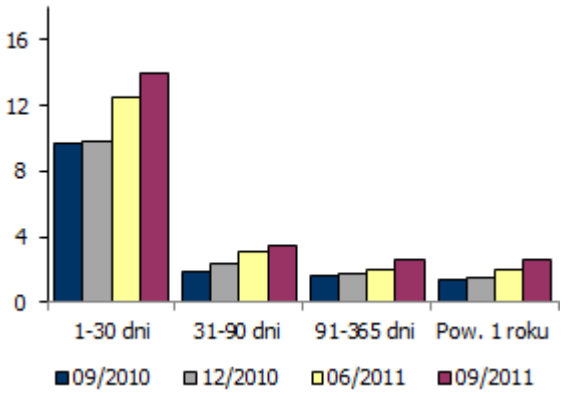

W okresie I-IX br. wartość **kredytów dla sektora niefinansowego o opóźnieniu w spłacie powyżej 30 dni wzrosła** o 7,6 mld zł (o 14,5%), przy czym większość przyrostu nastąpiła w III kwartale (w poszczególnych kwartałach przyrost wyniósł odpowiednio: 1,1 mld zł, 1,1 mld zł oraz 5,4 mld z). Wysoka dynamika wzrostu kredytów opóźnionych w spłacie powyżej 30 dni, przełożyła się na **zwiększenie ich udziału** w portfelu do **7,7%**. Jednocześnie odnotowano **wzrost stanu i udziału kredytów o opóźnieniu w spłacie do 30 dni**. Większość niekorzystnych zmian dotyczyła kredytów mieszkaniowych i konsumpcyjnych:

- pomimo sprzedaży części portfela złych kredytów detalicznych wartość **kredytów konsumpcyjnych o opóźnieniu w spłacie powyżej 30 dni zwiększyła się o 2,2 mld zł**, a ich **udział** w całości portfela **wzrósł do 20,3%** (z 18,6% na koniec ub.r.). Większość tego przyrostu nastąpiła w III kwartale (2,3 mld zł). Jednocześnie zaobserwowano **wzrost wartości i udziału kredytów o opóźnieniu w spłacie do 30 dni** (o 0,7 mld zł; do 7,3%);
- **przyrost kredytów mieszkaniowych o opóźnieniu w spłacie powyżej 30 dni** wyniósł **3,0 mld zł**, tj. 51,8% (w poszczególnych kwartałach odpowiednio 0,5 mld zł, 0,9 mld zł i 1,6 mld zł), a ich **udział** w portfelu **wzrósł do 2,8%** (z 2,1% na koniec ub.r.) i był wyższy niż kredytów ze stwierdzoną utratą wartości (2,2%). Ponadto w przypadku kredytów mieszkaniowych odnotowano silny **przyrost kredytów o opóźnieniu w spłacie do 30 dni** (ich wartość zwiększyła się o 4,1 mld zł, a udział wzrósł do 4,5%). Obserwowane w bieżącym roku istotne pogorszenie spłacalności kredytów mieszkaniowych wskazuje na **wysokie prawdopodobieństwo dalszego pogorszenia jakości portfela tych kredytów mierzonej udziałem kredytów zagrożonych** (na koniec września br. wartość kredytów ze stwierdzoną utratą wartości wynosiła 6,8 mld zł, kredytów o opóźnieniu w spłacie powyżej 30 dni 8,6 mld zł, a kredytów o opóźnieniu w spłacie do 30 dni 13,9 mld zł).

4.3 Adekwatność kapitałowa

Bieżącą sytuację sektora bankowego w zakresie bazy kapitałowej można uznać za dobrą.

Tabela 24. Adekwatność kapitałowa (mld zł; %)

	Wartość (mld zł)					Zmiana do (%)		
	09/2009	09/2010	12/2010	06/2011	09/2011	09/2010	12/2010	06/2011
Fundusze własne dla wyliczenia CAR	89,3	99,9	100,6	105,2	110,2	10,3%	9,5%	4,7%
Rachunek funduszy własnych:								
1/ Fundusze własne podstawowe	85,2	96,3	98,2	102,1	106,2	10,2%	8,1%	4,0%
2/ Fundusze własne uzupełniające	10,0	10,8	11,4	11,8	12,8	18,3%	12,1%	8,6%
3/ Zmniejszenia funduszy dla wyliczenia CAR	-6,1	-7,6	-9,3	-8,9	-9,1	20,0%	-2,3%	1,9%
- podstawowych	-4,3	-6,0	-7,7	-7,3	-7,5	25,6%	-2,9%	1,9%
- uzupełniających	-1,8	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6	-0,9%	0,8%	1,7%
4/ Kapitał krótkoterminowy	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	-9,1%	-11,7%	0,1%
Całkowity wymóg kapitałowy, w tym:	58,5	57,4	58,2	61,4	66,8	16,5%	14,9%	8,8%
- ryzyko kredytowe	48,1	50,0	50,9	54,1	59,3	18,6%	16,5%	9,6%
- ryzyko operacyjne	5,7	6,2	6,1	6,2	6,3	1,5%	4,0%	1,7%
- ryzyka ogólnego stóp procentowych	0,5	0,6	0,5	0,5	0,6	-3,6%	12,5%	10,4%
- ryzyka cen	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5	0,8%	-0,4%	-8,0%
- ryzyka rozliczenia - dostawy	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	-9,2%	-5,5%	-2,9%
- inne i przejściowe wymogi kapitałowe	3,8	0,1	0,2	0,1	0,2	174,6%	-5,7%	124,0%
Nadwyżka/niedobór funduszy własnych	30,8	42,5	42,4	43,8	43,3	2,0%	2,0%	-1,2%
Współczynnik wypłacalności	13,1	13,9	13,8	13,7	13,2	x	x	x

Wykres 111.
Fundusze własne i całkowity wymóg kapitałowy (mld zł)

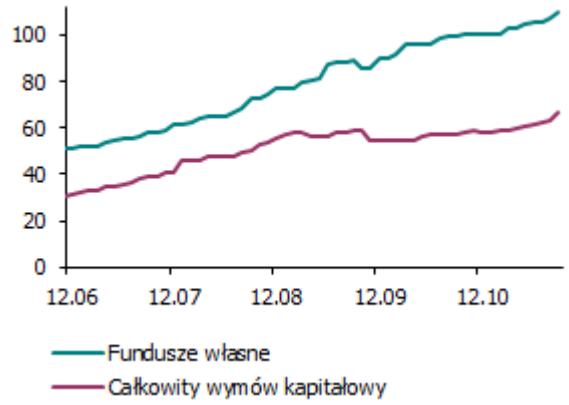

Wykres 112.
Struktura całkowitego wymogu kapitałowego (mld zł)

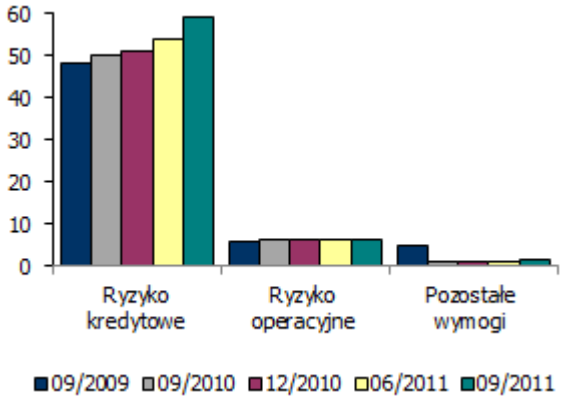

W okresie I-IX br. **fundusze własne** ogółem krajowego sektora bankowego wzrosły o 9,6 mld zł, tj. o 9,5% (rok/rok o 10,3 mld zł; 10,3%).

Na koniec września br., **wszystkie banki komercyjne spełniały wymóg minimalnych funduszy** własnych (5 mln EUR). Jednak znaczne osłabienie złotego spowodowało, że na koniec okresu **4 banki spółdzielcze nie spełniały wymogu minimalnych funduszy** własnych (1 mln EUR), przy czym skala niedoborów była relatywnie nieduża (w 2 bankach wynosiła po około 20 tys. EUR, w jednym nieco ponad 50 tys. EUR, a w jednym nieco ponad 100 tys. EUR). Co więcej, nawet dalsze osłabienie złotego nie spowodowałoby istotnego wzrostu zapotrzebowania banków spółdzielczych na kapitał (przy założeniu kursu EUR/PLN = 5,0 tylko 22 banki spółdzielcze musiałyby pozyskać dodatkowy kapitał w wysokości 10-215 tys. EUR).

Wykres 113.
Nadwyżka fund. własnych nad całkowitym wymogiem (mld zł)

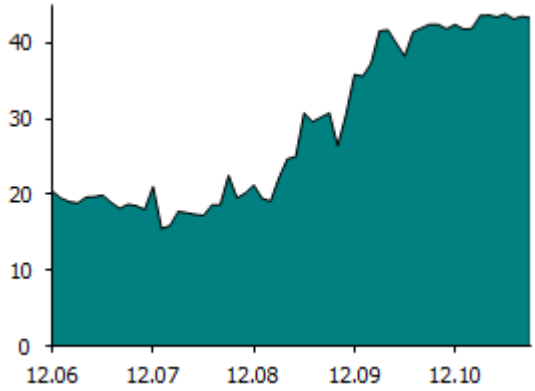

Wykres 114.
CAR - współczynnik wypłacalności (%)

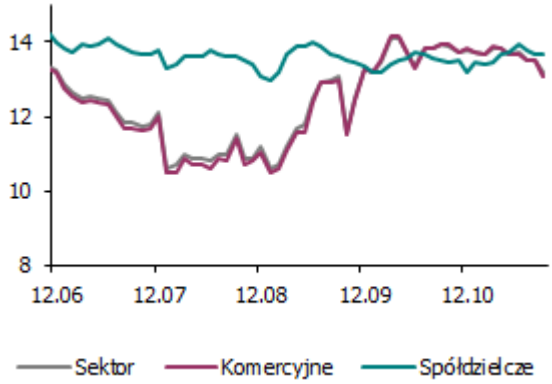

Wykres 115.
Rozkład banków komercyjnych względem CAR – 09/2011

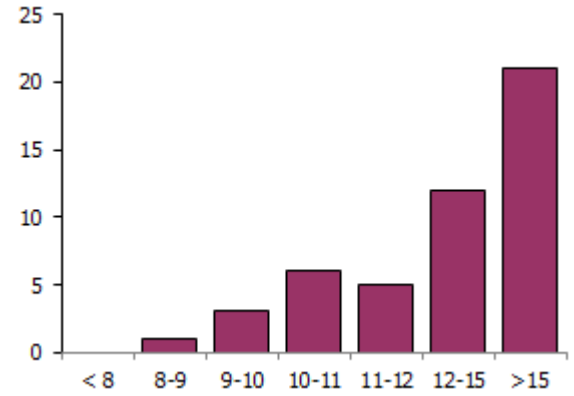

Wykres 116.
Rozkład banków spółdzielczych względem CAR – 09/2011

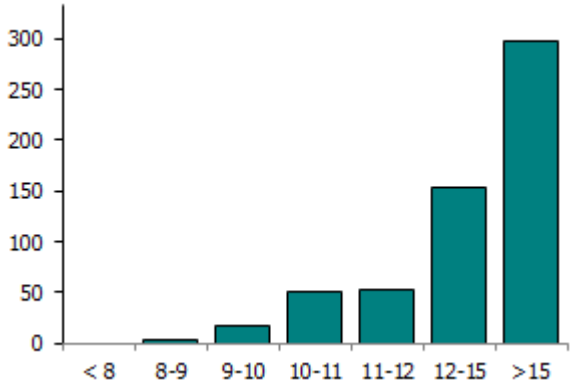

Wzrost akcji kredytowej oraz osłabienie złotego spowodowały **wzrost całkowitego wymogu kapitałowego** w okresie I-IX br. o 8,7 mld zł, tj. **14,9%** do 66,8 mld zł. Z tej kwoty 88,7% przypadało na wymóg z tytułu ryzyka kredytowego (wzrost o 8,4 mld zł), 9,4% na ryzyko operacyjne, a 1,9% na wymogi z tytułu pozostałych rodzajów ryzyka.

Nadwyżka funduszy własnych nad całkowitym wymogiem kapitałowym nieznacznie się zwiększyła (z 42,3 mld zł na koniec ub.r. do 43,4 mld zł na koniec września br.).

Współczynnik wypłacalności w sektorze bankowym **uległ obniżeniu** z 13,8% na koniec ub.r. **do 13,2%** na koniec września br.

Wszystkie banki posiadały współczynnik na poziomie przekraczającym ustawowe minimum (8%).

Pomimo dobrej sytuacji bieżącej, **konieczne jest utrzymanie przez banki wzmocnionej bazy kapitałowej**, co wynika zarówno z poziomu ryzyka zakumulowanego w bilansach banków, jak też trudnych uwarunkowań zewnętrznych, które mogą wywoływać dalsze silne zaburzenia w funkcjonowaniu rynków finansowych. Dlatego też, **KNF zdecydowała się na wydanie bankom rekomendacji odnośnie wypłat z zysku za rok 2011** w celu dalszego wzmocnienia bazy kapitałowej i zdolności do absorpcji nieoczekiwanych strat.

Reasumując, **bieżąca sytuacja w zakresie bazy kapitałowej jest dobra**. Pomimo to, **konieczne jest dalsze wzmocnienie pozycji kapitałowej**, co wynika zarówno z poziomu ryzyka zakumulowanego w bilansach banków, jak też pogorszenia uwarunkowań zewnętrznych ich działalności. Mając to na uwadze, **KNF zdecydowała się na wydanie bankom rekomendacji odnośnie wypłat z zysku za rok 2011**, które mają na celu zwiększenie stabilności i możliwości rozwoju polskiego systemu bankowego.

Sytuacja w zakresie płynności jest zadowalająca. **Zasadniczym utrudnieniem w zarządzaniu płynnością jest spadek wzajemnego zaufania pomiędzy uczestnikami rynku finansowego**. Dlatego **niezbędny jest wzrost stabilności źródeł finansowania** (było to jednym z celów działań KNF mających na celu eliminację lokat antypodatkowych) oraz realizowanie strategii działania, które uwzględniają trudne uwarunkowania zewnętrzne. Trzeba jednak stwierdzić, że biorąc pod uwagę sytuację polskiego sektora bankowego **nie ma powodów, aby krajowy rynek międzybankowy funkcjonował w ograniczonym zakresie**.

Głównym obszarem ryzyka jest jakość portfela kredytowego, która w latach 2009-2010 uległa silnemu pogorszeniu. W I półroczu br. nastąpiło **wyhamowanie przyrostu kredytów zagrożonych** (część pozytywnych zmian wynikała ze zdarzeń jednorazowych). Jednak **w III kwartale w niektórych obszarach odnotowano niekorzystne zjawiska**.

Sytuacja w portfelu kredytów dla sektora finansowego i budżetowego pozostała stabilna, a jakość tych portfeli była wysoka.

Jakość kredytów konsumpcyjnych wskazuje na oznaki stabilizacji (wzrost udziału kredytów zagrożonych należy łączyć m.in. ze spadkiem wartości portfela kredytowego), **chociaż w III kwartale zanotowano** znaczący **wzrost kredytów o opóźnieniu w spłacie powyżej 30 dni**, który może wywierać negatywną presję na przyszłe wyniki banków.

Największy wpływ na odnotowany w br. przyrost portfela kredytów zagrożonych miało **pogorszenie jakości kredytów mieszkaniowych, szczególnie wyraźne w III kwartale.** Jednocześnie analiza opóźnień w spłacie do 30 dni i powyżej 30 dni **wskazuje na wysokie prawdopodobieństwo dalszego pogorszenia jakości portfela tych kredytów w przyszłych okresach**. W związku z tym, **za niekorzystny należy uznać dalszy wzrost udziału w nowo udzielanych kredytach, kredytów o LTV>80%** oraz kredytów o okresach spłaty powyżej 25 lat, co prowadzi m.in. do wzrostu ryzyka na poziomie klienta i banku oraz ogranicza możliwości ewentualnej restrukturyzacji zadłużenia. Szczególnie ryzykowny jest stale rosnący udział kredytów o LTV>80%, zwłaszcza jeżeli uwzględni się, że już obecnie banki mają duży portfel kredytów, w przypadku których wartość nieruchomości stanowiących główne zabezpieczenie jest niższa od wartości udzielonych kredytów (można szacować, że **na koniec września br. liczba kredytów o LTV>100% wynosiła około 300 tys., a ich wartość około 100 mld zł**). W przypadku istotnego pogorszenia jakości portfela tych kredytów i konieczności realizacji przez banki zabezpieczeń na masową skalę (przy braku możliwości skutecznej realizacji innych zabezpieczeń), część klientów i banków musiałaby ponieść wysokie straty. Dodatkowo może to stanowić przeszkodę w rozwoju rynku instrumentów dłużnych opartych o jednorodne portfele wierzytelności hipotecznych. Istotne jest też **ryzyko nadmiernej koncentracji produktowej** wynikające z wysokiego udziału kredytów mieszkaniowych w bilansach banków zajmujących kluczową pozycję na rynku. **Banki te uzależniły swoją sytuację finansową od jakości portfela kredytów mieszkaniowych** i sytuacji na rynku nieruchomości, a ze względu na wysoki udział kredytów walutowych również od sytuacji na rynku walutowym i poziomu stóp procentowych kształtowanych przez zagraniczne władze monetarne. Istotne jest też ryzyko płynności związane z finansowaniem ekspozycji walutowych. W kontekście kredytów walutowych trzeba stwierdzić, że analizy nadzoru przeczą tezie o wyższej jakości portfela kredytów walutowych (**jakość kredytów złotowych i walutowych jest zbliżona**). Mając na uwadze ryzyka generowane przez portfel kredytów walutowych, jak też ich bardzo wysoki udział w portfelu, należy stwierdzić że **ponad 20% udział kredytów walutowych w sprzedaży nowych kredytów jest zbyt wysoki** (nadal jest to produkt powszechnie dostępny, a nie mający charakteru niszowego). Mając na uwadze powyższe zagrożenia, KNF nie wyklucza podjęcia dalszych działań na poziomie systemu i poszczególnych banków.

Jakość portfela kredytów sektora przedsiębiorstw uległa poprawie, choć w III kwartale odnotowano ponowny przyrost kredytów zagrożonych (część pozytywnych obserwacji wynikała ze zmiany zasad klasyfikacji należności z utratą wartości w jednym z dużych banków).

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Roczne tempo wzrostu produkcji i sprzedaży detalicznej (%) 9
Wykres 2. Wyniki finansowe sektora przedsiębiorstw (mld zł) 9
Wykres 3. Wymiana handlowa w PLN (mld zł) 9
Wykres 4. Wymiana handlowa w EUR (mld EUR) 9
Wykres 5. Stopa bezrobocia (%) 10
Wykres 6. Roczne tempo wzrostu wynagr. i zatrud. w sek. przeds. (%) 10
Wykres 7. Roczne wskaźniki inflacji (%) 10
Wykres 8. Wskaźniki klimatu koniunktury 10
Wykres 9. Średnie ceny transakcyjne 1 m.kw. mieszkania (zł) 10
Wykres 10. Zmiana cen trans. mieszkań - III kw. 2011/III kw. 2010 (%) 10
Wykres 11. Wynik budżetu państwa (mld zł) 10
Wykres 12. Zadłużenie sektora finansów publicznych (mld zł; %) 10
Wykres 13. Podstawowe stopy procentowe banków centralnych (%) 12
Wykres 14. Stawki na rynku pieniężnym (%) 12
Wykres 15. Średnie oprocentowanie depozytów i kredytów - OPS (%) 12
Wykres 16. Średnie oprocentowanie depozytów i kredytów - OPN (%) 12
Wykres 17. Kurs walut głównych względem złotego 12
Wykres 18. Kurs EUR względem walut głównych 12
Wykres 19. Rentowność polskich papierów skarbowych (%) 12
Wykres 20. Rentowność 10-letnich obligacji skarbowych (%) 12
Wykres 21. Stawki 5-letnich CDS (pkt. bazowe) - kraje 13
Wykres 22. Stawki 5-letnich CDS – subordinated debt (pkt. bazowe) - banki 13
Wykres 23. Zmiana wartości indeksów (%; 31/12/2010=100%) 13
Wykres 24. Zmiana cen surowców od końca 2006 r. (%; 31/12/2010=100%) 13
Wykres 25. Wartość rynkowa największych banków (mld zł) 13
Wykres 26. Wart. rynk. inwestorów strateg. największych banków (mld EUR) 13
Wykres 27. Kredyty dla wybranych grup klientów (mld zł) 19
Wykres 28. Zmiana stanu kredytów (mld zł) 19
Wykres 29. Struktura kredytów dla gospodarstw domowych (mld zł) 19
Wykres 30. Zmiana stanu kredytów (mld zł) 19
Wykres 31. Roczne tempo wzrostu kredytów dla gosp. domowych (%) 20
Wykres 32. Roczne tempo wzrostu kredytów mieszkaniowych (%) 20
Wykres 33. Roczne tempo wzrostu kredytów konsumpcyjnych (%) 20
Wykres 34. Roczne tempo wzrostu pozostałych kredytów dla gosp.dom. (%) 20
Wykres 35. Struktura walutowa kredytów mieszkaniowych (mld zł) 21
Wykres 36. Roczne tempo wzrostu kredytów mieszkaniowych (%) 21
Wykres 37. Kwartalna zmiana stanu kredytów mieszkaniowych (mld zł) 21
Wykres 38. Zmiana skorygowana o wpływ zmiany kursów walut (mld zł) 21
Wykres 39. Liczba udzielonych kredytów (tys.) 21
Wykres 40. Średnia wartość nowo udzielonych kredytów (tys. zł) 21
Wykres 41. Struktura nowo udzielanych kredytów mieszkaniowych (%) 21
Wykres 42. Udział kredytów o LTV>80% w nowo udzielanych kredyt. (%) 21
Wykres 43. Kwartalna zmiana stanu kredytów konsumpcyjnych (mld zł) 23

Wykres 44. Zmiana stanu poszczególnych kredytów (mld zł) 23
Wykres 45. Kwartalna zmiana pozostałych kred. dla gosp. dom. (mld zł) 23
Wykres 46. Zmiana stanu poszczególnych kredytów (mld zł) 23
Wykres 47. Roczne tempo wzrostu kredytów dla przedsiębiorstw (%) 24
Wykres 48. Zmiana stanu kredytów (mld zł) 24
Wykres 49. Kwartalna zmiana kredytów dla MSP (mld zł) 24
Wykres 50. Zmiana stanu kredytów dla MSP (mld zł) 24
Wykres 51. Kwartalna zmiana kredytów dla dużych przedsięb. (mld zł) 25
Wykres 52. Zmiana stanu kredytów dla dużych przedsiębiorstw (mld zł) 25
Wykres 53. Struktura kredytów dla sektora budżetowego (mld zł) 26
Wykres 54. Zmiana stanu kredytów (mld zł) 26
Wykres 55. Wybrane pozycje aktywów (mld zł) 27
Wykres 56. Zmiana stanu wybranych pozycji aktywów (mld zł) 27
Wykres 57. Należności od banków (mld zł) 27
Wykres 58. Struktura portfela instrumentów dłużnych (mld zł) 27
Wykres 59. Wybrane źródła finansowania (mld zł) 28
Wykres 60. Zmiana stanu wybranych źródeł finansowania (mld zł) 28
Wykres 61. Roczne tempo wzrostu depozytów sektora niefinansowego (%) 29
Wykres 62. Roczne tempo wzrostu depozytów gosp.dom. i sek. przeds. (%) 29
Wykres 63. Depozyty sektora niefinansowego (mld zł) 29
Wykres 64. Zmiana stanu depozytów (mld zł) 29
Wykres 65. Kwartalna zmiana depozytów gospodarstw domowych (mld zł) 29
Wykres 66. Kwartalna zmiana depozytów przedsiębiorstw (mld zł) 29
Wykres 67. Depozyty sektora budżetowego (mld zł) 30
Wykres 68. Zmiana stanu depozytów (mld zł) 30
Wykres 69. Aktywa walutowe (mld zł) 31
Wykres 70. Pasywa walutowe (mld zł) 31
Wykres 71. Niedopasowanie walutowe aktywów i pasywów (mld zł) 32
Wykres 72. Udział niedopasowania w sumie bilansowej (%) 32
Wykres 73. Udzielone zobowiązania dotyczące finansowania (mld zł) 33
Wykres 74. Udzielone gwarancje (mld zł) 33
Wykres 75. Transakcje pochodne (mld zł) 34
Wykres 76. Struktura sektorowa transakcji pochodnych (mld zł) 34
Wykres 77. Transakcje stopy procentowej (mld zł) 34
Wykres 78. Skala transakcji a zmienność stóp procentowych (mld zł; %) 34
Wykres 79. Transakcje walutowe (mld zł) 34
Wykres 80. Skala transakcji a zmienność kursów walut (mld zł; zł) 34
Wykres 81. Wynik działalności bankowej (mln zł) 37
Wykres 82. Koszty działania (mln zł) 37
Wykres 83. Ujemne saldo odpisów/rezerw (mln zł) 37
Wykres 84. Wynik finansowy netto (mln zł) 37
Wykres 85. Przychody odsetkowe (mln zł) 39
Wykres 86. Koszty odsetkowe (mln zł) 39
Wykres 87. Wybrane przychody odsetkowe (mln zł) 39
Wykres 88. Wybrane koszty odsetkowe (mln zł) 39

Wykres 89. Odpisy z tytułu utraty wartości aktywów finansowych (mln zł) 40
Wykres 90. Odpisy na kredyty dla gospodarstw domowych (mln zł) 40
Wykres 91. Odpisy na kredyty konsumpcyjne (mln zł) 40
Wykres 92. Odpisy na kredyty mieszkaniowe (mln zł) 40
Wykres 93. Wybrane aktywa (mld zł) 43
Wykres 94. Zmiana stanu (mld zł) 43
Wykres 95. Wybrane pasywa (mld zł) 43
Wykres 96. Zmiana stanu (mld zł) 43
Wykres 97. Kredyty i depozyty sektora niefinansowego (mld zł) 44
Wykres 98. Relacja kredytów do depozytów sektora niefinansowego (%) 44
Wykres 99. Kredyty zagrożone wybranych grup klientów (mld zł) 45
Wykres 100. Zmiana stanu kredytów zagrożonych (mld zł) 45
Wykres 101. Kredyty zagrożone gospodarstw domowych (mld zł) 46
Wykres 102. Zmiana stanu kredytów zagrożonych gosp. domowych (mld zł) 46
Wykres 103. Zagrożone kredyty konsumpcyjne (mld zł) 46
Wykres 104. Zmiana stanu zagrożonych kredytów konsumpcyjnych (mld zł) 46
Wykres 105. Zagrożone kredyty mieszkaniowe (mld zł) 47
Wykres 106. Zmiana stanu zagrożonych kr. mieszkaniowych (mld zł) 47
Wykres 107. Kredyty zagrożone sektora przedsiębiorstw (mld zł) 49
Wykres 108. Zmiana stanu zagrożonych kredytów przedsiębiorstw (mld zł) 49
Wykres 109. Opóźnienie w spłacie kredytów konsumpcyjnych (mld zł) 50
Wykres 110. Opóźnienie w spłacie kredytów mieszkaniowych (mld zł) 50
Wykres 111. Fundusze własne i całkowity wymóg kapitałowy (mld zł) 51
Wykres 112. Struktura całkowitego wymogu kapitałowego (mld zł) 51
Wykres 113. Nadwyżka fund. własnych nad całkowitym wymogiem (mld zł) 52
Wykres 114. CAR - współczynnik wypłacalności (%) 52
Wykres 115. Rozkład banków komercyjnych względem CAR – 09/2011 52
Wykres 116. Rozkład banków spółdzielczych względem CAR – 09/2011 52

SPIS TABEL

Tabela 1. Struktura podmiotowa portfela kredytowego (mld zł; %) 18
Tabela 2. Struktura kredytów dla gospodarstw domowych (mld zł; %) 19
Tabela 3. Struktura kredytów mieszkaniowych (mld zł; %) 20
Tabela 4. Struktura kredytów konsumpcyjnych (mld zł; %) 22
Tabela 5. Struktura pozostałych kredytów dla gospodarstw domowych (mld zł; %) 23
Tabela 6. Struktura kredytów dla przedsiębiorstw (mld zł; %) 24
Tabela 7. Struktura kredytów dla sektora budżetowego (mld zł; %) 25
Tabela 8. Kasa, banki centralne, sektor finansowy, instrumenty dłużne i kapitałowe (mld zł; %) 26
Tabela 9. Główne źródła finansowania działalności (mld zł; %) 27
Tabela 10. Depozyty i kredyty sektora finansowego (mld zł; %) 28
Tabela 11. Depozyty sektora niefinansowego (mld zł; %) 29
Tabela 12. Depozyty sektora budżetowego (mld zł; %) 30
Tabela 13. Struktura walutowa bilansu i niedopasowanie aktywów do źródeł finansowania (mld zł; %) 31

Tabela 14. Zobowiązania pozabilansowe udzielone i otrzymane (mld zł; %) 32
Tabela 15. Instrumenty pochodne, wartość nominalna (mld zł; %) 33
Tabela 16. Wybrane elementy rachunku wyników sektora bankowego (mln zł; %) 37
Tabela 17. Wynik odsetkowy sektora bankowego (mln zł; %) 38
Tabela 18. Saldo odpisów/rezerw celowych (mln zł; %) 40
Tabela 19. Liczba banków i oddz. inst. kredyt. niespełniających na koniec miesiąca norm Uchwały 386/2008 43
Tabela 20. Kredyty ze stwierdzoną utratą wartości (zagrożone) i ich udział w portfelu (mld zł; %) 45
Tabela 21. Kredyty zagrożone gospodarstw domowych i ich udział w portfelu (mld zł; %) 46
Tabela 22. Kredyty zagrożone sektora przedsiębiorstw i ich udział w portfelu (mld zł; %) 48
Tabela 23. Terminowość obsługi kredytów dla sektora niefinansowego (mld zł; %) 49
Tabela 24. Adekwatność kapitałowa (mld zł; %) 51

URZĄD KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO
Plac Powstańców Warszawy 1
00-950 Warszawa

tel. (+48 22) 262-50-00
fax (+48 22) 262-51-11 (95)
e-mail: knf@knf.gov.pl

www.knf.gov.pl